

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТВСП «ЧЕРКАСЬКЕ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА»

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

**МАТЕРІАЛИ
всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів та аспірантів**

27 квітня 2023 року

Черкаси

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТВСП «ЧЕРКАСЬКЕ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВЕ ВІДДІЛЕННЯ
ЛЬВІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА»**

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ
В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

**МАТЕРІАЛИ
XXI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПІРАНТІВ**

27 квітня 2023 р.

Черкаси

УДК 336(477)

Ф-59

Відповідальна за випуск:

д-р. екон. наук, професор Хуторна М. Е.

*Рекомендовано до видання Вченою радою Територіально відокремленого структурного підрозділу «Черкаське навчально-наукове відділення Львівського національного університету імені Івана Франка»
(протокол № 5 від 10 травня 2023 року)*

Ф-59 **ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ І ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ** : матеріали ХХІ Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів. Черкаси : Навчально-наукове відділення ЛНУ ім. Івана Франка, Черкаси, 2021. 168 с.

У збірнику розглядаються питання, пов'язані з поточними пріоритетами функціонування банків, банківського сектору та банківської системи в умовах сучасних геополітичних викликів та загроз; особливостями розвитку фінансових відносин як фундаментального чинника забезпечення економічного зростання; актуальними проблемами теорії і практики менеджменту; сучасними аспектами обліково-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємств, а також соціально-гуманітарними та правовими вимірами економічної діяльності.

Матеріали, оприлюднені у цьому збірнику, розраховані на науковців, практиків, викладачів вищих навчальних закладів, аспірантів і студентів економічних спеціальностей, а також широкого кола читачів.

Погляди, висловлені в публікаціях, є виключно позицією авторів.

© Автори текстів, 2023

© Навчально-наукове відділення
Львівського національного університету
імені Івана Франка, 2023

ЗМІСТ

СТРАТЕГІЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

<i>Данилевич К.</i> Грошово-кредитна політика в умовах війни в Україні	7
<i>Кучеренко Н.</i> Роль центрального банку у розвитку національної економіки в період війни	10
<i>Майстренко О.</i> Забезпечення монетарної стабільності країни та вплив на неї облікової ставки НБУ в умовах сучасних викликів	13
<i>Найдебон А.</i> Сучасні тенденції функціонування банківської системи України	16
<i>Арутюнян В.</i> Теоретичні засади забезпечення конкурентоспроможності банків в умовах діджиталізації	19
<i>Бондар Ж.</i> Особливості формування оптимальної структури ресурсів банків України в умовах війни	22
<i>Поковба В.</i> Управління депозитними операціями банку	25
<i>Джулай Ю.</i> Управління кредитною політикою банку в умовах невизначеності	27
<i>Антків В.</i> Ризики банківського кредитування нефінансових корпорацій в умовах воєнного стану	30
<i>Кравцова Є.</i> Управління активними операціями банків	33
<i>Лукашук М.</i> Проблеми розвитку банківського кредитування інновацій в Україні	37
<i>Тарасенко А.</i> Оцінка кредитної діяльності комерційного банку	40
<i>Тригуб Ю.</i> Аналіз стану кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк» в умовах повномасштабної війни	41
<i>Самосват О.</i> Оцінка інвестиційної діяльності банку на прикладі АТ «Ощадбанк»	44
<i>Мудра Ю.</i> Передумови становлення та особливості розвитку необанків у світі та Україні	47
<i>Tomarovych T.</i> Risks of management of the bank's financial flows	50
<i>Гнатюк В.</i> Забезпечення ліквідності Укргазбанку в умовах турбулентності	52
<i>Павлинський С.</i> Стратегічне планування у банківській установі	55
<i>Хірний Є.</i> Антикризове управління банком в сучасних умовах господарювання	58
<i>Маруха О.</i> Оцінка фінансового стану комерційного банку	62

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

<i>Кучер Ю.</i> Іпотечне кредитування та перспективи його розвитку в Україні ...	65
<i>Адамик М.</i> Сучасні проблеми формування ринку цільового капіталу в Україні	67
<i>Іванчикова М.</i> Сучасні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах сьогодення	70
<i>Паламарчук А.</i> Фінансові відносини України в період воєнного стану	74
<i>Ваникура С.</i> Бюджетна політика України в умовах воєнного стану	76
<i>Пристаєвська А.</i> Бюджетна політика України в умовах війни	80
<i>Скрипник А.</i> Державний фінансовий контроль як умова успішної євроінтеграції	83
<i>Добронецька О.</i> Функціонування платіжних систем в Україні	86
<i>Волоско Ю.</i> Валютна політика України в умовах війни	88
<i>Гнатюк В.</i> Сучасні аспекти регулювання валютного ринку України	91
<i>Габрильчук Я.</i> Митна політика в умовах воєнного стану, її проблематика ...	94
<i>Харченко Ю.</i> Інвестиційна привабливість підприємства	96
<i>Холост А.</i> Проблемні аспекти страхування в Україні під час війни	100
<i>Кузьменко М.</i> Особливості реалізації страхових продуктів в сучасних умовах господарювання	102
<i>Краснокутський Д.</i> Чинники впливу на фінансову стійкість страхового ринку	105
<i>Ткач К.</i> Electronic banking avoids fraud	108
<i>Чепразова Д.</i> Ризик-орієнтований підхід в оцінці ризиків, пов'язаних з легалізацією доходів отриманих злочинним шляхом	111
<i>Шпара Ю.</i> Особливості діяльності кредитних спілок як кредитно-договірних небанківських фінансових посередників	113
<i>Ляховенко Л.</i> Платоспроможність суб'єкта господарювання і її оцінка АБ «Укргазбанк» в умовах невизначеності	116
<i>Кустрин А.</i> Проблематика формування фінансових стимулів розвитку малого підприємництва	118

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ МЕНЕДЖМЕНТУ

<i>Митянська А.</i> Значення стратегічного планування в забезпеченні розвитку підприємства	122
<i>Терещенко Д.</i> Проблеми забезпечення конкурентоспроможності Підприємств	124
<i>Купчак І.</i> Удосконалення систем управління якістю в умовах глобалізації ринку	126
<i>Калюжний А.</i> Особливості оптимізації витрат підприємства	129
<i>Косінько А.</i> Сучасні виклики формування стратегії збутової діяльності підприємств	131
<i>Коваленко О.</i> Розроблення кадрової стратегії підприємства	133

Грищенко А. Індивідуальний підхід до оцінки мотивації персоналу як умова побудови ефективної системи стимулювання персоналу	136
Харченко А. Формування стратегії антикризового управління підприємством в умовах цифровізації економіки	138
Іванюк О. Створення онлайн-сервісу з обізнаності з питань безпеки на основі мережі INSAFE	142
Савченко Л. Штучний інтелект і блокчейн для підтримки цифрової економіки в Україні	145

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Троян Я. Роль обліку та аналізу доходів у формуванні ефективної стратегії розвитку підприємства	147
Найдьон Ю. Характеристика особливостей оподаткування бізнесу в умовах військового стану	150
Павелко Я. Первинна переоцінка основних засобів за МСБО	152
Прутіян В. Діагностика кредиторської заборгованості для прогнозування розвитку підприємства	155
Тележинський В. Облікове забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства	158

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Бойчук А. Напрями вирішення екологічних проблем	161
Пономаренко В. Забруднення океанів, як одна з глобальних проблем людства	164

СТРАТЕГІЧНІ ТА ТАКТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

УДК 336.01

ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Данилевич Каріна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

На сучасному етапі розвитку України проведення максимально ефективної грошово-кредитної політики є одним з вирішальних чинників розвитку економіки в цілому та розвитку фінансово-кредитної системи зокрема. Динамічні зміни, що відбуваються в економіці, фінансовій та банківській системах обумовлюють постійний пошук механізмів формування та реалізації грошово-кредитної політики в Україні.

Важливою передумовою функціонування та розвитку національної економіки має стати вжиття комплексу заходів, спрямованих на постійне забезпечення стабільності грошової одиниці в Україні, що може прискорити вирішення широкого кола завдань, зокрема зростання рівня зайнятості, обсягів виробництва, забезпечення стабільності фінансового сектора та економічного розвитку держави загалом. Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки висуває нові вимоги до економічної політики держави, які передбачають зміщення акцентів із зовнішньої орієнтації економіки на активізацію та стимулювання внутрішнього ринку через застосування податкових пільг, бюджетної політики, а також, що є особливо важливим, заходів грошово-кредитної політики. Оскільки грошово-кредитний інструментарій є одним із найважливіших важелів впливу держави на економічні процеси у ринковій економіці, це зумовлює особливу увагу до дій центрального банку, спрямованих на виконання його конституційної функції – забезпечення стабільності національної грошової одиниці [4].

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну Рада Національного банку України ухвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану, розроблені відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України”, Указу Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 “Про введення воєнного стану в Україні”, затвердженого відповідним Законом України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX, та Закону України “Про валюту і валютні операції”. Основні засади на період воєнного

стану розроблені на основі пропозицій Правління Національного банку України. Рада наголосила, що в умовах війни вкрай важливим є забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперебійного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури. Зниження дієвості ринкових інструментів та висока невизначеність в умовах повномасштабних бойових дій унеможливають здійснення монетарної політики в форматі інфляційного таргетування з плаваючим валютним курсом. Дієвість каналів монетарної трансмісії додатково послаблюється адміністративними обмеженнями на валютному ринку та обмеженнями щодо руху капіталу. За таких умов Національний банк України (далі – Національний банк) може тимчасово не покладатися на застосування ринкових монетарних інструментів, зокрема ключової (облікової) ставки як основного інструменту грошово-кредитної (монетарної) політики.

Задля забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії та безперебійного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України (далі – Уряд) на первинному ринку (тимчасова інституціональна можливість чого випливає із законодавства про воєнний стан). Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел.

Національний банк здійснює гнучку адаптацію операційного дизайну грошово-кредитної (монетарної) політики та вживає необхідних антикризових заходів для підтримки належного рівня ліквідності банківської системи (у тому числі за потреби – частково через механізми бланкового рефінансування) та посилення гнучкості банків в управлінні власною ліквідністю [3].

За високої невизначеності та з огляду на шоківі умови функціонування економіки, запроваджено адміністративні обмеження на валютному ринку та щодо руху капіталу. З огляду на необхідність забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії та безперебійного функціонування системи державних фінансів в умовах воєнного стану Національний банк може надавати підтримку державному бюджету шляхом купівлі цінних паперів Уряду України (далі – Уряд) на первинному ринку (тимчасова інституціональна можливість чого випливає із законодавства про військовий стан²). Доцільність та обсяги операцій із фінансування державного бюджету визначатимуться окремими рішеннями Національного банку, зважаючи на ситуацію на фінансових ринках та в державних фінансах, зокрема з урахуванням можливості наповнення державного бюджету з інших джерел.

Усвідомлюючи потенційні ризики монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк фінансуватиме лише критичні видатки Уряду в обмежених обсягах та лише шляхом купівлі цінних паперів Уряду на первинному ринку. Національний банк також зберігатиме максимальну

прозорість у висвітленні таких операцій. У сукупності, обмеження обсягів монетизації дефіциту бюджету та прозорі комунікації, дадуть змогу запобігти:

- загрозі посилення фіскального домінування та, відповідно, ефекту “фіскального витіснення” та високої інфляції,
- послабленню довіри до грошово-кредитної (монетарної) політики та розбалансуванню очікувань, а також - ускладненню процесу євроінтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами.

Водночас Національний банк і надалі виходитиме з потреби збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності для належного виконання своїх функцій. Національний банк максимально уникатиме заходів та інструментів, застосування яких призведе до послаблення довіри до грошово-кредитної (монетарної) політики, розбалансуванню очікувань та посилення фіскального домінування [1].

Ухвалені Основні засади діятимуть тимчасово під час правового режиму воєнного стану, а за потреби також деякий час після його завершення до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи [2].

Національний банк надаватиме подальшу підтримку та вживатиме невідкладних заходів для забезпечення фінансової стабільності. З урахуванням структурної позиції ліквідності банківської системи (профіцит або дефіцит) та її обсягів Національний банк за потреби здійснюватиме гнучку адаптацію операційного дизайну грошово-кредитної (монетарної) політики з метою сприяння оптимальному балансу між забезпеченням належного рівня ліквідності банківської системи для реагування на можливу турбулентність на фінансових ринках і посиленням процентного каналу монетарної трансмісії. За умови зниження ризиків для ліквідності банківської системи Національний банк згорне екстрені заходи підтримки банків.

Забезпечення середовища з низькою та стабільною інфляцією в умовах плаваючого обмінного курсу залишатиметься основним внеском з боку Національного банку в стійке відновлення економіки України в повоєнний час.

Все це ще раз підтверджує готовність всіх державних структур України як до ефективної фінансової оборони так і до наступальних дій щодо відновлення рідної Вітчизни.

Список використаних джерел

1. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=4 (дата звернення 03.04.2023)
2. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/04/22/686099/index.amp> (дата звернення 04.04.2023)
3. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rada-natsionalnogo-banku-ukrayini-uhvalila-osnovni-zasadi-groshovo-kreditnoyi-politiki-na-period-voyennogo-stanu> (дата звернення 05.04.2023)

4. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/08/aref_brychka.pdf (дата звернення 05.04.2023)

РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ У РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Кучеренко Наталія, аспірант

Науковий керівник:

Корнєєв В. В., д.е.н., професор

Державний науково-дослідний інститут інформатизації та моделювання економіки, м. Київ

Війна, завжди є наймасштабнішим негативним фактором для розвитку економіки країни і держави в цілому. Відтак, всі державні інституції повинні спрямовувати свої зусилля не лише на забезпечення оборони і безпеки, але й на розвиток національної економіки з метою формування надійного тилу і накопичення ресурсів для майбутньої перемоги. Однією з державних інституцій, яка відіграє основну роль у розвитку економіки, безумовно є центральний банк, що в умовах війни повинен сприяти виконанню таких завдань:

1. Підтримка цінової стабільності. Контролюючи інфляцію, центральний банк допомагає забезпечити стабільність вартості товарів і послуг, що має вирішальне значення для відновлення довіри до економіки.

2. Підтримка банківського сектору. Центральний банк може надавати фінансову підтримку банкам та іншим фінансовим установам, щоб допомогти їм пережити економічні негаразди, викликані війною.

3. Запровадження монетарного стимулювання. Центральний банк може здійснювати грошово-кредитну політику, таку як зниження процентних ставок або збільшення грошової маси, для стимулювання економічної активності та заохочення інвестицій.

4. Регулювання валютного курсу. Центральний банк також може регулювати динаміку валютного курсу ринковими та адміністративними заходами, з метою збереження балансу зовнішньої торгівлі та стабільності внутрішніх цін.

5. Надання фінансування уряду. Центральний банк може надати фінансування уряду, щоб допомогти профінансувати виплати заробітних плат і пенсій, реалізації військових та інфраструктурних проектів в країні.

Враховуючи наведені вище завдання, коротко проаналізуємо їх досягнення Національним банком України впродовж одинадцяти місяців війни. Отже, перше завдання полягало у стабілізації цін та інфляційних процесів в країні. Для його досягнення Національний банк України підвищив облікову ставку з 11% до 25% у червні 2022 року, що автоматично призвело до підвищення процентних ставок за активними і пасивними операціями

центрального банку, а саме процентна ставка за депозитними сертифікатами овернайт збільшилася з 9% до 23%, а процентна ставка за кредитами рефінансування овернайт з 13% до 27% [1]. Такий захід був спрямований на стабілізацію рівня цін в країні, однак інфляційні тенденції в період гострої фази війни були зумовлені інфляцією пропозиції, адже через порушення логістичних ланцюжків та імпортозалежність, основними факторами інфляції був валютний курс та тимчасовий дефіцит товарів. Натомість облікова ставка в 25% знижувала і без того незначну кредитну активність банків, адже станом на лютий 2022 року відношення кредитів до ВВП в Україні складало лише 19%. Тому підвищення облікової ставки до 25% можна розцінювати як невдалий захід щодо стабілізації цін, який мав негативні наслідки на рівень кредитного забезпечення національної економіки.

Що ж стосується підтримки банківського сектору, то у зв'язку з тим, що банки брали мінімальну участь у кредитуванні економічних агентів, кредитні ризики були також мінімальними, а отже банківській системі удалося уникнути значного зростання проблемної заборгованості. Окрім цього, близько 75% депозитної бази банків є короткострокового характеру строком погашення до одного року, що разом із відсутністю значного рівня проблемної заборгованості суттєво знижує попит банків на кредити рефінансування, а отже й необхідність у підтримці банківського сектору не є настільки великою, як наприклад, під час криз 2008-2009 та 2014-2016 років в Україні.

Запровадження монетарного стимулювання, як важливий захід стимулювання кредитування розвитку промисловості, малого і середнього бізнесу, зокрема цільового кредитування конкретних державних програм в умовах воєнного часу, взагалі не було здійснено. Національний банк України володіючи інструментами рефінансування не створив жодної програми цільового рефінансування комерційних банків для оперативного створення умов розвитку оборонної промисловості, промисловості, яка виробляє продукти першої необхідності тощо. Звичайно, потрібно відмітити заходи Національного банку України щодо збільшення терміну кредитів рефінансування до 5 років, однак такі кредити спрямовані на підтримку довгострокової ліквідності банків та забезпечення стабільності банківської системи. При цьому, за 11 місяців 2022 року не було надано жодного такого кредиту, однак 131 млрд грн було спрямовано на кредити строком на один рік, в той же час, кредити рефінансування овернайт були надані на суму 229 млрд грн, що є в два рази більшим. Також потрібно звернути увагу на те, що сукупний річний оборот коштів за депозитними сертифікатами овернайт НБУ складає 52 трильйони 357 мільярдів 505 мільйонів гривень, середньоденний оборот складає – 237 мільярдів 749 мільйонів гривень [1]. Такі цифри вкотре підтверджують неефективність грошово-кредитної політики НБУ та причини прибутковості банківської системи, дохід від операцій з депозитними сертифікатами якої складає більше 70 млрд грн. Всі ці кошти могли б бути спрямовані на розвиток економіки, однак реалізація режиму інфляційного таргетування в Україні не дозволяє ефективно перерозподіляти кошти, що акумулюються банківською системою.

Регулювання курсу національної валюти в період воєнного стану Національним банком України, на наш погляд, здійснювалося належним чином, адже завдяки певним адміністративним обмеженням (обмеження діяльності пунктів обміну валют, обмеження публікації курсів обміну валют тощо), а також завдяки міжнародній допомозі було оперативно вирішено питання щодо стабільності офіційних резервних активів. Однак, не зважаючи на війну, Національний банк України не зміг вирішити системну проблему вітчизняного валютного ринку – існування чорного валютного ринку та множинності валютних курсів (офіційного і курсу на чорному ринку).

Одним із завдань, виконання яких не викликають питань, це надання фінансування уряду, обсяг якого за 2022 рік склав 400 млрд грн [2]. Дійсно, Національний банк України оперативно вирішував проблеми касових розривів державного бюджету за рахунок емісійного механізму.

Підсумовуючи наведене вище, можна зробити висновок про недостатньо ефективну роль Національного банку України в процесі забезпечення фундаментальних умов для розвитку національної економіки в умовах воєнного стану. Відтак, одними із варіантів підвищення ефективності діяльності Національного банку України можуть бути наступні:

- 1) розробка стратегії економічного розвитку та економічної політики України в умовах воєнного стану;
- 2) зниження облікової ставки та запровадження асиметричного коридору процентних ставок за активними і пасивними операціями Національного банку України з метою вивільнення коштів банків з депозитних сертифікатів та спрямування їх на кредитування і проектне фінансування реального сектору економіки;
- 3) запровадження цільових програм надання пільгових кредитів рефінансування банкам під конкретні державні програми розвитку переробної промисловості, оборонної сфери та відновлення інфраструктури;
- 4) проведення реформ в системі макропруденційного нагляду з метою повної ліквідації чорного валютного ринку, який в умовах війни чи економічної кризи відіграє роль «тихої гавані» для заощаджень українців і, тим самим, позбавляє бюджет доходів, адже велика кількість тіньових економічних операцій обслуговується тіньовим валютним ринком.

Застосування запропонованих нами заходів Національним банком України дозволить створити умови для розвитку національної економіки в період воєнного стану та під час повоєнної відбудови держави.

Література

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Емісія на 400 мільярдів: НБУ викупив держоблігацій на всю погоджену цього року суму. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/12/19/695182/>

УДК 336.781.5: 336.71

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНЕТАРНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ КРАЇНИ ТА ВПЛИВ НА НЕЇ ОБЛІКОВОЇ СТАВКИ НБУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

*Майстренко Олексій, аспірант
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Сьогодні вітчизняна економіка переживає надскладний період, що обумовлено низкою чинників глобального та локального характеру: подолання наслідків, пов'язаних з економічними втратами, завданими російською збройною агресією; вирішення гуманітарних питань; виконання соціальних зобов'язань перед громадянами. Станом на кінець серпня 2022 року дефіцит бюджету без урахування зовнішніх грантів становить 13,9% ВВП [6], а на кінець року, за оцінками Міністерства економіки, ВВП України у 2022 році скоротився на 32% за умов відносно помірної інфляції, яка не перевищила 30% [5].

Гальмівні процеси у вітчизняній економіці позначилися на зростанні цін на енергоносії, стабільності грошової одиниці, зростанні вартості споживчого кошика, рості інфляції. В умовах воєнного часу, економічної нестабільності та невизначеності, за відсутності можливості прогнозування впливу несприятливих для економіки викликів у довгостроковій перспективі важливу роль відіграє упровадження центральним банком країни жорсткої монетарної політики для забезпечення монетарної стабільності. Нині у світі спостерігається тенденція до посилення жорсткості монетарної політики, підвищення рівня ставок, вимог до резервування, навіть у країнах з розвиненою економікою.

Дефініція «монетарна стабільність» у сучасній економічній науці та практиці трактується у контексті монетарної політики (monetary policy), комплексу заходів, методів та інструментів, що використовує держава для регулювання у сфері грошового обігу і кредитних відносин, спрямованих на забезпечення стабільності національної грошової одиниці, «забезпечення економіки економічно необхідним обсягом грошової маси, досягнення ефективного готівкового обігу, залучення коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулювання використання кредитних ресурсів на потреби функціонування і розвитку економіки» [1].

Під поняттям «монетарна стабільність» зарубіжні аналітики визначають «тривалий період стабільних цін і довіри ринку до зовнішньої вартості валюти». Банк Англії визначає стабільність ціни цільовим показником інфляції, ухвалюючи відповідні рішення Комітетом банку з монетарної політики (MPC). Фахівці Банку міжнародних розрахунків (Базель, Швейцарія) зазначають, що «монетарна стабільність - це синонім цінової стабільності. Цінова стабільність відноситься до стабільного рівня цін або низького рівня інфляції, а не до стабільних індивідуальних цін». В практиці Європейського центрального банку для визначення цінової стабільності використовується концепція річного зростання гармонізованого індексу, що означає відповідний склад і

вимірювання індексу цін та оптимальний горизонт, на якому слід визначати стабільність ціни. Таким чином, монетарна стабільність визначається міцністю банківського сектору та спрямована на досягнення внутрішньої цінової стабільності, тобто на підтримку та захист внутрішньої вартості грошей [8, с.20].

Монетарна політика є складовою загальнодержавної економічної політики і дієвим інструментом, що регулює економічні процеси в країні, стимулюючи зростання економіки, забезпечуючи стійкість всієї фінансової системи, а в період криз виконує стабілізуючу роль. Саме виражена і послідовна монетарна політика Центрального банку, який має особливі функції регулятора у сфері банківської діяльності та грошово-кредитних відносин, сприяє забезпеченню цінової стабільності, стабільності обмінного курсу, збалансуванню платіжного балансу, забезпеченню зайнятості населення, а відтак і зростанню його матеріальних статків.

Україна здійснила перехід до монетарної політики на засадах інфляційного таргетування у 2015 році. Причинами, що спонукали до упровадження такого режиму є утримання упродовж тривалого періоду фіксованого обмінного курсу, що мало негативний вплив на платіжний баланс країни, значний дефіцит державного бюджету, девальвація курсу гривні та її вплив на споживчу інфляцію тощо. Режим таргетування інфляції довів свою ефективність у багатьох країнах світу. Зокрема, у «Стратегії монетарної політики Європейського центрального банку» зазначено, що набір процентних ставок є ключовою константою монетарної трансмісії [7], а отже виконує вагомую роль у процесі фінансової стабілізації.

Економісти розходяться у своїх поглядах щодо трактування основних стратегічних та тактичних цілей монетарної політики, визначаючи, що пріоритетною метою монетарної політики є лише досягнення цінової стабільності [2, с.87]; дві стратегічні цілі: темпи інфляції і рівень безробіття (С. Фішер); кілька стратегічних цілей: забезпечення цінової стабільності, повної зайнятості та зростання реального продукту [3, с.21].

Органи монетарної політики є ключовою інстанцією щодо визначення і упровадження інструментів регулятора, які в першу чергу впливають на пропозицію грошей. Основним інструментом, за допомогою якого центральні банки впливають на рівень інфляції, є ключова процентна ставка (в Україні - облікова ставка Національного банку), яка формує коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу: депозитними сертифікатами та кредитами рефінансування. У країнах з ринковою економікою коридор процентних ставок допомагає знизити негативний вплив шоків, сприяє урівноваженню попиту та пропозиції, має вплив на процеси кредитування та фондування банків.

Здійснюючи політику таргетування інфляції, Центральний банк впливає на інфляційні очікування, що в свою чергу сприяє забезпеченню впевненості бізнесу щодо інвестицій, позик, затрат та ресурсів на виготовлення власної продукції та щодо розподілу наявного доходу на поточні витрати і накопичення заощаджень для населення. Центральний банк не встановлює таргетовані ціни

на активи, проте здійснює опосередкований контроль з огляду на прямі інфляційні наслідки та можливі системні ефекти.

З моменту введення гривні (вересень 1996 р.) в Україні облікова ставка Національного банку змінювалася понад 120 разів. Її медіанне значення - на рівні 16.5% зі значним стандартним відхиленням близько 12.7 в. п. В досліджуваному періоді спостерігається такий рівень: від 6% (2020 р.) до 82% (1998 р.) [4]. На початку повномасштабного вторгнення через панічні настрої серед населення та бізнесу Національний банк запровадив програми для стабілізації ринку з метою убезпечення банківського сектору від різкого відтоку строкових коштів та додаткового тиску на гривню. Позитивний вплив на ринок банківського фондування мало збереження облікової ставки у березні 2022 року на рівні 10 %, що дозволило банківським установам адаптуватися умов воєнного стану, оптимізувати операційні процеси. Однак, у червні 2022 року НБУ підвищив облікову ставку до 25 %, а у вересні – обмінний курс на середньоринковому рівні - 36.57 грн/дол. Це збільшення спричинило здорожчання вартості залучення коштів для банків, проте за умов обмеженості монетарної трансмісії мало стримуючий вплив на інфляцію та обмінний курс.

Отже, важливими чинниками функціонування ринкової економіки є цінова стабільність та стабільність фінансової системи, що досягається ефективним впровадженням відповідного монетарного режиму та застосуванням інструментів монетарної політики через трансмісійні канали, зокрема, облікової ставки.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Лагутін В. Монетарна і фіскальна політика у стратегії економічного зростання. *Фінанси України*. 2002 № 8. – С. 111–118.
3. Лютий І. О. Грошово-кредитна політика як фактор макроекономічної стабілізації. *Вісник КНУ ім. Т.Г. Шевченка*. Серія: Економіка: збірник наукових праць. Випуск 46. Київ, 2000. С. 21–23.
4. Облікова ставка Національного банку. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. Сайт НБУ. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/archive-rish>.
5. Свириденко Ю. Українська економіка пережила найважчий рік за часи Незалежності: як ми вистояли та що далі. Агентство «Інтерфакс-Україна». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/30/695585/>.
6. Скорочення ВВП та безпрецедентний дефіцит бюджету: у МВФ оцінили наслідки війни для економіки України. «ІА Слово і Діло». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/20/novyna/ekonomika/skorochennya-vvp-ta-bezprecedentnyj-deficyt-byudzhetu-mvf-oczinyly-naslidky-vijny-ekonomiky-ukrayiny>.
7. The Monetary Policy of the ECB. The ECB's monetary policy strategy, 2021. URL:

https://www.ecb.europa.eu/home/search/review/html/ecb.strategyreview_monp ol_strategy_overview.en.html.

8. Frameworks for monetary stability Monetary stability, financial stability and the business cycle: five views. Bank for International Settlements, Basel, Switzerland. BIS Papers. No 18. September, 2003.

УДК 336.7

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Найдьон Анатолій, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Болдова А. А., к.п.н., доцент,

доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

Довготривалий характер військових дій, що розпочала Росія на території України з початком повномасштабного вторгнення негативно впливають на всі сфери фінансового ринку країни, в тому числі і на банківський. В таких умовах важливо не лише встояти та цілодобово підтримувати функціонування фінансової системи країн, а й шукати нові способи покращення роботи банківських установ.

Насамперед проаналізуємо досить важливий показник, що говорить про стан ринку банківських послуг під час війни це динаміка кількості діючих банків. Станом на початок 1 кварталу 2022 року загальний обсяг фінансових установ становив 71 од., проте після повномасштабного вторгнення їх кількість у 2 му кварталі зменшилась до 69 установ. В останньому кварталі їх кількість склала 67 одиниць. НБУ відкликав ліцензії цих банків, через їх часткову приналежність до Росії (рис. 1).

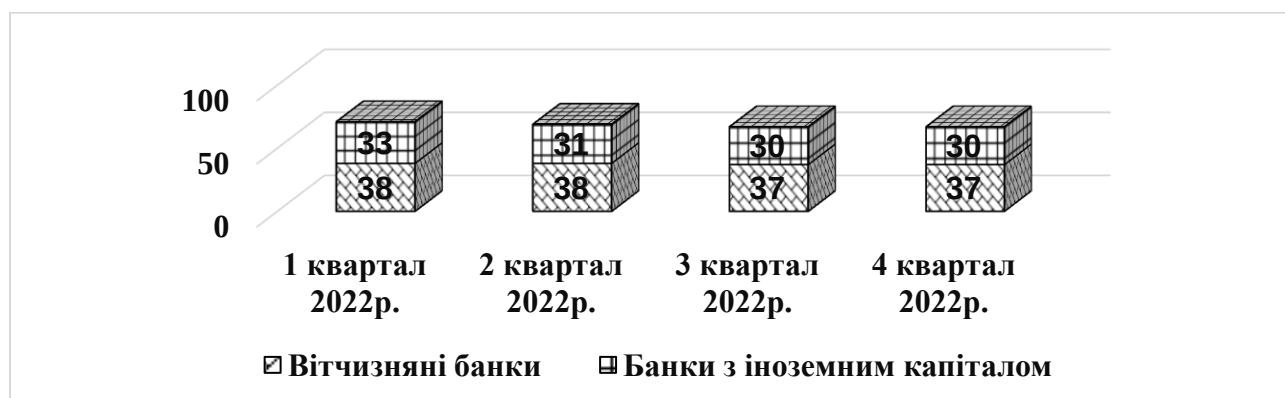


Рис. 1. Динаміка зміни кількості діючих банків в розрізі
приналежності капіталу у 2022 р., од.

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Наступним не менш важливим індикатором стійкості банків є їх резерви та фінансовий результат. Вважається, що збиток у розмірі 4,6 млрд грн – це напрочуд мало, особливо якщо порівняти з відрахуваннями до резервів. Щодо самих резервів, то сума в розмірі 57,9 млрд грн говорить про те, що банки визнали приблизно 20% кредитних збитків через втрату позичальників і застав. Отже, банківська система України нині має достатній ресурс міцності для посилення своїх посередницьких функцій та кредитної підтримки економіки [2].

Із перших годин війни НБУ імплементував заздалегідь розроблений антикризовий план для заспокоєння панічних настроїв і стабілізації фінансової системи країни, зафіксувавши обмінний курс гривні до долара та запровадивши низку адміністративних обмежень. Курсова стабільність гривні й сьогодні залишається якорем для очікувань в умовах невизначеності та ключовим засобом виконання пріоритетних цілей Національного банку.

Національним Банком України НБУ було підтримано ініціативу Президента щодо 100% гарантії депозитних вкладів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Якщо раніше Фонд відшкодував вклади розміром до 200 тис. грн., то тепер розмір відшкодування становить 100%, а через 3 місяці після закінчення військового стану розмір відшкодування становитиме до 600 тис. грн. з відсотками за депозитами [3].

Банківська система не зупинялася ані на день, працювала без перебоїв. Зараз працюють понад 85% відділень великих банків порівняно з 55% на початок березня. Робота відділень відновлюється за умови, що життю та здоров'ю клієнтів і працівників нічого не загрожує. Також за ініціативи НБУ всі системно важливі банки об'єдналися для створення спільної банківської мережі – Power banking, яка працюватиме і надаватиме банківські послуги під час блекауту. Відділення спільної мережі забезпечені альтернативними джерелами енергії та резервними каналами зв'язку.

Під час воєнного стану кредити надавалися лише на поточні потреби клієнтів, натомість в іпотечному сегменті та на купівлю авто кредитування майже не здійснювалося. Динаміку непрацюючих кредитів визначали два різноспрямованих фактори. У лютому частка непрацюючих кредитів суттєво знизилася через ліквідацію двох банків з російським капіталом. А в березні фінансові установи почали поступово визнавати погіршення якості кредитів, спричинене повномасштабними бойовими діями, і ця частка трохи зросла. В цілому за I квартал питома вага непрацюючих кредитів знизилася на 3 в. п. до 27,1%. Рівень покриття всіма резервами непрацюючих кредитів зріс на 5,8 в. п. до 108%. Водночас нині оцінка кредитного ризику та резервів для банків все ще ускладнена значною економічною невизначеністю [5].

Відповідно до звіту НБУ про фінансову стабільність [4] від початку війни банки забезпечували роботу відділень, постачали готівку, зберігали персонал та безперебійно надавали послуги онлайн. У середині червня 2022 р. працювало вже 85% банківських відділень країни. Фінансовим установам вдалося вистояти під натиском численних кібератак, які значно посилилися в лютому. Для

збереження даних банки перемістили їх до хмарних сховищ. Проте збитки банків від подій операційного ризику будуть значними. Довіра вкладників до банків збереглася: обсяги коштів на рахунках населення зросли в перші місяці після початку війни.

Корпоративні клієнти після невизначеності перших тижнів агресії досить швидко відновили зростання депозитів, проте клієнти намагалися переказати свої кошти в державні та іноземні банки, що змусило банки підвищувати депозитні ставки для бізнесу. Натомість населення не намагалося перекласти кошти із одних банків в інші — вкладення зросли в банках усіх груп. Стабільність роздрібних вкладів дала змогу банкам навіть здешевити вартість цих залучень. Однак з середини квітня гривневі вклади на вимогу припинили зростати. Строкові та валютні кошти стабільно зменшувалися, проте ліквідність банківського сектору наразі не викликає занепокоєнь, хоча ризик ліквідності все ще може загострюватись під час війни.

Основними напрямками для забезпечення стабільності банківської системи України на 2023 рік визначено наступні [6]:

1. Зниження облікової ставки НБУ.
2. Посилення стабілізаційної ролі фіскальної політики.
3. Запровадження спеціальних інструментів НБУ з пільгового цільового рефінансування банківських кредитів.
4. Реформувати систему дохідності банків за ліквідність.

Отже можемо підвести підсумки та зазначити, що банківська система України займає важливе місце у функціонуванні та розвитку економіки країни. У результаті проведених заходів банківській системі України вдалося впоратися зі складнощами, викликаними кризовими явищами через військові дії та продовжувати свою діяльність. Це стало можливим завдяки злагодженим зусиллям банків, своєчасній реакції НБУ. У результаті банки були готові до ризиків зі значним запасом капіталу та ліквідності, операційно стійкими та ефективними, мали плани дій на випадок несприятливих подій.

Список використаних джерел:

1. Кількість банків в Україні (2008-2023). *Мінфін*. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/> (дата звернення 09.04.2023).
2. У першому півріччі збиток банківського сектору становив 4.6 млрд грн через формування резервів під очікувані збитки від наслідків війни. *Офіційний сайт Національного банку України*. URL: <http://surl.li/gfoyv> (дата звернення 09.04.2023).
3. Як українцям будуть відшкодовувати 100% вкладів під час війни – керівниця Фонду гарантування. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/18/685882/> (дата звернення 09.04.2023).
4. Уряд схвалив стратегічні напрями діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. Міністерство фінансів України. 07 травня 2022 року. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-strategichni-napryamidiyalnosti-bankiv-derzhavnogo-sektoru-naperiod-voyennogo-stanu-ta-rislyavoyennogovidnovlennya-ekonomiki> (дата звернення 09.04.2023).

5. Левандівський О.Т. Криховецька З.М., Кохан І.В. Сучасні тенденції функціонування банківської системи України. *Агросвіт*. №3-4. 2023. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/15464> (дата звернення 09.04.2023).

6. Підсумки 2022 року та завдання на 2023 рік. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695523/> (дата звернення 09.04.2023).

УДК 332.12

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Арутюнян Валерія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Коваленко В. В., д.е.н., професор,

Одеський національний економічний університет

На сьогодні забезпечення конкурентоспроможності банків виступає першочерговим завданням. Особливо це зумовлено постійними сплесками пандемії COVID 19, дією воєнного стану в Україні, а також бурхливим розвитком діджиталізації.

Конкурентоспроможність вважається комплексною порівняльною економічною категорією, яка характеризує переваги переліку показників-критеріїв, які свідчать про успішність суб'єкта на певному ринку за деякий часовий проміжок, порівняно з показниками конкурентів. Специфічність банківської конкурентоспроможності пояснюється специфікою банківського продукту чи, яка не має аналогів, проте може надаватися небанківськими фінансовими установами [1, с.182].

Азізова К.М. визначила етапи управління конкурентоспроможністю банку з урахуванням стратегічного підходу, а саме:

- розробка стратегічних орієнтирів діяльності банку (визначення місії та цілей діяльності банку); діагностика конкурентного середовища банку (аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища);
- вибір стратегічної мети функціонування банку (максимізація прибутку банку, зміцнення репутації та надійності банку, максимізація ринкової вартості банку);
- вибір і взаємоузгодження конкурентної стратегії банку із метою його діяльності (стратегія зростання, стратегія скорочення, стратегія комбінування);
- формування системи тактичних та оперативних планів (програм, проєктів);
- формування заходів щодо реалізації конкурентної стратегії банку для профілюючих сфер та їх практичне здійснення

- оцінка ефективності стратегії управління конкурентоспроможністю банку;
- коригування у разі, якщо не досягнуто стратегічних завдань банку [2, с. 103-104].

Таким чином, можна стверджувати, що конкурентоспроможність банків може бути забезпечена за рахунок своєчасності оцінки чинників, що впливають на неї (рис. 1).

Базисом розвитку конкурентоздатних банків є технології діджиталізації, які наразі становлять її фундаментальну основу. Digital-технології охоплюють усі сторони діяльності банку, в тому числі надання банківських послуг, кадрову політику, банківський маркетинг.

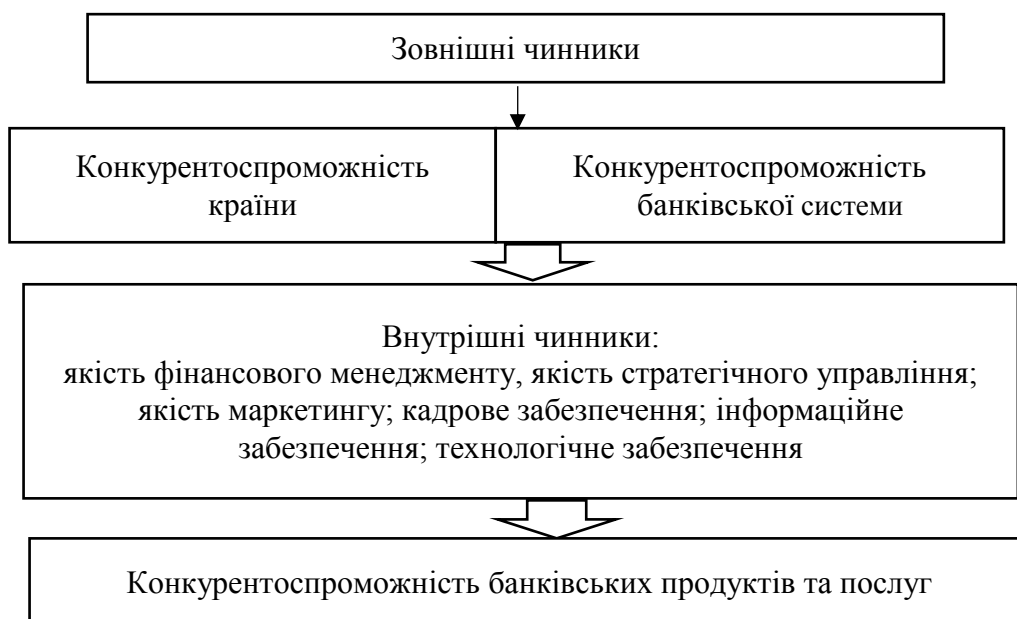


Рис. 1. Чинники формування конкурентоспроможності банків

Джерело: систематизовано автором

Основні напрями введення діджиталізованих технологій у банківську діяльність представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

**Напрямки введення діджиталізованих технологій
у банківську діяльність**

Етапи введення	Розвиток
Створення корпоративних комп'ютерних систем	Електронний документообіг Розрахункові міжфілійні мережі Розрахунково-клірингова система
Продаж банківських та супроводжуючих послуг у мережі Інтернет	Банк-клієнт Інтернет-банкінг Теле-банкінг Мобільний банк чи WAP-сервіс Інтернет-трейдинг Електронна комерція

продовження таблиці 1

Етапи введення	Розвиток
Розвиток внутрішньобанківської системи управління та їх автоматизація	Управління взаємовідносин з клієнтами за допомогою технологічних систем Планування ресурсів банку Управління ефективністю бізнесу Отримання управлінської інформації

Джерело: складено автором за матеріалами [3-4]

А. Гончаренко визначила чотири чинники, які посилюють конкурентні позиції банків на ринку в умовах цифрової трансформації, а саме: географічне дерегулювання полегшує великим банкам досягнення економії від ефекту масштабу та охоплення; спрощений вхід на ринки, особливо високоприбуткові, стимулює місцеві банки конкурувати за ціною; зниження обмежень на вхід ринку мотивує банки вдосконалювати канали доставки услуг; банки, які працюють у великому географічному регіоні, пропонують стандартні продукти за єдиною ціною на всьому ринку, при цьому сама можливість появи нових гравців може стимулювати конкуренцію [5, с. 37].

Таким чином, для підтримки конкурентоспроможності на ринку банківських послуг, банки мають враховувати розвиток новітніх технологій у сфері фінансів. Запровадження у свою діяльність банківських інновацій дозволяє банкам підвищити продуктивність праці, ефективно використовувати ресурси, збільшити прибутки і розширити клієнтську базу, оскільки споживачів банківських продуктів приваблюють нові можливості, простота і швидкість проведення операцій. Усе вище зазначене, створює умови для подальшого розвитку банків.

Список використаних джерел

1. Самборська-Музичко Ю.О. Конкурентоспроможність як об'єкт аналізу при формуванні стратегії банку. *Економічний аналіз*. 2014. № 1. С. 181–188.
2. Азізова К.М., Ус Ю. В. Особливості підвищення ефективності управління конкурентоспроможністю банку. Управління економічними системами та процесами в умовах глобалізаційних трансформацій. Колективна монографія за ред. д.е.н., професора Прохорової В.В. Х: Видавництво Іванченка І.С., 2020. С. 103-117.
3. Длігач А.О. Цифрова трансформація як ліфт у майбутнє. URL: <https://tqm.com.ua/ua/likbez/uaarticles/cyfrova-transformaciya-yak-lift-u-majbutnye>. (дата звернення 19.04.2023).
4. Фіщук В.В. «Діджиталізація – це лише початок». URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhytalizaciya-ce-lyshe-pochatok>. (дата звернення 19.04.2023).
5. Гончаренко А.С. Вплив сучасних цифрових технологій на конкурентні позиції банків на фінансовому ринку. Вісник Сумського національного

аграрного університету. 2021. № 2 (88). С. 35-40. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.2.7>.

УДК 336.71

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ СТРУКТУРИ РЕСУРСІВ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Бондар Жанна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Пантєлєєва Н. М., д.е.н., професор

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Банківська система виконує важливі функції мобілізації тимчасово вільних грошових ресурсів, формує та забезпечує рух позикового капіталу, займається кредитно-інвестиційною діяльністю. Банки не лише концентрують кошти, які перебувають на рахунках підприємств, організацій, а й перетворюють ці кошти на кредитні ресурси та спрямовують їх на розвиток економіки, що нинішніх умовах господарювання є вкрай важливо.

Ефективність діяльності банківської установи напряму залежить від якості його ресурсної бази та ділової активності. Тому можна сказати, що ефективність функціонування банків, масштаб їхніх операцій залежить від структури та обсягу ресурсної бази. Крім того, конкурентні позиції банку на ринку залежать не лише від тактики та стратегій розвитку, а й від формування ресурсного потенціалу. Головним завданням ресурсної політики банків при формуванні ресурсів є необхідність дотримання банками оптимальної структури залучених ресурсів [1]. Тому варто узагальнити, що основними джерелами для формування ресурсного потенціалу банку є: власні ресурси, залучені та запозичені (рис.1).

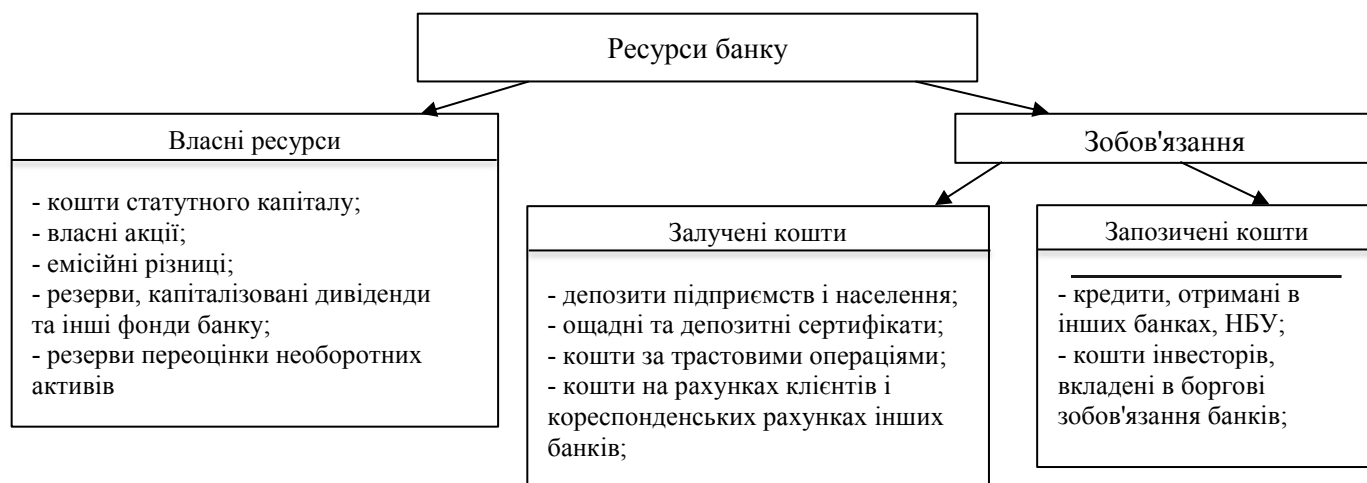


Рис. 1. Структура ресурсів банку

Джерело: [2]

Детальний аналіз структури активів та пасивів банку дозволяє визначити необхідність у фінансових ресурсах як кредиторів, так і клієнтів, а також обрати найбільш оптимальну стратегію для управління ресурсним потенціалом банків.

Проте, управління ресурсним потенціалом банків є не таким легким, адже за останні роки українська економіка стикається з багатьма факторами, що негативно впливають на ефективність формування оптимальної структури ресурсів банків. До таких варто віднести: пандемія Covid-19 у 2020 році; економічна нестабільність в державі, що пов'язано війною з росією; падіння доходів населення; економічна криза; інфляція; зменшення потреби у кредитах з боку населення; скорочення фінансових ресурсів українців. Події останніх п'яти років випробовують банківську систему не тільки в Україні, а й в усьому світі. Проте, варто зазначити, що такі економічні потрясіння не катастрофічно впливають на банківську систему України. Загалом, якщо говорити про показники активів і структуру ресурсів, то варто сказати, що війна, криза не дуже негативно вплинули на банківську діяльність (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України протягом 2019-2022 рр.,
млн. грн. [3]

	2019	2020	2021	2022	Темп приросту 2020/2019	Темп приросту 2021/2020	Темп приросту 2022/2021
Зобов'язання	1 293 377	1 613 381	1 797 718	2 135 043	25%	11%	19%
Кредити банків	23 912	24 235	24 948	6 457	1%	3%	-74%
Кошти суб'єктів господарювання	498 157	646 491	758 434	889 526	30%	17%	17%
Кошти фізичних осіб	552 115	681 892	726 898	933 553	24%	7%	28%
Кошти небанківських фінансових установ	26 885	34 704	41 410	53 188	29%	19%	28%
Капітал	199 921	209 460	255 514	218 549	5%	22%	-14%
Активи	1 493 298	1 822 841	2 053 232	2 353 592	22%	13%	15%

Загалом, спостерігаємо приріст як активів, так і пасивів з кожним роком. В основному він відбувався за рахунок кредитів наданим клієнтам та коштів клієнтів відповідно. Основну частку активів складають кредити – 43% і з кожним роком частка збільшується. Варто відмітити, значну частину активів складають також вкладення в цінні папери та інвестиції, а саме 44%. Щодо зобов'язань, то у 2022 році основну частку складають кошти клієнтів і з кожним роком вона збільшується від 76% у 2018 році до 85% у 2022 р. Така тенденція говорить про довіру до банків з боку населення, навіть в складних економічних умовах.

Банки мають високий ресурсний потенціал, навіть за важких умов господарювання, вони формують надійну ресурсну базу, яка є запорукою

мобілізації необхідних за обсягами та стабільністю ресурсів, що, своєю чергою, надає можливості адекватно реагувати на виникнення кризових ситуацій із мінімальними негативними наслідками. Тобто, вони проводять правильну депозитну політику, що дозволяє не втрачати клієнтів, враховувати їхні інтереси. Банки ефективно працюють у напрямку співвідношення активів та зобов'язань, зобов'язань та власного капіталу. В результаті ефективної депозитної, кредитної та інвестиційної політики, банки мають позитивні фінансові результати, показники ліквідності, дохідності та фінансової стійкості, що відповідають нормативним значенням.

Варто відмітити, одним із важливих показників, що відображає оптимальність ресурсної бази та ефективність використання наявних ресурсів банками є показник прибутковості банківських установ. Проаналізувавши показники чистого прибутку українських банків, спостерігаємо таке: у 2019 році чистий прибуток становив 58356 млн. грн.; у 2020 р. – 39727 млн. грн.; у 2021 р. – 77376 млн. грн.; у 2022 р. – 24716 млн. грн. Загалом, показник чистого прибутку має позитивну тенденцію, проте у 2020 році та 2022 році він значно знизився порівняно з попередніми роками. Зниження показника відбувалося за рахунок складних економічних умов, проте зазначаємо, що воно було незначним і банкам вдалося отримати позитивний результат. Даний факт ще раз підтверджує, що банки мають оптимальну структуру як пасивів, так і активів, та проводять ефективну кредитну та депозитну політику, враховують всі наявні ризики та непередбачені події, формують достатньо резервів для покриття всіх ризиків. Адже, фінансовий стан банку залежить від джерел надходження і напрямів використання фінансових ресурсів [4].

Отже, складні політичні, економічні, суспільні фактори не дуже позитивно відобразилися на діяльності банківської системи. Банківська система України на сучасному етапі свого розвитку переживає досить складний і нестабільний період [4]. Кількість банків скоротилася, показники дохідності знизилися, але банкам вдалося налагодити свою роботу та стримати падіння основних показників, зберегти на відповідному рівні ресурсний потенціал. Зокрема, це вдалося зробити за рахунок ефективних заходів щодо формування ресурсів банку та управління активами. Збалансування залучених ресурсів та грамотне їх розміщення створює оптимальні умови для прибуткової діяльності банківської установи, а також сприяє підвищенню фінансової стійкості не тільки окремого банку, а й банківської системи в цілому, що дозволяє підтримувати економіку України в складних умовах сьогодення.

Список використаних джерел

1. Федішин М. П., Павук І. В. Ресурсний потенціал комерційних банків як індикатор фінансової стійкості та надійності банківської галузі в умовах зовнішніх дисбалансів. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2022. № 3. С. 275- 293.

2. Аналіз банківської діяльності: підручник / [А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко]; за ред. А.М. Герасимовича. Київ : КНЕУ, 2010. 599 с.
3. Офіційна сторінка Національного банку України. URL : <https://bank.gov.ua/>
4. Добровольська О. В., Острініна О. П., Лопаткіна А. О. Аналіз сучасного стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 27. С. 28-32.

УДК 336.71

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ

Поковба Вікторія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Пантелєєва Н.М., д.е.н., професор

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Одним із найважливіших завдань кожної країни є підтримка ефективного функціонування та розвитку банківського сектору, який виступає важливим елементом фінансового ринку. Для стабільного функціонування та розвитку економіки країни, необхідна його довершеність і дієвість.

Найголовнішою функцією банків є зважений розподіл фінансових ресурсів через накопичення тимчасово вільних коштів та спрямування їх у різні сектори економіки з можливістю найефективнішого використання. Визначальна частка банківських ресурсів формується під час здійснення депозитних операцій, від продуктивності організації яких залежить стійкість, достатність та ліквідність функціонування банків. Їм постійно слід дотримуватися відповідного сервісу для клієнтів, запроваджувати модерні депозитні продукти та заохочувати людей до вкладення коштів, з метою утримання сталої клієнтської бази та залучення нових клієнтів. Тому оцінка депозитних операцій банку є досить важливою темою для дослідження, адже це один з фундаментальних напрямів діяльності банку.

Дослідженням теми депозитних операцій займається велика кількість науковців як вітчизняних так і зарубіжних, зокрема можна виділити наступних: Г. Асхауер, Т. Кох, І. Сало, Т. Кривов'яз, Б. Усач, Л. Снігурська, А. Герасимович, О. Васюренко, Н. Радченко, О. Лаврушина, Р. Коцовська, Я. Грудзевич, Г. Панова, В. Ричаківська та інші. Вчені в своїх працях досліджують сутність депозитів, депозитних операцій та депозитної політики банків, роблять оцінку ефективності депозитної політики та досліджують фактори впливу на формування депозитної політики банків.

Метою дослідження є виявлення особливостей управління депозитними операціями.

Для ефективного функціонування банківського сектору необхідним є виконання ним основної функції, а саме забезпечення розподілу фінансових ресурсів шляхом акумулювання грошових нагромаджень, доходів та заощаджень юридичних і фізичних осіб. Банки перетворюють їх у позичковий капітал, тобто в грошовий капітал, який переважно надається в позику власникам на умовах повернення за оплату у вигляді процентів [1].

Для банку залучення ресурсів є пріоритетним завданням, яке історично відіграє первинну і визначальну роль відносно його активних операцій. Вкладні кошти є найбільш вагомою частиною ресурсної бази банків, яка в кілька разів перевищує його власні кошти. Частка залучених коштів в різних банках коливається від 75% і вище. Одним із пріоритетних напрямів стратегії розвитку діяльності банків та вітчизняної економіки в цілому на сучасному етапі є підтримка ресурсної бази банків на достатньому для їх ефективного функціонування рівні. При цьому дуже важливим залишається питання залучення оптимального обсягу депозитних ресурсів на оптимальний строк [2, 3].

Для управління депозитними операціями передбачається наявність цілого комплексу стратегічних і тактичних заходів, які здійснюються банками з метою акумулювання тимчасово вільних коштів клієнтів для створення власних кредитних ресурсів. Передумовою ефективного управління депозитними операціями є розширення мережі та видів депозитних рахунків, задоволення потреб клієнтів у різноманітних банківських послугах, надання гарантій вкладникам через систему страхування депозитів тощо [4].

Стратегічне управління депозитною діяльністю банку передбачає дослідження депозитного ринку, регулювання попиту і пропозиції на депозитні послуги. В основі тактичного управління депозитними операціями банку включає, в першу чергу, налагодження чіткого моніторингу кількості та якості свого депозитного портфеля. Враховуючи теперішню складну ситуацію країни, економічну нестабільність та нестабільність на ринку банківських послуг, варто дотримуватися принципів організації депозитних операцій, які наведено в *табл. 1*.

Таблиця 1

Принципи організації депозитних операцій

Принцип	Опис
Прибутковість	сприяння отриманню прибутку чи створення умов отримання прибутку в подальшому
Різнорічність	депозитні операції мають бути різнорічними і проводитися з різнорічними суб'єктами
Строковість	особливу увагу у процесі організації депозитних операцій варто приділяти строковим операціям
Взаємозв'язок	необхідно забезпечувати взаємозв'язок депозитних і кредитних операцій за термінами і сумами депозитних і кредитних вкладів
Мінімізація	метою банку при здійсненні депозитних і кредитних операцій має бути мінімізація вільних коштів

Серед наведених принципів виділяються такі, як прибутковість, різноманітність, строковість, взаємозв'язок та мінімізація. Кожен з цих принципів при правильному використанні принесе лише прибуток для банку. Вони показують, що банкам потрібно мати різні клієнтську базу, тобто як фізичних так і юридичних осіб, варіювати між собою довгострокові та короткострокові вклади, дотримуватися взаємозв'язку з кредитними операціями і тому подібне.

Отже, управління депозитними операціями є досить важливим завданням для банків, особливо в теперішніх умовах, коли депозитна активність населення зменшилась внаслідок погіршення платоспроможності, змушеної міграції закордон і внутрішнього переміщення в межах України. Для того, щоб банки могли залучати хоч якісь кошти від населення їм потрібно створювати сприятливі умови та запроваджувати нові банківські продукти і послуги, які б мали попит поряд із депозитами. Тому варто при розробці депозитної політики взаємодіяти ще й з іншими напрямками банківського бізнесу, що забезпечить фінансову стійкість, конкурентоспроможність і необхідну динаміку розвитку.

Список використаних джерел

1. Співак С. І. Депозитна політика вітчизняних банків. URL : www.nbuv.gov.ua
2. Вядрова, І. М., & Романова, Ю. В. (2014). Депозити як ресурсний потенціал банку. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(11). <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i11.28968>
3. Глєбова Н. В., Стиренко Л. М. Облік у банках: навч. посібник. Х.: Вид. ХНЕУ, 2009. 308 с.
4. Лавров Р. В. Депозитна політика банку в сучасних умовах. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2010. № 4 (8). С. 182–187.
5. Мілай А. О. Кредитно-розрахункові операції: Навч. посіб. К.: МАУП, 204 с.

УДК 336.7

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ БАНКУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Джулай Юлія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Запорожець С. В., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

З метою ефективного здійснення кредитної діяльності банки розробляють власну кредитну політику та впроваджують практичні механізми її реалізації.

Визначення підходів до розробки кредитної політики є особливо важливим в сучасних умовах їх адаптивної трансформації у відповідь до формування складних і мінливих викликів та загроз. Необхідність дослідження кредитної політики банків, як особливого об'єкта, підтверджується сучасними тенденціями розвитку економіки країни та діючими вагомими факторами зовнішнього впливу.

Управління кредитною політикою банку є однією з найважливіших функцій, що забезпечують його стійкість та прибутковість. У сучасних умовах господарювання, де ринок стає все більш конкурентним, важливо мати ефективну кредитну політику, яка забезпечує позитивну репутацію банку та привабливі умови для співпраці з клієнтами.

Кредитна політика банку має внутрішню структуру, а її основними елементами є: стратегія банку з розроблення основних напрямів кредитного процесу; тактика банку щодо організації кредитування; контроль над реалізацією кредитної політики [1].

Удосконалення методів управління кредитною політикою банку в сучасних умовах ризику та невизначеності є надзвичайно важливим завданням, адже саме адаптивна діюча кредитна політика створює основу для організації кредитного процесу банку та визначає: пріоритетні напрями кредитування та специфіку діяльності банку на кредитному ринку в умовах зовнішніх потрясінь; цілі, відповідно до яких формується склад та структура кредитного портфелю банку; рівень якості кредитного портфелю банку; рівень допустимого кредитного ризику; рівень прибутковості кредитного портфелю банку; обсяг та властивості кредитного потенціалу банку; характеристики параметрів кредитної пропозиції банку на кредитному ринку; якість реалізації банком методів управління кредитним ризиком; ефективність організації та виконання бізнес-процесів банку в цілях обслуговування етапів кредитного процесу.

Серед наукових доробок В. В. Рисіна [2] стосовно поняття ефективної та антикризової політики банку є твердження, що така є неможливою без її базування на системі принципів, а саме: орієнтації кредитної політики на задоволення потреб; адекватності кредитної політики ресурсній пропозиції; гнучкості кредитної політики; комплексного управління кредитними ризиками; відповідності кредитної політики ресурсній пропозиції; пріоритетності наявності надійного забезпечення; диверсифікації кредитного портфеля; обмеження загального кредитного ризику і в розрахунку на одного позичальника; контролю над цільовим використанням кредиту і фінансового стану позичальника; консервативності кредитної політики.

Загалом, ефективне управління кредитною політикою є важливим фактором у забезпеченні стійкості та прибутковості банку. Для досягнення цієї мети, банк повинен мати чітку стратегію щодо аналізу та оцінки ризиків, встановлення оптимальних ставок кредитування, використання новітніх технологій, забезпечення доступності банківських послуг та дотримуватися законодавчих та регуляторних вимог.

Однією з ключових складових ефективної кредитної політики є аналіз та оцінка ризиків. Банк повинен мати чітку стратегію щодо встановлення рівня

ризиків та розробки механізмів його контролю. Це дозволяє забезпечити максимальну безпеку для банку та його клієнтів, а також знизити ймовірність виникнення проблем з погашенням кредитів.

Також важливою складовою є встановлення оптимальних ставок кредитування. Банк повинен бути чутливим до динаміки ринку, застосовувати індивідуальні підходи до обслуговування клієнтів та розробляти персоналізовані пропозиції для просування своїх продуктів. Комплексною повинна бути застосовувана система стимулювання для клієнтів, які вчасно виконують взяті на себе кредитні зобов'язання, та індивідуалізованою система стягнень – для суб'єктів, які втратили спроможність обслуговувати графік погашення кредиту у відповідності до стандартних вимог договору.

Одним із способів впливу на кредитну політику банку є використання новітніх технологій. Наприклад, аналіз даних та машинне навчання можуть допомогти виявляти ризики та розробляти інноваційні продукти та сервіси. Також, важливим є забезпечення доступності банківських послуг за допомогою онлайн-сервісів та мобільних додатків. Отже, в цілях формування ефективної кредитної політики банку суттєвим є застосування новітніх технологій, таких як технологія Великі дані, технологія блокчейн, штучний інтелект та машинне навчання, для виявлення ризиків та розробки інноваційних продуктів та сервісів. Забезпечення доступності банківських послуг за допомогою онлайн-сервісів та мобільних додатків також є важливим фактором у визначенні ефективної кредитної політики. Це дозволяє банку забезпечувати зручний та швидкий доступ до кредитів та інших фінансових продуктів, що підвищує задоволеність клієнтів та забезпечує конкурентні переваги банку.

При розробці кредитної політики, банк повинен також звернути увагу на законодавчі та регуляторні вимоги, що стосуються кредитування. Наприклад, банки повинні дотримуватися вимог щодо встановлення резервів на покриття можливих збитків, а також повинні бути уважними до питань, пов'язаних з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму.

Суттєвим фактором впливу на ефективність впровадження дієвих методів підвищення рівня ефективності кредитної політики банків є повномасштабне військове вторгнення росії на територію України. Упродовж року існування такого геополітичного виклику зі значними темпами зростає кількість позичальників, які в силу цілком об'єктивних причин стали неспроможними виконувати взяті кредитні зобов'язання перед банками.

Так, за даними Національного банку України, частка непрацюючих кредитів у банківському секторі становила на 1 січня 2023 року 38% порівняно з 30% на 1 січня 2022 року. Обсяг непрацюючих кредитів зріс за рік на 87 млрд. грн. до 432 млрд. грн. Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну переломило сталу тенденцію поступового скорочення частки непрацюючих кредитів (NPL) в українських банках, яке тривало з 2018 року: за цей час обсяг NPL зменшився на майже 300 млрд. грн., частка в кредитному портфелі скоротилася з 55% до 27% станом на 1 березня 2022 року [3].

Вагомими є наслідки військової агресії, що проявилися у вигляді знищення банківських активів та заставного майна, зниження рівня якості

кредитних портфелів банків, що, своєю чергою, зумовлює збільшення обсягів відрахувань до резервів.

Вітчизняні банки вже визнали значні кредитні втрати. Так, від початку повномасштабного військового вторгнення обсяги відрахування в резерви під кредити перевищили 100 млрд. грн. і становлять понад 12% кредитного портфеля, що банки мали наприкінці лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля внаслідок розгортання військових дій на території України, економічної кризи та енергетичного терору країни-агресора можуть сягнути 30% [3].

Зважаючи на таке, сучасні підходи до формування кредитної політики банків в першу чергу повинні передбачати застосування удосконалених адаптивних підходів до оцінки кредитного ризику, особливо стосовно позичальників, які втратили доходи і не мають можливості відновити стандартний процес обслуговування кредитних зобов'язань. Банки змушені застосовувати гнучкі методи реструктуризації кредитної заборгованості для окремих категорій позичальників, а також уточнити та адаптувати до сучасних викликів і загроз методи роботи з заставним майном (оцінка вартості заставного майна, визначення ймовірності втрати повноцінного доступу до заставленого майна, його пошкодження або знищення).

Список використаних джерел

1. Михайляк Г. В., Михайляк І. В. Кредитна політика банків та шляхи її оптимізації. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/27_2_2018/20.pdf
2. Рисін В. В. Реалізація ресурсної політики банків в умовах фінансової нестабільності: монографія. К.: УБС НБУ, 2012. 390 с.
3. Частка непрацюючих кредитів у банках у 2022 році зросла до 38% унаслідок війни. URL: [http://www.vdnuete_2013_4_17%20\(2\).pdf](http://www.vdnuete_2013_4_17%20(2).pdf).

УДК 336.71

РИЗИКИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ НЕФІНАНСОВИХ КОРПОРАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Антків Володимир, аспірант

Науковий керівник:

Корнєєв В. В., д.е.н., професор

*Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки, м. Київ*

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну у лютому 2022 року негативно позначилося на функціонуванні національної економіки, адже окупація частини території держави, призвело як до тимчасового припинення діяльності бізнесу, так і до повного зникнення підприємств. В свою

чергу, бізнес в тилових територіях держави відчув зміну попиту та гостру нестачу ресурсів, що актуалізувало питання розвитку кредитування нефінансових корпорацій в умовах воєнного стану. Однак, проблематика банківського кредитування в умовах воєнного стану є досить складною і неоднозначною, адже зростання невизначеності та нестабільності в економіці активізує банківські ризики, які обмежують можливості нефінансових корпорацій щодо залучення банківських кредитів. Окрім цього, центральний банк спільно з урядом можуть обмежувати кредитну активність банків як з метою мінімізації ризиків, так і з метою мінімізації інфляційних процесів. Разом з тим, прояви кризових явищ в економіці, зумовлюють необхідність пошуку варіантів стимулювання кредитування нефінансових корпорацій з метою відновлення макроекономічної динаміки та забезпечення економічної безпеки країни.

Одним із варіантів оцінки кредитних ризиків в Україні в умовах воєнного стану та проблемах збору статистичних даних є результати кон'юнктурних опитувань підприємств Національним банком України, результати якого згруповано в табл. 1.

Таблиця 1

Результати кон'юнктурних опитувань Національного банку України щодо кредитних ризиків у 2022 році, % відповідей

Тема опитування	Результат опитування							
	Добрий	Задовільний	Поганий	Баланс відповідей				
Оцінка респондентів поточного фінансово-економічного стану своїх підприємств				IV кв. 2021	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022
	10,8	59,0	30,1	7,6	6,6	-28,8	-21,8	-19,3
Очікування респондентів щодо змін потреби у запозичених коштах для фінансування діяльності їх підприємств найближчим часом	Збільшається	Залишатся без змін	Зменшаться	Баланс відповідей				
				IV кв. 2021	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022
	40,8	50,9	8,3	31,0	35,2	38,5	42,4	32,5
Оцінка респондентів щодо змін останнім часом умов отримання банківського кредиту їх підприємствами	Пом'якшилися	Не змінилися	Стали більш жорсткими	Баланс відповідей				
				IV кв. 2021	I кв. 2022	II кв. 2022	III кв. 2022	IV кв. 2022
	4,5	55,3	40,2	0,3	2,1	20,6	38,6	35,6

Джерело: складено автором за даними НБУ [1]

Як свідчать дані таблиці 1, очікування підприємств щодо їх поточного фінансового стану є задовільним та поганим, а лише 10,8% респондентів відмітили фінансово-економічний стан свого підприємства як добрий. Разом з тим, баланс відповідей свідчить про позитивну динаміку очікувань підприємств щодо покращення фінансово-економічного стану, що на наш погляд пов'язано не з покращенням економічної ситуації в цілому, а з адаптацією бізнесу до існуючих реалій розвитку економіки України в умовах воєнного часу. Окрім цього, варто також звернути увагу й на те що 40,8% підприємств має потребу у запозиченні кредитних коштів, однак при цьому, 40,2% підприємств відмічають встановлення більш жорстких вимог до кредитування.

Відтак, внаслідок підвищення облікової ставки та посилення кредитних ризиків, які пов'язані із погіршенням фінансово-економічного стану підприємств обсяги банківського кредитування нефінансових корпорацій банками іноземних банківських груп зменшилися на 38,1 млрд грн, банків з українським капіталом – на 12,6 млрд грн оскільки вимоги до ризиків не дозволяють надавати кредити в період воєнного стану. Разом з тим, обсяги банківського кредитування нефінансових корпорацій державними банками зросли на 38,7 млрд грн, що пов'язано із їх активною участю в державній програмі «Доступні кредити 5-7-9» [2], однак через неефективний розподіл кредитів в рамках програми (більшість з них не спрямовані у переробну промисловість, яка створює товари з високою часткою доданої вартості), позитивного ефекту на розвиток економіки така програма не несе.

Підсумовуючи наведене вище, можемо зробити висновок про те, що в умовах воєнного стану об'єктивно відбулося зростання кредитних ризиків, які негативно вплинули на динаміку банківського кредитування нефінансових корпорацій, адже найбільше зниження обсягів кредитів наданих відбулося в банків іноземних банківських груп, оскільки вони використовують жорсткі вимоги до оцінки кредитних ризиків. Разом з тим, Національний банк України, на наш погляд, не зумів ефективно побудувати грошово-кредитну політику в умовах воєнного стану залишивши незмінним монетарний режим інфляційного таргетування, що зумовило зростання процентних ставок за кредитами. Поряд з цим Кабінет Міністрів України продовжував активно використовувати державну програму «Доступні кредити 5-7-9» для кредитування нефінансових корпорацій, однак, на наш погляд, ця програма не виконала в повній мірі функції розвитку економіки, адже основна частка кредитів була спрямована в ті галузі, які мають низький рівень доданої вартості, а в умовах воєнного стану обсяги інвестиційних кредитів були вкрай низькими.

Відтак, з метою активізації кредитування нефінансових корпорацій та створення умов для розвитку національної економіки в умовах воєнного стану і після завершення війни варто вирішити декілька основних питань:

1. Визначити цілі розвитку національної економіки та обрати галузі, які можуть стати драйверами економічного зростання в умовах воєнного стану. Щодо цілей, то одними із основних цілей є релокація та розвиток існуючих підприємств на тилових територіях, які вироблятимуть товари з високим рівнем доданої вартості, а також цілі щодо оперативного відновлення і модернізації інфраструктури, зокрема енергетичної інфраструктури. Серед галузей-драйверів варто відмітити переробну промисловість, тваринництво, переробне сільське господарство, енергетика, малий бізнес.

2. Переглянути монетарну політику в частині встановлення процентних ставок спрямованих на мінімізацію інфляції попиту, а не пропозиції, прояви якої спостерігаються вже дев'ять останніх років.

3. Створити нові інституції кредитного ринку, зокрема: Банк відбудови і розвитку куди передати активи виведених з ринку банків у 2022 році, а також передати функції адміністрування державної програми «доступні кредити 5-7-9»; Державний гарантійний фонд – для гарантування банківських кредитів в

переробну промисловість та малому бізнесу; Державний госпітальний банк – для оперативного викупу частини проблемних кредитів в банківських установах. Такі інституції дадуть змогу вирішити наступні завдання: а) спрямувати кредитні ресурси, які виділяються для державної програми «Доступні кредити 5-7-9» в ті галузі економіки, які забезпечують національну безпеку і оборону та створюють додану вартість; б) створення Державного гарантійного фонду дозволить розділити кредитні ризики між державою, банком і позичальником, а державна гарантія сприятиме зменшенню вимог щодо застави та в цілому кредитоспроможності нефінансових корпорацій, що, в свою чергу, дозволить їм залучити більше кредитів на прийнятних умовах; в) госпітальний банк, викупляючи проблемні кредити дозволить зменшити обсяги відрахувань банків у резерви за активними операціями та збільшити їх можливості щодо кредитування. Особливо це стосується приват банку, який має найбільші в банківській системі резерви за кредитами.

Створення умов для розвитку банківського кредитування нефінансових корпорацій та цільове кредитування обраних галузей за підтримки державних інституцій дозволить ефективніше перерозподіляти фінансові ресурси в економіці, ніж шляхом монетарного фінансування бюджету Національним банком України впродовж 2022 року. Більше того, збільшення обсягів цільового кредитування призведе до розвитку тих галузей економіки, які не лише забезпечуватимуть розвиток місцевих громад та сфери оборони, але й наповнюватимуть державний бюджет шляхом сплати податків і зборів.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
2. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9». URL: <https://5-7-9.gov.ua/>

УПРАВЛІННЯ АКТИВНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКІВ

Кравцова Єлизавета, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

*Вовчак О. Д., д.е.н. факультету управління фінансами та бізнесу
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Актуальність теми. Упродовж останніх років в Україні намітилася тенденція стрімкого зростання активів вітчизняних банків, що зумовлює активізацію процесів управління банківськими активами.

За умов високої ризиковості ринкового середовища фінансова стійкість банку залежить від забезпечення прибуткової діяльності, вибору раціонального варіанту розміщення ресурсів, можливості оцінювати та контролювати ризики. Зазначені процеси вимагають розроблення адекватних методів управління банківським портфелем активів з урахуванням не лише їхньої дохідності, а й

відповідного рівня ризиковості.

Результати дослідження. Комерційні банки в Україні незалежно від форми власності, величини капіталу та спеціалізації виконують: операції із залучення тимчасово вільних грошових коштів у депозити (депозитні операції); операції, пов'язані із розрахунково-касовим обслуговуванням клієнтів (розрахункові та касові операції); операції з кредитного обслуговування клієнтів (кредитні операції) [1]. На даний момент для підтримання високого рівня конкурентоспроможності коло операцій, що їх виконують банківські установи, є значно ширшим, але саме депозитні, кредитні та розрахункові операції є базовими операціями банків. Так, до активних операцій ще відносять: інвестування - вкладання коштів у цінні папери та інші активи з метою отримання доходу; лізинг - надання фінансових послуг у формі оренди; факторинг - надання послуг по обслуговуванню заборгованостей.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» активними операціями називають кредитні та інші вкладення банківських ресурсів, з метою їх найефективнішого використання. [2]

Управління активними операціями банків - це процес планування, контролю та координації фінансових операцій, які здійснюються ними з метою одержання прибутку. Таке управління активними операціями передбачає:

- аналіз ризиків - визначення рівня ризику при здійсненні операцій та прийняття заходів для їх зниження;
- розробку стратегії - визначення напрямів діяльності та визначення цілей;
- вибір інструментів - вибір методів та інструментів для здійснення операцій;
- контроль за виконанням - моніторинг виконання операцій та виявлення невідповідності в планах та цілях.

Сьогодні банки приділяють значну увагу питанням управління активними операціями, про що свідчить аналіз діяльності АТ «ОТП Банк», який діє з 1998 року, і сьогодні є одним із найбільших вітчизняних банків з іноземним капіталом, визнаний лідером банківського сектору України, має стійку репутацію соціально відповідальної надійної та стійкої фінансової установи.

Результати оцінки показників складу та структури активів АТ «ОТП Банк» станом на 01.01.2021 - 2022 рр. (дані на 01.01.2023 ще офіційно не оприлюднені керівництвом банку) наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Склад та структура активів АТ «ОТП Банк» станом на 01.01.2021- 2022 рр.

Показник	01.01.2021, тис. грн	Структу- ра, %	01.01.2022, тис. грн	Структур а, %	Абсолют- не відхилен- ня, +,-	Відносне відхилення, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	3510420	5,96	3870163	5,54	359743	110,25
Кредити та аванси банкам	13628078	23,13	9129391	13,08	-4498687	66,99

продовження таблиці 1

Показник	01.01.2021, тис. грн	Структура, %	01.01.2022, тис. грн	Структура, %	Абсолютне відхилення, +,-	Відносне відхилення, %
Кредити та аванси клієнтам	27638193	46,90	40460458	57,95	12822265	146,39
Інвестиції в цінні папери	12503675	21,22	14627919	20,95	2124244	116,99
Похідні фінансові активи	10561	0,02	8376	0,01	-2185	79,31
Інвестиції в дочірні підприємства, спільні підприємства та асоційовані підприємства	139143	0,24	139143	0,20	0	100,00
Інвестиційна нерухомість	27857	0,05	26075	0,04	-1782	93,60
Поточні податкові активи	90	0,00015	110	0,00016	20	122,22
Відстрочені податкові активи	76544	0,13	68847	0,10	-7697	89,94
Нематеріальні активи за винятком гудвілу	358631	0,61	344801	0,49	-13830	96,14
Основні засоби	822412	1,40	948483	1,36	126071	115,33
Інші фінансові активи	98434	0,17	118981	0,17	20547	120,87
Інші нефінансові активи	110869	0,19	76697	0,11	-34172	69,18
Загальна сума активів	58924907	100,00	69819444	100,00	10894537	118,49

Джерело: складено на основі [5]

Отже, виходячи із даних, наведених у таблиці, можна зробити висновок, що найбільшу частку в структурі активів АТ «ОТП Банк» займають кредити та аванси клієнтам (57,95% станом на 01.01.2022 та 46,90% станом на 01.01.2021), що свідчить про те, що за аналізований період надання кредитів клієнтам є найбільш розповсюдженим типом активних операцій в АТ «ОТП Банк».

Другу позицію в структурі активів банку займають інвестиції в цінні папери (20,95% станом на 01.01.2022 та 21,22% станом на 01.01.2021), що свідчить про вагоме місце в загальному обсязі активних операцій АТ «ОТП Банк» інвестиційної діяльності.

При цьому спостерігається збільшення значень за цими двома позиціями станом на 01.01.2022, що свідчить про ефективну діяльність керівництва АТ «ОТП Банку» щодо збільшення розміру активів. Так, порівняно з початком 2021 року загальна сума активів банку зросла на кінець 2021 року на 10894537 грн (або на 18.49%), що вказує також на ефективну діяльність АТ «ОТП Банк» в напрямі управління активними операціями.

Зважаючи на такі результати, станом на початок 2022 року АТ «ОТП Банк» увійшов у ТОП-10 (9-те місце) найбільших банків України за рівнем чистих активів та посів 8-ме місце за рівнем чистого прибутку. Ринкова частка чистих активів на кінець 2021 року досягла 3,40% (проти 3,23% роком раніше). При цьому і активи, і фінансовий результат перевищили відповідно планові показники.

Для ефективного управління активними операціями банку необхідно мати чітку стратегію, яка відповідає потребам ринку та споживачів фінансових послуг. Важливо також встановити процедури, які дозволяють контролювати ризики, пов'язані з кредитуванням та інвестуванням [3].

Одним з ключових аспектів управління активними операціями банку є аналіз ринку та оцінка ризиків. Банк повинен мати належний рівень знань про економіку та фінансовий ринок, щоб зрозуміти тенденції та прогнозувати зміни ситуації. Важливо також оцінювати ризики, пов'язані з кредитуванням та інвестуванням, щоб мінімізувати можливі збитки. Управління кредитуванням має бути зосередженим на ефективному управлінні портфелем кредитів, аналізі кредитоспроможності клієнтів та контролі за погашенням кредитів. Важливо також мати належну систему оцінки ризиків, що дозволяє оцінити кредитоспроможність клієнтів та визначити рівень ризику при прийнятті рішень.

Отже, банківські установи в Україні здійснюють широке коло різноманітних банківських операцій. Мобілізовані шляхом здійснення пасивних операцій грошові кошти банківської установи розміщують через проведення активних операцій за різними напрямками. Основою активних операцій банку є його кредитні та інвестиційні операції. Від їх ефективного проведення та управління ними залежить отримання банком прибутку в майбутньому.

Проведення активних операцій банком буде ефективним в тому випадку, якщо у процесі здійснення цих операцій, він буде отримувати стабільний прибуток.

Список використаних джерел

1. Ушакова О.А. Банківські операції. Навчальний посібник. Рівне. 2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://ep3.nuwm.edu.ua/20869>
2. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III /Верховна Рада України. [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Іванілова О. А. Удосконалення інструментарію управління портфелем активів комерційного банку. Вісник Запорізького національного університету. 2015. № 2. С. 210-216/
4. Національний банк України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
5. Річний звіт АТ «ОТП Банк» за 2021 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/bcc/sp73sj9nwvz89lhfsv2f8z9lsxgl3xqx/OTP2021.pdf>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ІННОВАЦІЙ В УКРАЇНІ

Лукашук Максим, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Вовчак О. Д., д.е.н. факультету управління фінансами та бізнесу

Львівський національний університет імені Івана Франка

Інноваційний розвиток є вирішальною передумовою забезпечення економічного зростання підприємств та економіки країни загалом. Сьогодні в Україні обмеженість фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємств, у тому числі й оновлення їх технологій та матеріально-технічної бази, є однією з основних проблем впровадження інновацій. Рушійною силою для активізації інноваційного розвитку підприємств може стати використання банківського кредитування. Тому питання активізації та розширення можливостей банківського кредитування інноваційного розвитку підприємств в загальній системі фінансового забезпечення їх інноваційних перетворень, набувають сьогодні особливої актуальності.

Метою дослідження є пошук можливостей активізації банківського кредитування інноваційного розвитку підприємств на основі аналізу факторів та ризиків, які цю активізацію гальмують.

Впровадження інновацій для розвитку підприємств сприяє генеруванню додаткових конкурентних переваг, підвищенню конкурентоспроможності, нарощенню прибутків. Сьогодні в Україні, на жаль, спостерігається гальмування інноваційного розвитку підприємств: протягом останніх років зменшується кількість суб'єктів, які впроваджують інновації, а також кількість видів інноваційної продукції, не дивлячись на те що така продукція користується вищим попитом. Одним з ключових стримуючих впровадження інновацій для підприємств є відсутність фінансування.

Основними гальмівними факторами у розвитку банківського кредитування інновацій зі сторони споживачів є висока вартість кредитних ресурсів, а зі сторони банків – обмежений обсяг довгострокових кредитних ресурсів. Банківський сектор України на сьогодні не є повністю фінансово спроможним генерувати достатній обсяг кредитного забезпечення і відповідним чином обслуговувати інноваційний процес в Україні, а також не готовий брати на себе такі ризики [1, с.185].

Банкіри зазначають, що стримувати кредитування інновацій у найближчій перспективі можуть споживчі настрої підприємств та населення, які залежать від стану економіки і стабільності курсу національної валюти.

Для банків найважливішим фактором при кредитуванні інноваційного розвитку є контрольованість ризиків та їх допустимість. Рівень ризику збільшується через: недосконалість нормативно-правової бази щодо питань ризиків; раптовість виникнення негативних впливів; відсутність виконання дій або комплексу заходів, направлених на уникнення ризиків, нівелювання їх негативних проявів; відсутність практичного досвіду розв'язання нових завдань

та ситуацій [2].

Кредитний ризик є ймовірністю отримання збитків через неповернення позичальником кредитних коштів, а також через несвоєчасне повернення боргових зобов'язань. Кількісно ступінь ризику банківського кредитування демонструється рівнем кредитних відсотків, тобто зростання ризиків супроводжується збільшенням кредитної ставки. Таким чином, відсоткова ставка є індикатором кредитного ризику.

Діагностика банківського кредитування інноваційного розвитку підприємств дозволяє виокремити наступні ключові проблеми його активізації та нарощення: повільні темпи інноваційних перетворень реального сектору економіки; наявність дисбалансу у темпах розвитку фінансового та реального секторів національної економіки; несприятливий інвестиційний клімат; правова, політична та економічна нестабільність; незахищеність прав кредиторів; низька ефективність бізнесу; відсутність належної інфраструктури інноваційного ринку, ринку землі та нерухомості тощо [3 с.15].

Деякі гальмуючі чинники активізації банківського кредитування є й у самій банківській системі: недостатній рівень капіталізації; обмеженість інвестиційного кредитування короткостроковою ресурсною базою; висока вартість депозитних ресурсів; відносно низька дохідність інвестиційних кредитів та підвищена ризикованість; складність оцінки платоспроможності позичальника та кредитних ризиків інноваційних проектів; відсутність у більшості банків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку; низький рівень банківського менеджменту і корпоративного управління тощо [1, с.187].

Одним із важелів активізації та розширення обсягів банківського кредитування інноваційного розвитку підприємств може стати загальнодержавна стратегія державно-приватного партнерства (ДПП) в науково-інноваційній діяльності. Розробка такої стратегії ДПП повинна перш за все розроблятися у напрямі побудови національної інноваційної системи на основі співпраці державного та приватного секторів. У рамках ДПП повинні бути розроблені форми співпраці у кожній з підсистем національної інноваційної системи. З огляду на це необхідно розбудовувати не лише коопераційні зв'язки у кожній з підсистем, але і між ними загалом.

Ще одним шляхом активізації кредитування інновацій може стати використання багатокомпонентної ієрархічної моделі банківського кредитування інновацій, яка має передбачати створення спеціалізованого банку інноваційного розвитку та впровадження нових нетрадиційних методів та інструментів кредитування.

Створення банку інноваційного розвитку дало б можливість суттєво прискорити процедуру відбору інноваційних проектів для залучення відповідних кредитів. Завданням такого банку має стати розробка нових банківських продуктів з інноваційного кредитування підприємств, які впроваджують нові технології і здійснюють комерціалізацію нововведень [3 с.16]. Банк має орієнтуватись також на довгострокову підтримку інноваційних та модернізаційних проектів малого бізнесу, і при розгляді тих чи інших

пропозицій банк оцінює в першу чергу їхню ефективність – економічність, екологічність, енергоефективність та безпеку.

В інноваційній сфері не доцільно використовувати традиційні методи кредитування, що зумовлює необхідність впровадження нових нетрадиційних методів та інструментів кредитування. Серед таких методів варто увагу акцентувати на лізингу, факторингу, венчурному кредитуванні, форфейтингу, проектному фінансуванні, «кредитуванні на замовлення» та методі пакетування проектів.

Для розвитку процесів кредитування банками інновацій необхідно розробити методику інноваційного кредитування, яка б включала такі обов'язкові етапи: визначення методу кількісної оцінки інноваційного ризику, що створює умови для проведення якісного аналізу питань ймовірності досягнення кінцевої мети інноваційного проекту; визначення рівня впливу ризиків на інноваційний проект та обсяги непередбачених витрат і матеріалів; визначення критеріїв оцінки кредитоспроможності на основі прогнозування майбутніх грошових потоків позичальників, що реалізують інноваційні проекти; використання методичного підходу до розрахунку відсоткової ставки банку з урахуванням венчурної складової та компенсації ризиків банку, пов'язаних з реалізацією інноваційного проекту на стадії розробки інноваційного проекту [4 с.25].

Отже, сьогодні в Україні банки побоюються кредитувати інноваційний розвиток підприємств через низку причин, основними з яких є значний ризик та відсутність досвіду якісного аналізу окупності інноваційних проектів, обмеженість довгострокових кредитних ресурсів, нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні. Але такий вид кредитування в нашій країні потребує розвитку, тому запропоновано кілька шляхів його активізації, які вимагають узгоджених і виважених дій усіх гілок влади та банківського сектору. Розвиток інновацій в Україні сприятиме нарощенню конкурентних переваг українських виробників на вітчизняних та світових ринках.

Список використаної літератури

1. Абрамова А.С., Марич М.Г., Попова Л.В. Кредитне забезпечення інноваційного розвитку економіки банківськими установами в Україні // Проблеми і перспективи економіки і управління. – 2019 - № 2 (18). – С. 181-189.
2. Управління ризиками банків: монографія у 2 томах. Т.1.: Управління ризиками базових банківських операцій / А.О. Єпіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін. / за ред. А.О. Єпіфанова і Т.А. Васильєвої. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. 283с.
3. Гудзь О. Є. Банківське кредитування інноваційного розвитку підприємств: можливості та ризики / О. Є. Гудзь // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2019. – № 1. – С. 12-19.
4. Завадська Д. В. Банки у фінансуванні інноваційного розвитку економіки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит" / Завадська Д. В. – Одеса, 2019. – 39 с.

УДК 336.012.23

ОЦІНКА КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Тарасенко Анна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А.М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

За останні кілька років кредитна діяльність комерційних банків стала однією із найбільш вагомих та важливих галузей їх діяльності. Саме оцінка кредитної діяльності банку є головним завданням для банківської установи, так як вона дає можливість оцінити певні ризики, що пов'язані із кредитуванням та визначити подальші стратегії розвитку кредитного портфеля.

Актуальність саме оцінки кредитної діяльності комерційних банків в Україні полягає в тому, що це дозволяє банкам виокремити свої сильні та слабкі сторони в кредитуванні, вибудовувати стратегії, а також заохочувати нових клієнтів надаючи більш якісні банківські послуги. Це все має значний вплив для національної економіки, оскільки стабільність банківського сектору саме в напрямку кредитування, так як це основне завдання банківської діяльності, визначає стабільність фінансової системи в цілому.

Згідно з економічним енциклопедичним словником під кредитним процесом розуміють рух банківського капіталу як послідовну зміну його етапів, під час якого відбувається перетворення акумульованих фінансових ресурсів у капітал [1].

Виділяють 7 основних етапів кредитного процесу:

- 1) комплексний аналіз і попередній відбір заявок на отримання кредиту;
- 2) дослідження конкурентоспроможності клієнта та його фінансового стану;
- 3) ухвалення рішення про можливість, обсяги, умови і форми надання кредиту;
- 4) визначення умов забезпечення кредиту;
- 5) надання на підставі кредитного договору банківського кредиту;
- 6) повернення кредиту з процентами та завершення кредитної операції;
- 7) моніторинг і контроль якості виданих кредитів.

Якщо детально описувати основні етапи аналізу кредитно діяльності банку, то в перш чергу потрібно провести аналіз кредитного портфеля, включаючи кількість кредитів, їх розмір, структуру за галузевою приналежністю та валютним складом. Також слід враховувати рівень невиконання зобов'язань боржниками та величину резервів на покриття можливих збитків від невиконання зобов'язань.

При оцінці кредитної діяльності банку слід враховувати ризики, пов'язані з кредитуванням, основними є кредитний ризик, процентний ризик, валютний ризик та інші. Для кожного з ризиків слід визначити його рівень та відповідні стратегії мінімізації ризиків. І на кінець оцінка рентабельності, слід визначити відсоток прибутку від кредитування, відсоток невиконаних зобов'язань,

вартість привабливості кредитування для клієнтів та інші фактори, що впливають на рентабельність кредитної діяльності банку [2].

Оцінка кредитної діяльності комерційного банку є важливим етапом у процесі управління банком. З метою успішної діяльності банк повинен бути здатний ефективно керувати своїми кредитними ризиками та забезпечувати максимальну дохідність від кредитної діяльності [3].

У процесі оцінки кредитної діяльності банку необхідно враховувати ряд факторів, таких як якість кредитного портфеля, рівень кредитних ризиків, ступінь відповідності кредитної політики банку ринковим умовам, ефективність процедур кредитного ризик-менеджменту та інші. Для успішної оцінки кредитної діяльності комерційного банку необхідно використовувати різноманітні методики та інструменти, такі як аналіз кредитного портфеля, скоринг-моделі, моделі кредитного ризик-менеджменту, фінансовий аналіз та інші [4].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що оцінка кредитної діяльності комерційного банку є складним та важливим процесом, який дозволяє забезпечити стабільність та успішність діяльності банку в умовах посилення конкуренції на ринку банківських послуг.

Список використаних джерел

1. Економічний енциклопедичний словник URL: <https://subject.com.ua/economic/slovnik/index.html>
2. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: постанова Правління НБУ № 361 Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Вовчак О.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа. К.: Знання, 2008, 361 с.
4. Карпчук Л.А. Оцінка механізму управління кредитним портфелем комерційних банків України в сучасних умовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка»*. 2016. Вип. 3 (31). С. 21-26.

УДК 336.71

АНАЛІЗ СТАНУ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

*Тригуб Юлія, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:*

*Пантелєєва Н.М., д.е.н., професор,
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка»*

Кредитування є основним видом діяльності комерційних банків, адже саме від результатів кредитування залежить їх фінансова стійкість, оскільки

головним джерелом доходів є отриманий прибуток саме від проведення кредитних операцій. Сьогодні перед менеджментом банків постає проблема ефективного формування кредитного портфеля в умовах підвищення кредитних ризиків, що призводить до зростання обсягів непрацюючих кредитів, збитків і втрати вкладених коштів [1, 2].

Метою дослідження є аналіз стану кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в умовах загроз повномасштабної війни.

АТ КБ «ПриватБанк» – державний комерційний банк України, є одним із найтехнологічніших банків країни. Його послугами постійно користуються майже 18 мільйонів українців. Він складає близько чверті всієї банківської системи України та належить до системно важливих банків.

АТ КБ «ПриватБанк», як і інші економічно важливі установи, піддається впливу зовнішніх чинників (економічних, політичних, соціальних та інших), тому не дивно, що обсяги та стан кредитного портфеля за останні 5 років змінювалися (*табл. 1*), адже 2018-2019 роки були періодом економічного відновлення, 2020-2021 роки – пандемія Covid-19, період локдауну, а 2022 року розпочалася повномасштабна війна.

Таблиця 1

**Стан кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за період
2018-2022 рр., млн. грн.**

	2018	2019	2020	2021	2022
Всього кредитів, млн. грн.	293 725	305 163	245 013	249 621	258 532
Непрацюючі кредити, млн. грн.	244 824	239 197	181 196	174 533	178 929
Частка непрацюючих кредитів, %	83,35	78,38	73,95	69,92	69,21

Джерело: складено автором на основі [3]

Як бачимо з табл. 1, упродовж 2018-2019 років обсяг кредитного портфеля має зростаючу тенденцію, поряд з цим і частка непрацюючих кредитів зменшилась майже на 5%, що відповідає економічному відновленню банку, у тому числі за рахунок активізації кредитування.

Проте, вже у 2020 році у зв'язку з пандемією Covid-19 попит юридичних і фізичних осіб на кредити знижувався, не зважаючи на подальше їх здешевлення. Тому обсяг кредитного портфеля банку зменшився на 60 150 млн. грн.

У 2022 році, навіть попри воєнний стан обсяг кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» зріс у порівнянні з минулим роком (на 8 911 млн. грн.), зокрема, це відбулося за рахунок запуску безвідсоткового кредитування бізнесу на час війни. Адже саме за рахунок бізнесу підтримується рівень економіки та, в майбутньому, її відбудова.

Зауважимо, що за весь аналізований період частка непрацюючих кредитів мала тенденцію до зменшення, на кінець 2022 року становила 69,21%, але в абсолютному значенні обсяг непрацюючих кредитів набув зростаючого тренду (на 4396 млн. грн. більше ніж у 2021 р.). Зокрема, це є результатом руйнування заставного майна, погіршення платоспроможності позичальників, що зумовлює

збільшення відрахувань у резерви та знижує якість кредитного портфеля.

Війна – це «червона» зона, коли банки майже не кредитують економіку – підвищені кредитні ризики та необхідність формування резервів під них. Але зупиняти функціонування економіки і залишати її без фінансування не можна. Тому АТ КБ «ПриватБанк» не припинив кредитувати бізнес з початком війни [4].

Обсяг кредитування бізнесу не тільки не зменшився, а й збільшився. За 2022 рік банк підтримував економіку шляхом розвитку програм кредитування корпоративних клієнтів – більше ніж на 16 млрд. грн. (табл. 2).

Таблиця 2

Структура кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі клієнтів за період 2018-2022 рр., млн. грн.

	2018	2019	2020	2021	2022
Кредити фізичним особам, млн. грн.	69 630	74 820	58 571	68 145	61 027
у відсотках, %	24	25	24	27	24
Кредити юридичним особам, млн. грн.	224 095	223 065	178 473	177 080	193 298
у відсотках, %	76	73	73	71	75
Кредити банкам, млн. грн.	0	7 278	7 969	4 396	4 207
у відсотках, %	0	0,00024	0,00033	0,00018	0,00016
Всього кредитів, млн. грн.	293 725	305 163	245 013	249 621	258 532

Джерело: складено автором з на основі [3]

За результатами оцінки структури кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» в розрізі клієнтів можна сказати, що банк надає перевагу кредитуванню саме юридичних осіб – частка в загальній структурі кредитного портфеля станом на кінець 2022 року становить 75%, а їх обсяг 193298 млн. грн.

Наразі в АТ КБ «ПриватБанк» працюють кредитні програми з оформленням застави від клієнтів: «Кредит на купівлю основних засобів», «КУБ» під заставу та «Відновлювана кредитна лінія», а 30 грудня 2022 року стартувала нова програма енергонезалежності бізнесу – кредит на придбання електрогенераторів, джерел безперебійного живлення, акумуляторів і систем зв'язку Starlink.

Переважну частину кредитів банк надає бізнес-клієнтам за ставкою від 0% річних завдяки участі банку в державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%», що дає змогу мікро- та малому бізнесу розвиватися без фінансового навантаження [1].

Також варто відмітити зменшення обсягів кредитування фізичних осіб у 2022 році на 7 118 млн. грн., що може бути пов'язано зі зниженням платоспроможності населення через втрату робочих місць внаслідок війни. Але у порівнянні з роком пандемії їх обсяг вважаємо задовільним.

Щодо кредитів банкам, то їх частка в структурі кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» є дуже мізерною, банк вийшов на ринок міжбанківського

кредитування у 2019 році і ще мало розвинув цю галузь кредитування.

Отже, АТ КБ «ПриватБанк» навіть у складних економічних та політичних умовах показує досить непогані результати кредитної діяльності – збільшення обсягу кредитного портфеля, зменшення частки непрацюючих кредитів. Банк підтримує основу економіки країни – бізнес, надаючи йому кредити за ставкою від 0% річних. Важливість для АТ КБ «ПриватБанк» підтримувати український бізнес спостерігається і в структурі його кредитного портфеля, де кредити корпоративному сектору складають 75%. Оскільки саме банки є джерелом ресурсів для відновлення економіки країни, особливо у післявоєнний період, кредитна сфера банківської діяльності повинна стабільно та якісно функціонувати.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>
2. Степаненко К. Р. Особливості формування кредитного портфеля банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. № 7 (3). С. 111-114.
3. Офіційна сторінка Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
4. Стабільність понад усе, цифровий ризик-менеджмент та перезапуск сервісів із хмари. Як війна загартувала ПриватБанк. *Журнал Forbes Ukraine*. 2022. URL: <https://forbes.ua/money/stabilnist-ponad-use-tsifroviy-rizik-menedzhment-ta-perezapusk-servisiv-iz-khmari-yak-viyna-zagartuvala-privatbank-01112022-9343>

УДК 336.012.23

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»

Самосват Ольга, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А.М., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка

Інвестування, як механізм переміщення грошових коштів між секторами економіки стає актуальнішим, особливо зважаючи на сучасні тенденції до динамічного розвитку світових фінансових ринку та появи нових фінансових інструментів, покликаних забезпечити ефективний перерозподіл капіталу між усіма учасниками економічних відносин. Особливо даний вид діяльності є актуальним для банків як ключових інституцій фінансового посередництва. В той час, як практика міжнародної банківської діяльності показує, що на придбання цінних паперів банки спрямовують значну частину коштів, за

оцінками фахівців – від 1/5 до 1/3 грошових ресурсів [1, с. 290], вітчизняна відзначається порівняно низькою активністю на фондовому ринку. Тому для означення засад інвестування в цінні папери для банків України доцільним є проведення оцінки інвестиційної діяльності банку, зокрема на прикладі АТ «Ощадбанк».

Комплексна оцінка інвестиційної діяльності банку включає аналіз рівня її значущості, динаміки та структури інвестицій, дослідження їх якості, ефективності і дохідності [2].

Значущість інвестиційної діяльності насамперед оцінюється за рахунок розрахунку їх частки в активних операціях банку. Зокрема, у випадку АТ «Ощадбанк» примітним є те, що на фоні скорочення активів банку з 249,1 млрд. грн в 2019 році до 234,9 млрд. грн в 2021 році, обсяги інвестицій в фінансові інструменти зросли на 13,2% (з 113,6 млрд. грн в 2019 році до 128,6 млрд. грн в 2021 році) та в структурі активів таким чином зросли з 45,6% до 54,7%. При цьому, зазначена динаміка відбулася на фоні одночасного зростання обсягів та частки кредитування в сукупних активах: темп приросту за три роки склав 14,7%, а питома вага збільшилася з 26,2% до 31,8%. Тобто банк в основному орієнтований більше на розміщення ресурсів в фінансові інструменти.

Проведення структурного аналізу дозволяє більш детально означити характер та тенденції у формуванні інвестиційного портфеля банку. Одним із підходів до дослідження структури інвестицій АТ «Ощадбанк» є їх розгляд у розрізі фінансових інструментів (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка структури інвестицій АТ «Ощадбанк» у розрізі фінансових інструментів в 2019-2021 рр. [3]

Показники, млрд. грн	2019	2020	Приріст (2020), %	2021	Приріст (2021), %	Питома вага, %		
						2019	2020	2021
Державні боргові цінні папери України	56,8	109,5	92,8	109	-0,5	50	93,9	84,8
Боргові зобов'язання НБУ	16	4,5	-71,9	17,5	288,9	14,1	3,9	13,6
Облігації, випущені підприємствами	0,8	1,6	100,0	0,5	-68,8	0,7	1,4	0,4
Облігації, випущені органами місцевого самоврядування	0,5	0,4	-20,0	0,2	-50,0	0,4	0,4	0,2
Облігації, випущені Державною іпотечною установою	0,5	0,9	80,0	0,8	-11,1	0,5	0,7	0,6
Резерв під очікувані кредитні збитки	-0,1	-0,4	300,0	-0,1	-75,0	-0,1	-0,3	-0,1
Всього боргових цінних паперів	113,2	116,6	3,0	127,9	9,7	99,6	99,97	99,5
Акції компаній	0,4	0	-100,0	0,6	-	0,4	0,03	0,5
Всього дольових цінних паперів	0,4	0	-100,0	0,6	-	0,4	0,03	0,5
ВСЬОГО ІНВЕСТИЦІЙ	113,6	116,6	2,6	128,6	10,3	100	100	100

Відповідно до даних, представлених вище, АТ «Ощадбанк» мав низько диверсифікований портфель цінних паперів, що складався з боргових цінних паперів, головним чином державних, частка яких на кінець 2021 року становила 84,8% в сукупних інвестиціях, при цьому інвестиції в пайові цінні папери становили не більше 1%.

Зміст операцій банку з цінними паперами повніше розкривається з даних фінансової звітності. Зокрема, відповідно до цього, АТ «Ощадбанк» головним чином використовує державні цінні папери в інвестиційному портфелі як інструмент для проведення розрахункових операцій з НБУ, таких, як, внесення застави за отриманими кредитами та забезпечення за договорами про зберігання готівки, ін. Пайові цінні папери, як зазначається, переважно представлені акціями платіжних систем Visa і Mastercard і вважаються стратегічною інвестицією, не призначеною для торгівлі[3].

Оскільки інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів пов'язана з високими ризиками, з метою уникнення порушень у стабільному функціонуванні банківських установ та загалом банківської системи з боку НБУ установлені нормативи інвестування, зокрема Н11, що встановлюється з метою обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи та Н12, який має на меті забезпечити обмеження ризику, пов'язаного зі здійсненням банком інвестиційної діяльності. Зазначені нормативи не мають перевищувати 15% та 60% відповідно [4]. Якщо ж говорити відносно АТ «Ощадбанк», то за період 2019-2021 рр. значення були стабільно мізерними (0,05% та 0,14% відповідно), що підтверджує тезу про досить консервативну поведінку банку в інвестуванні в капітал інших підприємств та установ.

Відомо, що особливістю банківської діяльності є те, що вона здійснюється в основному за рахунок залучених та запозичених ресурсів, які спрямовуються у активні операції банку. Ефективність діяльності банку визначається здатністю його забезпечити достатній рівень доходу для покриття витрат та отримання чистого прибутку. Саме тому доцільно проводити аналіз ефективності та дохідності інвестиційних операцій, особливо з огляду на значну частку інвестицій АТ «Ощадбанку» в активах.

За період 2019-2021 рр. процентні доходи від інвестиційної діяльності АТ «Ощадбанк» мали тенденцію до зростання з 46,6% до 48,4%, а дохідність вкладень в цінні папери – з 7,7% до 8%. Проте, примітним є те, що все ж переважну частку в сукупних процентних доходах мали надходження від кредитування – за результатами 2021 року 52,6%, та й загальна дохідність кредитних операцій була порівняно вищою від інвестування – 14,9%-16,2%. Отже, наявний портфель фінансових інвестицій банку загалом забезпечує порівняно меншу здатність до забезпечення дохідності, ніж кредитний.

Таким чином, підсумовуючи результати оцінки інвестиційної діяльності, можна сказати, що АТ «Ощадбанк» є досить консервативним інвестором, що не реалізує повною мірою можливості даного виду операцій як альтернативи кредитній діяльності. Цілком можливо, що зазначене є справедливим для більшості учасників банківської системи України. В основному неефективність

діяльності з інвестування в фінансові інструменти зумовлюється нестабільністю функціонування самого вітчизняного фондового ринку. Зокрема, до його основних проблем належать: загальне скорочення обсягів торгів, значна асиметрія ринку в сторону зростання державних цінних паперів й загалом відсутність достатнього спектру фінансових інструментів, низький рівень торгів на організованому біржовому ринку, невелика кількість якісних цінних паперів, зарахованих до лістингу, недосконалість законодавчого регулювання. Саме тому подальший розвиток банківського інвестування залежить головним чином від вирішення проблем фондового ринку.

Список використаних джерел

- 1.Онищенко Ю.І. Аналіз інвестиційної діяльності банків України. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2016/2_2016_ukr/59.pdf
- 2.Коваленко О.К. Банківські операції. URL: <https://readbookz.net/book/151/4289.html>
3. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/>
4. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28 серпня 2001 р. № 368. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>

УДК 336.71

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НЕОБАНКІВ У СВІТІ ТА УКРАЇНІ

Мудра Юлія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Пантєлєєва Н.М., д.е.н., професор

Черкаське навчально-наукове відділення

«Львівський національний університет імені Івана Франка»

Щороку кількість користувачів мережі Інтернет зростає. Покупки, надання різних послуг, консультації все більшість стають атрибутами сучасного життя, робити і навчання онлайн. Потужний поштовх розвитку індустрії онлайн-послуг, у тому числі і банківських, надала пандемія Covid-19 з введенням карантинних обмежень. Особливу увагу привертають віртуальні банки (необанки), які повністю оцифрували свої бізнес-процеси, підтримуючи тренд переходу в онлайн формат.

Метою дослідження є визначення передумов становлення та особливостей розвитку необанків у світі та Україні.

Необанки (віртуальні, цифрові банки) – це фінтех-компанії, які пропонують стандартні банківські послуги повністю в цифровому форматі [1].

Порівняно зі звичайними банками, необанки не мають фізичних відділень і працюють без банківської ліцензії. Вони відносяться до сфери послуг децентралізованих фінансів. Необанки почали розвиватися не так давно, стан і швидкість їх розвитку у світі є різними, але вони вже встигли сформувати власну клієнтську базу (рис. 1). У розвинених країнах, зокрема США, Великобританії та Німеччині, такі небанки, як Chime, Revolut та N26, збільшили свої клієнтські бази та залучили значні інвестиції. Наприклад, в серпні 2021 року Chime отримав інвестиції в розмірі 750 млн дол США, збільшивши свою оцінку до 25 млн дол США. У країнах з низьким рівнем розвитку фінансових послуг, зокрема країнах Африки та Південної Азії, такі небанки, як TymeBank в Південній Африці та Paytm в Індії, залучили значну кількість клієнтів, надаючи зручні та доступні банківські послуги.

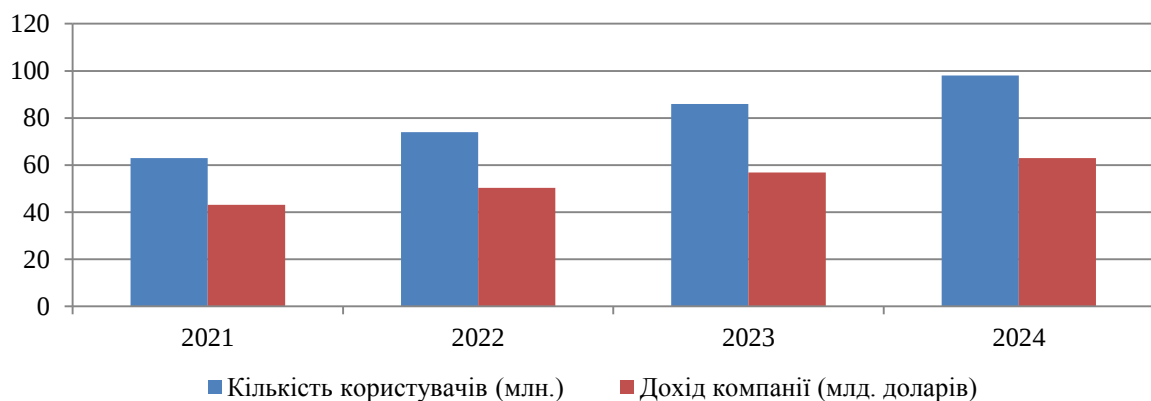


Рис. 1. Кількість користувачів та дохідність необанків у світі

Джерело: побудовано автором на основі даних [2]

Зростаючий тренд можна також пояснити тим, що, окрім онлайн-обслуговування, небанки надають ряд інших переваг, зокрема:

- високих процентних ставок за депозитами. Оскільки небанки не мають відділень і значного штату співробітників, це зменшує їх операційні, адміністративні та інші витрати, що дозволяє пропонувати вигідніші для клієнтів ставки;
- спрощений спосіб отримання кредитів завдяки використанню сучасних технологій оцінювання кредитного ризику клієнта, що підвищує якість, неупередженість і швидкість процесу надання кредитів;
- низькі тарифи, не стягування плати за обслуговування карток і переказ коштів як принципова позиція децентралізованих фінансів;
- нові рішення в фінансовій аналітиці, наприклад, послуги автоматичного аналізу руху коштів на рахунку, пропозиція персоналізованих фінансових рішень.

Однак, розвиток необанків залежить від регуляторного середовища. У деяких країнах, регулятори забезпечують підтримку та створюють сприятливі умови для їхньої діяльності, а в інших – обмежують і затримують розвиток. Також важливим фактором є конкуренція в цьому секторі. На ринку вже визначились кілька великих гравців, що змушує нові небанки змагатися за клієнтів та пропонувати їм нові та інноваційні послуги. Крім того, залишається

необхідним вирішення проблем надійності і недопущення технологічних збоїв, захисту від кібератак, попередження неправомірного використання даних клієнтів і шахрайств.

Сьогодні в Україні всі необанки працюють через кооперацію з вже існуючими банками. Це єдиний можливий варіант їхньої діяльності, оскільки виконання всіх банківських вимог для необанків було б складним. Такими банками є: О. Bank (2020, АТ «Ідея Банк», 120 тис. клієнтів), А-Банк, TodoBank (2019, АТ «Мегабанк»), Izibank (2021, АТ «ТАСКОМБАНК», 100 тис. клієнтів), sportbank (2019, ПАТ «Оксі Банк», 240 тис. клієнтів), НЕОВАНК для всіх (2021, ПАТ «АКБ «Конкорд»), Банк Власний Рахунок (2021, ПАТ «БАНК ВОСТОК»), Monobank (2017, АТ «Універсал Банк», 5,1 млн клієнтів) [3]. Останній отримав нагороду «Необанк року» від FinAwards у 2021 році та зараз займає перше місце в топ-5 кращих digital банків країни у номінації «Мобільний банкінг». Як бачимо, вітчизняні необанки працюють за банківськими ліцензіями банків, які їх створили в рамках власних FinTech-лабораторій або в співпраці з FinTech-компаніями та стартапами.

Для розвитку онлайн послуг важливе значення має Системи BankID НБУ. Раніше виникали проблеми з дистанційним відкриттям рахунків. Єдиним можливим способом відкриття рахунку, без присутності клієнта, було безпосередньо відкриття такого рахунку в банку. В такому випадку до клієнта потім приїжджав кур'єр – банківський співробітник, який проводив верифікацію та видавав карту. Дистанційне відкриття могло відбуватися лише за допомогою системи BankID Національного банку. Використовувати дану систему можна, якщо в клієнта вже є відкритий рахунок в іншому банку, який також підключений до системи BankID. В такому випадку верифікація відбувається на рівні банків без необхідності фізичної присутності. На жаль на сьогодні цей метод відкриття рахунків не набрав популярності через недовіру до повноти переданої інформації про клієнта, оскільки на банках, як і раніше, лежать обов'язки здійснення фінансового моніторингу. Відмітимо, що за розвиток Системи BankID Національний банк отримав другу міжнародну нагороду Central Banking Awards [4].

У цьому контексті, можемо очікувати вихід на ринок необанків також і від потужних FinTech-компаній в рамках реалізації «Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року» [5], де відмічається важливість синергії між усіма учасниками фінансового ринку, в тому числі небанківськими фінансовими установами, і «Стратегії розвитку фінтеху в Україні до 2025 року» [6], де до глобальних напрямів фінтеху в Україні включено також необанки, що розширить кешлес-інфраструктуру відкриття платіжних рахунків та емісії електронних грошей (згідно до імплементації PSD2 – платіжної директиви ЄС).

Підсумовуючи, зазначимо, що розвиток необанків буде продовжуватися, як один з найбільш динамічних секторів фінансових послуг. У майбутньому, за умови лібералізації і усунення бар'єрів FinTech-компаній на ринок небанківських фінансових послуг, можна очікувати посилення конкуренції між традиційними банками та необанками. Відповідно, перші, в свою чергу, будуть

змушені реагувати на такі зміни, трансформувати власну політику і бізнес-моделі.

Список використаних джерел

1. Необанк: поняття, історія та перспектива розвитку в Україні URL : <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/neobank-ponyattya-istoriya-ta-perspektiva-rozvitku-v-ukrayini.html> (дата звернення: 25.03.2023)
2. BIT Impulse. URL : https://bitimpulse.com/?gclid=Cj0KCQj wt_qgBhDFARIsABcDjOdbW55SOyP4kphGwl_BcdXGKhP8mUs9ch88YC1GfNUYbhlUxHuLSDEaAkhOEALw_wcB (дата звернення: 25.03.2023).
3. Іршак, О., & Творидло, О. (2022). Розвиток необанків в Україні. *Економіка та суспільство*, (36). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-10>
4. Національний банк отримав другу міжнародну нагороду Central Banking Awards – за розвиток Системи BankID НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/>
5. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4
6. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL. <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>

УДК 336.71.078.3

RISKS OF MANAGEMENT OF THE BANK'S FINANCIAL FLOWS

Tomarovych Tetiana, Student

Academic supervisor:

Sloboda Larysa, Candidate of Economic Sciences

Associate Professor,

Ivan Franko National University of Lviv

The existing conditions of global turbulence affect all spheres of life in society. As a result of the deep social crisis, the business sphere, in particular the financial sphere, is undergoing changes and challenges. The influence of financial technologies and artificial intelligence platforms are changing not only the form of banking business, but also the spectrum of risks related to the management of financial flows of banks.

Risks are an integral part of banking, and their existence can have undesirable consequences, but it is the existence of risks that allows the bank to create additional advantages and earn profits. Therefore, it is important to manage the financial flows of banks in modern conditions to optimize the level of risks, that is, the search by the bank management for such criteria of activity that would satisfy the needs of the owners, customers, regulators and other stakeholders of the bank. The same position is followed by the National Bank of Ukraine, as the mega regulator of the financial market in our country. Specialists of the National Bank of Ukraine draw attention to

the fact that the process of risk management in general is not aimed at eliminating risks, but at ensuring that the bank receives appropriate compensation for the risks assumed. And risk management in the banking sector is a process by which the bank identifies risks, assesses their magnitude, controls and manages risks, and also takes into account the interrelationships between different categories of risks.

The main types of risks to which the bank is exposed are market risk, credit risk, liquidity risk, interest rate risk, currency risk, operational risk, information risk, reputational risk, legal risk and strategic risk. Using the risk management system, the bank's financial management identifies, measures (evaluates), monitors, reports, controls and mitigates all significant risks in order to determine the amount of capital required to cover all significant risks associated with the bank's activities [1].

Since 2015, the National Bank of Ukraine has been publishing a risk map annually to assess the parameters of financial market risk. In 2021, this systemic risk measurement tool was revised to reflect the methodology used by the world's leading central banks. Since then, the assessment of banking risks is based exclusively on quantitative indicators, which allows measuring the country's systemic risk. Note that the risk map was created taking into account the experience of other central banks, the importance of these risks for the functioning of the Ukrainian financial system, and the consequences of the implementation of risks during previous crises.

Analysis of the risk map of the banking system of Ukraine shows that [2]:

- macroeconomic risk decreased and returned to the pre-crisis level. This was facilitated by a positive GDP forecast and a decrease in the value of 5-year CDS sovereign securities;
- the credit risk of households is unchanged: moderate from the second half of 2020;
- the credit risk of the corporate sector remains unchanged;
- capital risk is reduced by high indicators of capital adequacy, and a relatively low leverage ratio increases (without taking into account off-balance sheet assets);
- the profitability risk of banks is unchanged due to high indicators of profitability of assets and capital, although the operational efficiency of banks has deteriorated;
- the liquidity risk is unchanged and remains the lowest due to the rapid growth of deposits of the population;
- currency risk is unchanged due to the low volatility of foreign exchange rates, a sufficiently high level of gold and foreign exchange reserves and positive market expectations.

An absolutely one-sided assessment of the manifestation of banking risks by their types does not make it possible to carry out a comprehensive analysis of the results of the banks' work. Therefore, measuring risks in accordance with the bank's financial flows makes it possible to draw a more realistic picture of the effectiveness of its activities.

From the banking point of view, financial flow is the movement, change or transformation of the volume, forms, types and types of bank assets, taking into account the factors of time, risk and liquidity. At the same time, the bank's financial

flows are diverse in nature, they can be distinguished by economic content, size and structure, but they are limited in volume and duration. A financial flow can belong to a certain category only for a certain period of time, because the flow and its components move from one category to another. A financial flow has certain characteristics that allow it to be assigned to more than one classification group at a given time. The purpose of managing the bank's financial flows is to maintain the balance of flows to maintain the financial balance of the bank. This goal is achieved by making managerial decisions regarding the risk criteria of banking [3].

Thus, the main goal of the process of optimization of bank risks is to maintain a favorable ratio between the bank's profitability and liquidity while managing the bank's assets and liabilities, that is, minimizing possible losses. As part of the operational management of financial flows, it is necessary to optimize the latter in order to achieve the minimum possible value for each type of banking risk (unfortunately, the influence of external risks cannot be avoided). Therefore, it is impossible and unnecessary to achieve an absolute minimum risk for a banking institution.

References

1. Добровольська Е. В. Особливості системи управління ризиками / Е. В. Добровольська, Н. В. Покотильська // Економічний простір. – 179. - 2022. - С. 31-36. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1078>
2. Карта ризиків фінансового сектору України (2021): Національний Банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Risk_map_2021.pdf?v=4
3. Томарович Т.В. Концептуальні основи механізму управління фінансовими потоками банку в сучасних умовах / Т. В. Томарович, Г. М. Азаренкова // Науковий Вісник Одеського Національного економічного Університету. – 2021. - С. 54. URL: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/280-281/pdf/%D0%9D%D0%92%203-4\(280-281\)%202021.pdf#page=54](http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2021/280-281/pdf/%D0%9D%D0%92%203-4(280-281)%202021.pdf#page=54)

УДК 336.748

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ УКРГАЗБАНКУ В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

Владислава Гнатюк, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А.М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівський національний університет імені Івана Франка»

Макроекономічна невизначеність, несприятливий ринок, турбулентність, загрози національного характеру – сьогодні в таких умовах, на жаль, вимушена, функціонувати вся банківська система України.

Як показали події 2008 року, саме банки є першими ластівками, які «сповіщатимуть» про неминучу кризу, що наближається, або, як мінімум, стагнацію економіки, адже при появі негативного настрою населення, заощадження на рахунках, депозитні комірки одразу можуть зазнати тотального скорочення, а це в свою чергу може стати рушійною силою в порушенні основних зв'язків, що формують економічну безпеку країни.

Якщо представники малого або середнього бізнесу в кризових умовах при відсутності перебудови свого бізнесу на засади антикризового управління просто втратять частину ринку, або припинять свою діяльність, це не призведе до катастрофічних наслідків, на відміну від фінансового сектору, коли банкрутство ключових гравців ринку або важливої групияк приватних так і державних банків, може стати причиною глобальної кризи в межах всієї країни. Саме тому для того, щоб зберегти фінансову стабільність, Національний Банк України на постійній основі має визначати критично важливі банки та здійснювати посилений нагляд за ними.

На сьогоднішній день в Україні виокремлено наступний перелік системно важливих банків:

1 етап визначення системно важливих банків			2 етап визначення системно важливих банків
1 категорія	2 категорія	3 категорія	1) Акціонерний банк "Південний"; 2) АТ "КРЕДОБАНК"; 3) АТ "А-БАНК"; 4) АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК".
АТ "ПУМБ", АТ "УКРСИББАНК", АТ "ОТП БАНК", АТ "СЕНС БАНК"	АТ "Укрексімбанк", АТ "Ощадбанк", АБ "УКРГАЗБАНК", АТ "Райффайзен Банк", АТ "ТАСКОМБАНК", АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК"	АТ КБ "ПриватБанк"	

Джерело: Складено автором на основі [1]

Для того, щоб запобігти визнанню банків, що вказані в таблиці вище, неплатоспроможними та відправляти їх на ліквідацію або проводити процес націоналізації, регулятор здійснює моніторинг ключових показників для забезпечення стабільної та безперервної діяльності фінансових установ.

Одним із системно важливих банків для України на сьогоднішній день є Укргазбанк, який розпочав свою діяльність ще в 1993 році. Не дивлячись те, що економіка України продовжує характеризуватись такими негативними макроекономічними факторами як: понижений рівень ліквідності ринків капіталу, інфляція, достатньо великий розмір внутрішнього та зовнішнього боргу, Укргазбанк, що на 95% належить державі, продовжує безперервно функціонувати протягом останніх 30 років.

Враховуючи той беззаперечний факт, що успішна діяльність банку має безпосередній вплив на економічну безпеку держави, Укргазбанк в своїй

стратегії виокремлює допустимі показники щодо ринкових ризиків, кредитних ризиків та операційних ризиків.

Також, в рамках контролю, визначається один із головних індикаторів стабільної роботи банку – його ліквідність, оскільки він має бути спроможним щодо виконання своїх зобов'язань вчасно та в повному обсязі перед кредиторами, позичальниками, клієнтами, через застосування як зовнішніх так і внутрішніх джерел, зазнаючи при цьому мінімальних втрат.

Для того, щоб обмежити виникнення ризику ліквідності, керівництво Укргазбанк на щоденній основі здійснює:

- управління ліквідністю банку, враховуючи залишок коштів на кореспондентських рахунках, запланованих нових надходжень та можливих видатків;
- визначення потреб банку у необхідних ліквідних коштах та величини можливого розриву ліквідності протягом 1 календарного місяця в рамках управління поточною ліквідністю;
- проведення оцінки рівня відповідності або невідповідності структури активів до структури пасивів в рамках управління поточною ліквідністю строком більше 1 місяця;
- розробку заходів щодо постійного підтримання рівня ліквідності банку в майбутньому.

Не дивлячись на складну економічну ситуацію, що була спричинена пандемією Covid-19, та карантинними заходами, які впровадили задля запобігання розповсюдженню хвороби по всьому світу, в 2020 та 2021 році Укргазбанк дотримався вимог від Національного Банку України в частині забезпечення ліквідності. Так, був витриманий мінімальний рівень коефіцієнту покриття ліквідності у всіх валютах, а також в іноземній валюті окремо в межах не менше 100%), а саме:

	LCR_{вв}, (коефіцієнт покриття ліквідністю за всіма валютами)	LCR_{ів}, (коефіцієнт покриття ліквідністю в іноземній валюті)
% покриття ліквідності на 31.12.2021	166,04%	146,65%
% покриття ліквідності на 31.12.2020	226,99%	151,72%

Джерело: Складено автором на основі [2]

Протягом практично всього 2022 року Укргазбанк вимушено працював в умовах воєнного стану, що негативно вплинуло на фінансові показники, і на сьогоднішній день відсоток непрацюючих кредитів (NPL) починає сягати критичних значень. Як наслідок, є ризик необхідності здійснення докапіталізації банку, адже це є необхідною умовою для підвищення його інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт НБУ URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Decision_08032023_95-rsh
2. Фінансова звітність ПАТ «УКРГАЗБАНК» URL: http://www.ukrgasbank.com/about/fin_results/
3. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. № 12. 2015.
4. Вовченко О. С. Сучасні методичні підходи до оцінки фінансової стабільності банку. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 5 (77).

УДК 338.336

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ У БАНКІВСЬКІЙ УСТАНОВІ

Павлинський Станіслав, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Третяк Н.М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Сьогодення характеризується постійною еволюцією та розвитком, а також ризиками, що не оминули і банківську систему. Пандемія COVID-19 та війна на території України суттєво вплинули на банківський сектор та його стратегічне планування. Банки виявилися перед складною задачею підтримки підприємств та населення в умовах пандемії, що призвело до збільшення обсягів кредитування та розширення програм фінансування. Також банки повинні були швидко реагувати на зміни урядової політики та приймати рішення про реструктуризацію та перенесення платежів для клієнтів, які зазнали фінансових труднощів через пандемію. У той же час, війна на території України призвела до значної нестабільності в регіоні та складнощів у забезпеченні фінансових послуг для населення. Банки повинні були працювати у складних умовах та забезпечувати безпеку своїх працівників та клієнтів. Крім того, банки повинні були розробляти стратегії для забезпечення фінансування в умовах економічної нестабільності та обмежень, пов'язаних з війною.

У світлі цих складних умов, банки мають переглянути своє стратегічне планування, щоб забезпечити стійкість та зберегти свою репутацію на ринку, адже невідомо, що ще чекає на нас у майбутньому.

В сучасній літературі відслідковується багато наукових підходів до тлумачення поняття "стратегічне планування". Зокрема Цалко Т.Р. та Харченко Т. О. вважають, що під стратегічним плануванням варто розуміти певний набір дій і рішень, зроблених організацією для визначення місії, цілей та завдань банку й шляхів їх досягнення [1].

За думкою Морозової М. Е. стратегічне планування - це одна з функцій управління, яка являє собою процес вибору цілей організації та шляхів їх досягнення. Стратегічне планування забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функцій, мотивації, контролю та орієнтовані на вироблення стратегічних планів [2].

На переконання Гарнаги В. В. процес стратегічного планування є однією з основних функцій та посідає центральне місце в системі стратегічного управління. Воно являє собою процес прийняття управлінських рішень щодо стратегічного передбачення (формування стратегій), розподілу ресурсів, адаптації до зовнішнього середовища, внутрішньої організації [3].

Таким чином можна зробити висновок, що стратегічне управління у банку - це процес планування, розробки та виконання довгострокових цілей та завдань банку з метою забезпечення його успішного функціонування та розвитку в конкурентному банківському середовищі. Цей процес включає в себе аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища банку, визначення його місії, цінностей та стратегічних цілей, а також розробку та реалізацію плану дій для досягнення цих цілей. Стратегічне управління у банку є важливим елементом успішного функціонування та розвитку банку, оскільки дозволяє забезпечити його конкурентну позицію на ринку, оптимізувати його бізнес-процеси та забезпечити максимальний дохід та вартість для його власників.

Предметом стратегічного планування є проблеми, пов'язані з генеральними цілями банку, проблеми елементів банку, які необхідні для досягнення цілей, але в даний момент відсутні або в недостатньому обсязі, та проблеми, пов'язані з зовнішніми чинниками.

На сьогодні, існують два напрями розвитку стратегічного планування, що виділені Цалко Т.Р. та Харченко Т. О.. Перший напрям, "регулярне стратегічне планування", складається з підсистем аналізу та планування стратегії і підсистем реалізації стратегії. Цей напрям зосереджений на управлінні стратегічними можливостями організації, і є більш детально розробленим та поширеним.

Другий напрям розвитку стратегічного планування, відомий як стратегічне планування у реальному масштабі часу, зазвичай використовується для вирішення несподіваних стратегічних завдань, що виникають у зв'язку зі змінами в зовнішньому оточенні. Цей напрям є більш новим та знаходиться в стадії становлення. В таких галузях, де зміни в зовнішньому оточенні відбуваються з великою частотою і непередбачуваним часом, стратегічне планування у реальному масштабі часу дозволяє організації реагувати адекватно та негайно на нові стратегічні завдання. В такому разі банк повинен паралельно займатися уточненням своєї стратегії та вирішенням нових стратегічних завдань [1].

Також в сучасних умовах розвитку банківської системи неможливо здійснити стратегічне планування без проведення аналізу. Щоб ефективно вирішувати управлінські завдання та забезпечувати стійке та прибуткове функціонування банку, необхідно проводити ретроспективний та перспективний аналіз його діяльності на основі внутрішньої інформації,

аналізувати рентабельність банківських операцій та послуг, окупність операційних та неопераційних витрат, прибутковість функціонування окремих підрозділів і т.д.

Стратегічний аналіз включає такі функції, як: комплексний підхід до оцінки всієї діяльності (починаючи із доцільності залучення ресурсів, раціонального їх розміщення в активні операції у поєднанні зі стратегією зниження ризику банківської діяльності) і як підсумок – спроби максимального підвищення прибутковості діяльності банку; базами порівняння слугують, як правило, нормативні дані та дані кращих банківських установ або середні по європейських банках; стратегічний аналіз передуює економічним процесам, а також поєднує в собі елементи перспективного і попереднього аналізу, планування; інформаційні джерела аналізу містять крім облікових, звітних, планових, також позабалансові дані, отримані, наприклад, під час виробничих нарад, аудиторських перевірок, із прогнозних очікувань фахівців, періодики, відомості, отримані під час неформального спілкування[4].

Науковцем Шперчук А. О. було поділено процес стратегічного управління на 7 етапів, які може застосовувати, у процесі своєї діяльності, сучасна банківська установа. Перший етап передбачає визначення основної місії та цілей (стратегічних, операційних, тактичних) організації. На другому етапі відбувається проведення аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища. На третьому етапі проводиться визначення стратегічних альтернатив. Четвертий етап передбачає вибір стратегії, яка є найбільш ефективною для досягнення визначених цілей. П'ятий етап реалізує обрану стратегію. На шостому етапі відбувається контроль та оцінка здійснюваної стратегії. На останньому, сьомому етапі передбачається коригування стратегії (внесення нових методів та технологій). Кожен етап має поєднуватись та взаємодіяти між собою, що допоможе створити стійку позицію та успішний ріст у середовищі в якому функціонує банківська установа .

Загалом, стратегічне планування є ключовим елементом успішної діяльності будь-якої банківської установи. Успішна стратегія банку повинна враховувати змінні в зовнішньому середовищі, такі як економічні, політичні, соціальні, технологічні та інші фактори. Потрібно залучати різноманітні зацікавлені сторони: клієнти, співробітники, інвестори та регуляторні органи. Їх залучення до процесу стратегічного планування забезпечить широку підтримку для запровадження стратегії. Також потрібно використовувати сучасні технології, які допоможуть ефективно виконувати стратегію та відстежувати її виконання.

Список використаних джерел

1. Шевченко М. С. Економіка та управління підприємствами [Електронний ресурс] / М. С. Шевченко // Запорізький національний університет. – 2019. – URL.: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/36_2019_ukr/49.pdf.

2. Морозова М. Е. Стратегічне планування. поняття і етапи стратегічного планування // Україна, м. Київ. – 2019. – URL.: <https://lib.iitta.gov.ua/718325/1>.
3. Осецький В. Л. Особливості ціноутворення на ринку об'єктів інтелектуальної власності в умовах цифровізації економіки // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – 2022. – URL.: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2022/5.pdf
4. Гедз М. Й. Підходи до формування стратегії модернізації економіки регіону // Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – 2012. – URL.: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3299>.

УДК 336.71

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Хірний Єгор, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Запорожець С. В., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Останнім часом у галузі економічних відносин набуло певних ознак закономірності виникнення кризових ситуацій, що формують серйозні передумови для створення загрози виникнення умов економічної нестабільності. Це може бути спричинене різними факторами, такими як: глобальна криза, політична нестабільність, ринкові коливання, непередбачувані обмежувальні епідеміологічні обставини в умовах поширення пандемії COVID-19 або військова агресія з боку рф. Непередбачуване вторгнення військ рф має вагомий вплив на функціонування банківської системи України. Зокрема, така ситуація може призвести до послаблення рівня фінансової стабільності, зменшення рівня ліквідності банків, зниження рівня довіри до банківської системи, а також – до зниження рівня кредитоспроможності клієнтів банків. Після повномасштабного вторгнення рф на територію України, вітчизняні банки зіткнулися зі значними витратами на заміну обладнання, ремонт або повне відновлення приміщень та відділень, забезпечення безпеки та на інші витрати, що були пов'язані зі збереженням їх стабільного функціонування в умовах воєнних дій. Крім того, війна призвела до реального збільшення кількості неплатоспроможних позичальників, які, в силу різних обставин, об'єктивно виявилися неспроможними виконувати свої боргові зобов'язання. Це призвело до зменшення рівня прибутковості діяльності банків та виникненню загрози їх фінансової стабільності. Повномасштабне військове

вторгнення рф на територію України також призвело до змін курсу валют та зниження економічного зростання, що в свою чергу, вплинуло на фінансову стабільність банків. У таких важких умовах, антикризове управління та стратегічне планування відіграють важливу роль в забезпеченні фінансової стабільності банків та збереженні їх конкурентоспроможності. Стратегії та практики антикризового управління банками в умовах воєнного стану є важливими інструментами забезпечення стабільності банків та підтримки оптимального рівня їх фінансової безпеки. Воєнні дії мають беззаперечний вплив на економіку країни в цілому та фінансову систему зокрема, тому банки повинні бути готові до можливих кризових ситуацій, що виникають, та швидко реагувати на зміни. Однією з ключових стратегій є розробка та впровадження планів антикризового управління, які включають в себе різноманітні сценарії розвитку подій та дії, що необхідно вживати у випадку кризової ситуації.

У сучасній науковій літературі існує багато різних підходів до визначення поняття «антикризове управління банку». Так, наприклад, О. Б. Афанасьєва вважає, що під антикризовим управлінням банку варто розуміти управління, що спрямоване на передбачення можливої кризи, аналіз симптомів кризи та усунення загроз її появи, а у разі кризової ситуації – на проведення швидких ліквідаційних заходів з мінімальними втратами та негативними наслідками. Воно передбачає усунення симптомів кризи та подолання існуючої кризи [1]. Цей підхід щодо тлумачення змісту антикризового управління можна вважати найбільш оптимальним, оскільки він охоплює антикризову діяльність на всіх етапах роботи банку, починаючи з прогнозування можливої кризи і закінчуючи заходами ліквідації вже існуючої кризи. І. Грушко, С. М. Лаптев, С. М. Любунь стверджують, що антикризове управління полягає у застосуванні різних методів та інструментів, які використовуються для реалізації антикризових процедур, пов'язаних з оздоровленням або ліквідацією боржника. Однак, їхні погляди не повністю охоплюють концепцію антикризового управління, оскільки таке тлумачення може бути застосоване лише до неплатоспроможної організації в рамках процедур банкрутства. В такому випадку проведення запобіжних заходів не є доречним [2]. Отже, з огляду на поточну ситуацію в банківській системі України, доцільно визначити антикризове управління як управління, що спрямоване на передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів та усунення загроз появи кризових ситуацій. У разі появи кризових ситуацій необхідно здійснювати аналіз та приймати швидкі заходи ліквідаційного характеру з мінімальними втратами та негативними наслідками.

Якщо говорити про антикризову стратегію банку, то вона повинна бути чітко сформульованою, охоплювати всі аспекти діяльності, використовувати всі можливі зовнішні та внутрішні ресурси та фактори діяльності, і спрямовуватись, перш за все, на вирішення актуальних проблем, що існують у банківській установі. Н. Юрик характеризує антикризову стратегію управління як план, що розробляється на певний період, з метою запобігання ризиковим ситуаціям та спрямування підприємства на шлях стійкого зростання та підсилення його позицій на ринку [3]. В той час як С. В. Телін визначає

антикризову стратегію як засіб вирішення конфлікту в розвитку підприємства в умовах кризи або загрози її виникнення через обмеженість ресурсів [4].

За твердженням С. Б. Манжоса, антикризова стратегія банку – це стратегія, що включає в себе систему дій в операційній, фінансовій, маркетинговій та управлінській сферах, що дозволяє банку ефективно функціонувати в умовах кризи або несприятливого середовища. Така стратегія допомагає уникнути кризових ситуацій, зменшувати їх наслідки та використовувати можливості для розвитку та конкурентних переваг [5]. Щоб успішно керувати кризовими ситуаціями, стратегія антикризового управління повинна містити дві складові: стратегію реагування на кризу та стратегію запобігання її виникненню. Операційне управління, яке включає постійний контроль за внутрішнім та зовнішнім середовищем, допомагає вибрати та впровадити стратегію реагування на кризу, в той час як, стратегічне управління передбачає прогнозування майбутньої ситуації та вибір стратегії запобігання кризі. В результаті, сумісне впровадження обох стратегій дозволяє успішно подолати кризові ситуації та попереджати їх виникнення [6].

Сучасні стратегії та практики антикризового управління банківською сферою в умовах війни є важливими елементами забезпечення стійкості та успішного функціонування банків. Однією з ключових стратегій є розробка та впровадження планів антикризового управління, які включають в себе різноманітні сценарії розвитку подій та дії, що необхідно вживати у випадку кризової ситуації. Окрім того, банки повинні забезпечити моніторинг та аналіз ризиків, враховуючи воєнні дії, що можуть призвести до зміни економічних умов. Для цього використовуються різні інструменти, такі як розробка стратегії ризик-менеджменту, зменшення концентрації ризиків та забезпечення фінансової ліквідності. Також, важливими практиками антикризового управління є інноваційні рішення та технології, які можуть допомогти банкам пристосуватися до нових умов та забезпечити швидку реакцію на зміни. Комунікаційні стратегії так само відіграють важливу роль в антикризовому управлінні, зокрема, ефективне спілкування з клієнтами, ринком та регуляторними органами. До цього також можна віднести забезпечення належного рівня капіталізації та ліквідності, що забезпечить стійкість фінансової системи та можливість фінансування кризових ситуацій [7].

Важливо також забезпечити належний рівень кібербезпеки, щоб уникнути можливого хакерського нападу та втрати конфіденційної інформації. Також банки повинні мати плани неперервної діяльності, щоб забезпечити нормальне функціонування умовами війни, наприклад, шляхом віддаленої роботи або дії в екстрених ситуаціях, в чому успішно допомагає розвиток цифровізації економіки. Цифрові технології допомагають банкам забезпечити безперебійне функціонування та зменшити втрати під час війни, а хмарні технології використовуються для збереження даних та резервного копіювання важливої інформації.

Для успішного антикризового управління банком в умовах воєнного стану, важливо мати компетентний та досвідчений персонал, який буде здатен швидко та ефективно реагувати на зміни та виконувати вимоги планів

антикризового управління. Також необхідно встановити ефективну систему моніторингу ризиків та управління ними, щоб вчасно виявляти потенційні проблеми та запобігати їхньому поширенню. Зокрема, однією з можливих стратегій антикризового управління банком в умовах воєнного стану є розвиток і впровадження інноваційних технологій та рішень, що дозволяють банкам підтримувати свою діяльність та забезпечувати фінансову безпеку клієнтів у надзвичайних ситуаціях. До таких технологій можна віднести, наприклад, використання блокчейну, штучного інтелекту, аналітики даних та інших інструментів. Крім того, банки мають зосереджуватися на розвитку ефективних механізмів комунікації зі своїми клієнтами. Це дозволить підтримувати відкриту та взаємовигідну співпрацю з клієнтами та надати їм необхідну підтримку в умовах війни. Особливу увагу банк має приділятися розробці каналів комунікації, що дозволяють клієнтам отримувати оперативну інформацію про стан їхніх фінансових операцій та забезпечувати ефективну підтримку від спеціалістів банку. Незалежно від того, які конкретні стратегії та практики банк обирає, важливо зберігати пріоритетну мету – збереження оптимального рівня фінансової стабільності та підтримка клієнтів. Банки повинні бути готові до непередбачуваних ситуацій та ризиків, які можуть виникнути в умовах війни, та приймати відповідні рішення для захисту своїх клієнтів та забезпечення стабільності своїх фінансових операцій [8].

Отже, стратегії та практики антикризового управління банком в умовах воєнного стану мають бути націлені на забезпечення фінансової стійкості та ліквідності банків, оперативну реакцію на зміни умов ринку та зменшення можливих ризиків, а також спрямовані на забезпечення стабільності та безпеки фінансових операцій та підтримки клієнтів. Для цього банки повинні мати ефективні плани дій та комунікаційні стратегії, зосереджуватися на збільшенні ліквідності та капіталізації, аналізувати та зменшувати ризики, використовувати нові технології та інші інструменти для забезпечення фінансової стабільності та підтримки клієнтів у складних умовах функціонування. Крім того, банки мають бути адаптивними до непередбачуваних ситуацій та ризиків та швидко і ефективно реагувати на них.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва О. Б. Зарубіжний досвід антикризового управління в банках у період світової фінансової кризи [Електронний ресурс] / О. Б. Афанасьєва. – Режим доступу: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/54220/5/Afanasyeva_Antykryzove_upravlinnia.pdf.
2. Банківський нагляд : навч. посібн. для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Грушко, С. М. Лаптев, О. С. Любунь та ін. – К. : Центр навч. літератури, 2004. – 264 с.
3. Юрік Н. Інноваційні підходи до розробки антикризової стратегії в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Наталія Юрік. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/1823/1/Yuryk.pdf>.

4. Телін С. В. Антикризове управління – превентивний західпопередження банкрутства [Електронний ресурс] / С. В. Телін – Режим доступу до ресурсу: http://mail.econindustry.org/arhiv/html/2010/st50_11.pdf.%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-7540-1-10-20190701.pdf.

5. Манжос С. Б. Особливості формування ефективної антикризової стратегії банку. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки». 2013. Вип. 3. С. 263–269.

6. Сас Х. І. Роль і значення антикризових стратегій для комерційного банку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2016. Вип. 10. Ч. 2. С. 88–91.

7. Перехрест Л. М. Теоретичні підходи до антикризового правління банком в умовах фінансової нестабільності / Перехрест Л. М. // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — С. 149—154.

8. Чуб П. М. Антикризове управління у банківській діяльності / П. М. Чуб // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. пр. – 2012. – Вип. 20. – С. 203-211.

УДК 336.012.23

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Маруха О., здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А. М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

У світі фінансових послуг комерційний банк відіграє важливу роль у забезпеченні кредитів, розрахунків і збереження грошей для громадян та підприємств. Це є одним із головних засад для забезпечення стійкості фінансової системи та підтримки економічного розвитку країни.

Актуальність даної теми підкреслюється необхідністю оцінки фінансового стану комерційного банку, яка дозволяє зрозуміти, наскільки він стійкий до різних економічних факторів та може забезпечити фінансову стабільність своїм клієнтам. Тому, щоб забезпечити надійність та стабільність банку, необхідно проводити регулярну оцінку його фінансового стану.

Основними показниками, які слід враховувати при оцінці фінансового стану банку, є:

1. Капітал банку: цей показник відображає загальний обсяг грошових коштів, які банк володіє. Він повинен бути достатнім, щоб забезпечити відшкодування можливих збитків в майбутньому.

2. Активи та пасиви банку: ці показники відображають загальний обсяг коштів, які банк має на своїх рахунках, а також обсяг коштів, які є заборгованістю банку.
3. Рентабельність банку: цей показник відображає прибуток, який банк отримує від своїх операцій. Рентабельність банку повинна бути достатньою, щоб забезпечити фінансову стійкість та здатність банку до подальшого розвитку.
4. Ліквідність банку: цей показник відображає, наскільки швидко та ефективно банк може забезпечити доступність готівки для своїх клієнтів, якщо виникнуть несподівані потреби. Для оцінки ліквідності банку використовують показники, такі як коефіцієнт ліквідності та коефіцієнт забезпечення ліквідності. Ці показники дають змогу оцінити, наскільки банк може забезпечити доступність готівки у разі потреби та захистити своїх клієнтів від можливих ризиків.
5. Якість активів: цей показник відображає ступінь ризику від заборгованості, яка може виникнути у зв'язку з поганим кредитним портфелем. Якщо банк має велику кількість поганих кредитів, то це може призвести до збитків та загрози фінансовій стійкості банку.
6. Ефективність управління ризиками: банки мають стикається з різними фінансовими ризиками, такими як кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик та інші. Оцінка ефективності управління ризиками може допомогти банку зменшити можливість збитків, пов'язаних з цими ризиками, та забезпечити фінансову стійкість [1].

Загалом, оцінка фінансового стану комерційного банку є важливим етапому забезпеченні його надійності та стабільності. Ці показники можуть допомогти банку забезпечити фінансову стійкість та здатність до подальшого розвитку, а також зменшити ризик збитків, пов'язаних з різними фінансовими ризиками.

Крім того, для оцінки фінансового стану банку необхідно проводити стрес-тестування. Стрес-тестування дозволяє визначити, як банк зможе витримати різні економічні та фінансові кризи. Це може бути важливим для того, щоб забезпечити стабільність фінансової системи та запобігти можливим банкрутствам [2].

Оцінка фінансового стану банку є важливою процедурою, яка допомагає регулюючим органам та інвесторам зробити розумний вибір щодо інвестування в банк. Для здійснення оцінки фінансового стану банку, можуть використовуватися різноманітні методики, такі як аналіз балансу, звіту про прибутки та збитки, аналіз ризиків, стрес-тестування та інші [3].

Отже, оцінка фінансового стану комерційного банку є важливим процесом, який допомагає забезпечити надійність та стабільність банку. При оцінці фінансового стану банку важливо звернути увагу на такі показники, як ліквідність, кредитні ризики, капіталізація та ефективність. Аналіз цих показників дозволяє зробити висновок щодо загального фінансового стану банку та ризику його можливої неплатоспроможності.

У кінцевому підсумку, оцінка фінансового стану банку є важливою складовою роботи фінансового сектору країни, оскільки вона допомагає забезпечити стійкість та надійність банківської системи в цілому. Це робить оцінку фінансового стану банку важливою процедурою, яку необхідно проводити регулярно та комплексно.

Список використаних джерел

1. А. В. Фалюта. Державні методики оцінювання фінансового стану банків. *Ефективна економіка* URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1090>
2. Первін-Дадашова. Стрес-тестування банків як інструмент банківського регулювання. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Stress-test_Dadashova_pr_2020-06-19.pdf?v=4
3. Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д. Аналіз банківської діяльності. К.: КНЕУ, 2016. — 599 с.

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

УДК 336.7

ІПОТЕЧНЕ КРЕДИТУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Кучер Юлія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Запорожець С. В., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Відновлення ринку іпотечного кредитування в Україні є однією з основних проблем, котрі потребують швидких та рішучих дій уряду. Через проблему іпотечного кредитування Україна відстає в економічному та соціальному розвитку від країн Європи та Північної Америки. Оновлення механізму іпотечного кредитування, відновлення первинного та вторинного іпотечного ринку нерухомості є суттєвою необхідністю, виконання якої стане потужним поштовхом до піднесення та стабілізації економіки України. Безумовно, іпотечне кредитування – важливий сегмент як для ринку майна і банківської системи, так і для соціальної підтримки громадян, які потребують нового житла. На жаль, в Україні присутній досить негативний досвід на ринку іпотечних кредитів в минулі десятиліття. Через це питання розвитку кредитування є гострим та актуальним. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку ринку іпотечного кредитування присвячено праці провідних вітчизняних та зарубіжних економістів.

Дослідження системи розвитку іпотечного кредитування в Україні в умовах ринкового реформування економіки дозволило зробити ряд висновків науково-теоретичного та практичного характеру. Іпотечне кредитування позитивно позначається на розвитку реального сектору економіки, який отримує не тільки інвестиційні ресурси, але і стимули для їх продуктивного використання, маючи на увазі необхідність повернення залучених кредитів. Іпотечне кредитування дає можливість модернізувати виробництво, що сприяє підвищенню якості та конкурентоспроможності продукції та прискорює темпи економічного розвитку країни. На ринку нерухомості України спостерігається відносна стабільність в останні роки – присутній значний попит населення, який задовольняється високими обсягами будівництва житла. Потреба населення в новому житлі пояснюється урбанізацією та зростанням доходів, що призводить до значної конкуренції серед забудовників. Наслідком цієї конкуренції є утримання цін на житло, не дивлячись на збільшення витрат.

Іпотечне кредитування зростає пропорційно до росту кількості нових квадратних метрів, проте відсоток придбаних квартир в іпотеку залишається незмінним.

У 2022 році велика кількість банків все ще остерігається надання іпотечних кредитів: нові іпотечні кредити надає лише третина банків. Більший відсоток іпотечних кредитів припадає на вторинний ринок нерухомості, в той час коли надання кредитів на житло первинного ринку нерухомості значно сповільнюється. Основною причиною низького попиту на іпотечні кредити є занадто високі відсоткові ставки, які досягають 19,5% річних у гривні. В 2022 році в Україні все ще найвищі ставки за іпотечними кредитами серед розвинених країн Євросоюзу, проте є залежність від об'єкта нерухомості, тривалості позики та першого внеску [1].

Посеред основних перепон на шляху відновлення іпотечного кредитування в Україні варто відзначити такі: недоліки законодавчо-нормативної бази; висока вартість ресурсної бази; високі відсоткові ставки, які сягають 22% річних; непрозорість первинного ринку житла та ризики купівля майна в будинку, який не добудується; тіньові доходи громадян, які вони не можуть відобразити при звіті доходів у банку; втрачена довіра до банків тощо Лагутін В. Іпотечний кредит: проблеми стимулювання виробництва [2].

Проте, останнім часом намітилися тенденції до запровадження механізму для зниження розміру відсоткової ставки за іпотечними кредитами в 2 рази, оскільки це дасть потужний поштовх для стимулювання подальшого розвитку економіки.

Від початку повномасштабної російської агресії в Україні виникли додаткові проблеми з реалізації та обслуговування іпотечних програм, але більшість забудовників наразі відновили процес виконання своїх договірних зобов'язань. Також досить широко реалізується державна програма пільгового кредитування під 3% для військових, правоохоронців, педагогів, медиків та науковців, які виявили бажання придбати нове житло. За програмою доступної іпотеки «Оселя вже видано 784 кредити за пільговою ставкою 3% на загальну суму понад 1 млрд грн. Також планується, для всіх інших категорій населення іпотечний кредит під 7%, завдяки цим державним програмам все більше сімей зможуть придбати таке омріяне житло [3].

Отже, іпотечне кредитування як інструмент грошово-кредитної політики, слід удосконалювати у таких напрямках: зниження відсоткових ставок; збільшення строку погашення заборгованості; послаблення умов власного першочергового внеску; жорсткий контроль держави щодо забудовників. Таким чином, іпотечне кредитування у перспективі може стати надійним засобом залучення внутрішніх інвестицій, сприяти економічному і соціальному розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Лагутін В. Становлення і розвиток системи іпотечного кредитування: Фінанси України №31. 2004. 71-78 с.

2. Лагутін В. Іпотечний кредит: проблеми стимулювання виробництва / В. Лагутін // Іпотечний ринок в Україні: проблеми та перспективи: Міжнар. наук.-практ. конф. «Іпотечний ринок в Україні: проблеми та перспективи». – Київ, 2003. 107-112 с.
3. Журавльова Т.О. Іпотечне кредитування в Україні – реалії сьогодення. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/22_2019/7.pdf (Дата звернення: 23.01.2020)

УДК 330.322:330.14

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЦІЛЬОВОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Адамик Марія, аспірант

Науковий керівник:

Пишук Б. І., д.е.н., професор

Львівський національний університет імені Івана Франка

У сучасних економічних умовах ефективного функціонування держави забезпечується шляхом стабільного розвитку гуманітарної сфери, метою розвитку якої є зростання якості життя населення, що передбачає не лише споживання матеріальних благ та послуг, але і задоволення духовних потреб, поліпшення стану здоров'я, зростання тривалості життя населення. В умовах хронічної нестачі бюджетних ресурсів усе це потребує значної фінансової підтримки не лише з боку держави, а й самих суб'єктів гуманітарної сфери з огляду на те, що у сучасних умовах забезпечувати широке коло її потреб стає все складніше, навіть за умов максимально гнучкого поєднання різноманітних форм і джерел фінансування. При цьому оптимальним для організацій гуманітарної сфери вбачається шлях більш активно формувати та використовувати позабюджетні джерела фінансових ресурсів, зокрема цільовий капітал на базі створення ендавмент-фондів [1, с. 2].

Як свідчить світовий досвід, механізми організації та функціонування цільового капіталу переконливо довели і засвідчили свою ефективність у забезпеченні фінансування впродовж тривалого часу значних освітніх, наукових, культурних програм. Тому на сьогодні, особливо в період фінансової нестабільності та з огляду на необхідність і перспективи повоєнної відбудови вітчизняної економіки, постала потреба в активізації створення ендавмент-фондів і формування на цій основі ринку цільового капіталу в Україні.

Незважаючи на поширення цільового капіталу в провідних країнах світу, в Україні механізм не набув популярності і має поодинокий характер. Так, наприклад, у сфері вищої освіти, лише при декількох ЗВО функціонують ендавмент-фонди, зокрема – Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Сумському державному університеті, Національному університеті «Києво-Могилянська академія», Українському католицькому університеті та ще декількох. А обсяги активів цих

фондів залишаються незначними порівняно з їх зарубіжними аналогами, що не дає підстав розглядати їх як реальне джерело фінансування власного розвитку. Як бачимо, Україна суттєво відстає від означеного процесу у зарубіжних країнах, оскільки створення таких фондів, радше їх прообразів, тільки розпочинається. При цьому більш детально зупинимося на ключових аспектах цієї проблематики.

Основна проблема полягає в складності залучення пожертвувань до ендавмент-фондів. До того ж, ця проблема посилюється й слабким бажанням участі фізичних та юридичних осіб здійснювати внески на розвиток зазначених вище напрямів. Так, за даними Всесвітнього рейтингу благодійності, опублікованого британською організацією CAF, Україна стала єдиною європейською країною, яка посіла 10 місце у 2021 році (проти 20 місця у 2020 р). При цьому, основними тригерами впродовж останніх двох років, які активізують благодійність в нашій державі, стали пандемія Covid-19 та війна росії проти України. В українському суспільстві формується новий тренд у благодійності, оскільки у людей поглиблюється розуміння потреби допомагати як одного зі способів показати свою стійкість і стати частиною перемоги. За даними дослідження, 49% українців займалися благодійністю, 75% допомагали незнайомцям, 49% - зробили фінансові пожертви, а 24% - стали волонтерами [2].

Насамперед вважаємо, що в Україні на даний час до кінця ще не сформовано культуру благодійності, яка є ще досить новою для нашої держави. Відтак з метою популяризації ендавмент-фондів та формування ринку цільового капіталу в Україні, на нашу думку, необхідно здійснити такі заходи: Для цього необхідно забезпечити: визначити цільову аудиторію для пропагування умов та порядку участі у функціонуванні ендавмент-фондів, а також розробити методичні рекомендації щодо проведення заходів для кожної з цільових груп; запровадити порядок широкого інформування цільових груп про їх можливості на ринку цільового капіталу; забезпечити підготовку, видання і розповсюдження спеціального видання про функціонування ендавмент-фондів; започаткувати низку інформаційних заходів з метою популяризації діяльності ендавмент-фондів та ліквідації можливої недовіри до них, забезпечити висвітлення актуальних питань цієї проблеми в засобах масової інформації.

Однією з найважливіших є проблема пасивної фандрайзингової діяльності та недосконалість комунікаційної політики. Для ефективного функціонування ендавмент-фондам необхідно розробляти комунікаційну політику взаємодії з донорами. Більше того, впровадження нових технологій в фандрайзинг, зокрема й цифрових технологій, не лише спрощує процес збору пожертвувань, а й сприяє прискоренню їх залучення. На нашу думку, головне завдання практично для кожного ендавмент-фонду полягає в тому, щоб спрямувати сили на становлення фандрайзингової діяльності з одночасним підвищенням рівня відкритості та прозорості у своїй діяльності.

Наступною є проблема забезпечення транспарентності та контролю за діяльністю ендавмент-фондів. Некомерційні організації повинні не тільки чітко декларувати ті напрямки, на які будуть використані кошти благодійників, але й дотримуватись у своїй фінансовій політиці принципів прозорості, що дасть можливість інвесторам бути впевненими у їх цільовому використанні. При цьому

слід розробити відповідні механізми висвітлення інформації про результати інвестиційної діяльності ендавмент-фондів та забезпечення їх доступності для широкого кола зацікавлених осіб у засобах масової інформації та статистичних виданнях. Також на законодавчому рівні слід передбачити право жертводавців отримувати інформацію про формування цільового капіталу, дохід від довірчого управління ним, а також про використання доходу від фонду цільового капіталу, до якого жертводавцем були внесені грошові кошти або матеріальні цінності.

Ще одною важливою проблемою, яка потребує негайного вирішення – оподаткування доходів від цільового капіталу. У зарубіжній практиці широко застосовується низка таких податкових механізмів [3, с. 336]: звільнення від оподаткування прибутку та місцевих податків доходів від розміщення цільового капіталу у довгострокові фінансові інструменти та фінансових надходжень від благодійників за умови їх подальшого спрямування на статутні цілі; запровадження практики випуску некомерційними організаціями боргових цінних паперів (облігацій із змінною і фіксованою ставками), держателі яких звільняються від податку на прибуток за отриманими доходами; встановлення пільгового режиму оподаткування на доходи банків та інших фінансово-кредитних установ, які забезпечують виконання функцій з управління активами ендавмент-фондів та інші. Тому у податкове законодавство слід включити відповідні статті, які б стимулювали діяльність ендавмент-фондів та їхніх донорів.

Існує також низка інших проблем, які стримують процеси формування ринку цільового капіталу в Україні: недостатність досвіду щодо створення подібних фондів та управління їх діяльністю; значні людські, часові і фінансові витрати на ведення роботи із залучення потенційних донорів для формування капіталу фонду в належних обсягах; недосконалість та незавершеність законодавчого регулювання процесу управління цільовим капіталом; відсутність стабільних економічних умов та належної інфраструктури для розвитку ендавмент-фондів; а також фінансових продуктів, адаптованих для потреб фондів щодо формування фінансових ресурсів та їх ефективного інвестування в ринкові активи тощо.

Усі шляхи вирішення наведених вище проблем будуть реальними лише за рахунок прийняття Закону України «Про порядок формування та використання цільового капіталу некомерційних організацій», який повинен регламентувати цілі, напрями, відносини у сфері цільового капіталу, порядок його формування та використання, права жертводавців, вимоги до власників ендавментів та органів управління ними, особливості довірчого управління та інвестування коштів у ринкові активи, а також механізми контролю за цими процесами. Саме цей документ створить стартові умови для розвитку ринку цільового капіталу у нашій державі, оскільки в діючому законодавстві ці питання не набули належного розвитку.

Ринок цільового капіталу в нашій країні перебуває у зародковому стані, однак, разом з тим, у майбутньому може накопичити колосальний потенціал для зростання. Наведені вище підходи до формування ринку цільового капіталу будуть виправданими лише в тому випадку, коли ця сфера займе одне з провідних місць у

перспективній державній фінансовій політиці, що дозволить посилити роль ендавмент-фондів у забезпеченні сталого економічного зростання.

Список використаних джерел

1. Рябков К., Поکیدіна В. Ендавмент у вищій освіті: світова практика і українське сьогодні. *Популярна економіка: ціна держави*. 2015. № 34. 18 с. URL: http://old.cost.ua/files/endowment_report_2015-11-20-final.pdf.
2. Україна в топ-10: Всесвітній рейтинг благодійності 2022 року від CAF. URL: <https://www.prostir.ua/?news=ukrajina-v-top-10-vsesvitnij-rejtynh-blahodijnosti-2022-roku-vid-caf>.
3. Пшик Б.І, Печенко О.О. Формування ринку цільового капіталу в Україні: передумови, проблеми, перспективи. *Фінансовий простір*. 2015. № 3 (19). С. 330-339.

УДК 336.01

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Іванчикова Марія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Суттєвою є проблема нестабільності сучасної фінансової системи України, яка пов'язана із зовнішньою борговою залежністю країни. Питання стабілізації та оздоровлення фінансової системи України — це зараз найбільш актуальні для держави питання. Сьогодні в умовах війни актуальним стало створення й реальних стартових передумов структурної перебудови економіки та відновлення інвестиційного процесу. Саме фінансова система сприяє побудові ефективної фінансової політики, націленої на економічне зростання й покращення добробуту населення. Саме тому створення досконалої фінансової системи держави — одна з основних умов функціонування економіки.

Вивчення фінансової системи України в умовах дії воєнного стану набуває особливого значення, оскільки від оптимального функціонування фінансової системи країни залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя. Окрім цього, економіка країни повинна розвиватися та збільшувати свої темпи, це допоможе запобігти глобальній фінансовій кризі. На сучасному етапі фінансова система України характеризується наявністю багатьох проблем. Так, це наприклад, політична нестабільність, гальмування економічних, фінансовокредитних, правових та

суспільних реформ. Тобто сьогодні перед фінансовою наукою постають важливі питання про напрями й засоби зміцнення фінансової системи, наповнення державного бюджету, зміцнення національної валюти тощо. Серед основних проблем фінансової системи України слід відзначити також неефективну систему державного регулювання, що унеможлиблює сталість її розвитку.

Одним із варіантів покращення стану фінансової системи країни може бути використання прогресивного світового досвіду провідних країн світу — Великобританії, Німеччини, Японії — у галузі створення єдиного регулятора фінансової системи. За допомогою останнього можливим стане уникнення протиріч у сфері контролю за фінансами та буде сформовано надійний базис для інтеграції України у світову фінансову систему, що є надзвичайно важливим для відновлення вітчизняної економіки після війни.[1]. Ключова роль у забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи належить державному бюджету, який виступає фактично координуючим центром, що в умовах ринкової економіки надає необхідну допомогу у формі бюджетних дотацій, субвенцій, субсидій, кредитів, гарантій та інше.[2]. Окрім цього, ефективна організація бюджетної системи повинна ґрунтуватися на законодавчо встановлених, чітких, деталізованих процедурах, нормах та принципах організації фінансової системи.

Так, у період війни відбулося багато змін, зокрема, будь-якому українському підприємству можна взяти кредит на суму 60 млн грн під 0%. З початку війни такі кредити від державних банків на загальну суму 1,1 млрд грн отримали 826 бізнесів. Уряд та Нацбанк проводять з банківським сектором відповідну роботу. Зокрема, 10 найбільших банків заявили про виділені ліміти на суму 40 млрд грн. 2,3 млрд грн держбанки вже видали фермерам.[3]. Також Президент підписав Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо адміністрування окремих податків в період воєнного, надзвичайного стану». Так, нововведення передбачають звільнення від оподаткування митними платежами операцій із ввезення товарів, кінцевими отримувачами яких є правоохоронні органи, Міністерство оборони України, Збройні Сили України та інші підрозділи, які стримують збройну агресію російської федерації. Також для платників податку, що є виробниками електричної енергії, та для платників єдиного податку третьої групи зменшено навантаження по оподаткуванню.[4].

Однією з основних проблем нестійкості фінансової системи України є відсутність належного державного контролю. Більшість перевірок на сьогоднішній день носять фіскальний характер: на практиці найчастіше використовують перевірку або ревізію. Водночас зазначені методи дозволяють лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають можливості запобігти їм або детально дослідити причини їх виникнення. Важливою проблемою на сьогодні залишається

незбалансованість у видатках та доходах бюджету, а також значне зростання державної заборгованості та нераціональний розподіл витрат. Для розв'язання зазначених питань необхідно впровадити державний контроль за витрачанням коштів, їх доцільністю та належним чином відслідковувати грошові потоки. Водночас обов'язковим має бути зменшення обсягів запозичень для покриття бюджетного дефіциту.

Особливу увагу варто приділити налагодженню євроінтеграційного курсу в економічній політиці загалом. Звідси грошово-кредитна та бюджетно-податкова сфери мають бути орієнтовані на подолання кризових явищ в економіці України, а також пріоритетним є розроблення напрямів стимулювання інвестицій та залучення їх у вітчизняну економіку. Таким чином, важливим завданням фінансової політики держави є створення фінансового ринку, що буде основним механізмом перетворення нагромаджень в інвестиції, перерозподілу капіталу та забезпечення прозорості фінансових потоків. Для цього необхідно значно підвищити ефективність державної фінансової політики щодо розвитку ринку цінних паперів, товарного ринку, ринку колективних інвестицій, нагляду й контролю над інвестуванням пенсійних нагромаджень.[5]

Важливим напрямом діяльності держави в особі наукових установ та органів влади для зміцнення фінансової системи України є постійний пошук шляхів оздоровлення економіки, її модернізації та подальшого розвитку. Це проявляється у розробці та реалізації різного роду проектів, програм, концепцій та стратегій. розуміємо, що фінансова система має бути гнучкою, динамічною, саморегульованою. Держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність усієї системи.

Зрозуміло, що тривала війна — це дедалі ймовірніша перспектива, потребує переналаштування макроекономічної стратегії країни. Нинішня комбінація економічної політики, яка ґрунтується на скороченні валютних резервів та інших тимчасових заходах, поступово стає неспроможною. Тому якщо цей курс не змінити, він призведе до великої економічної кризи, яка поставить під загрозу здатність України фінансувати свої військові зусилля протягом тривалого періоду. Як наслідок, глибока економічна та фінансова кризи, Зумовлені повномасштабною війною росії проти України, матимуть суттєві негативні та довготривалі наслідки для фінансового сектора. Проте банки успішно протистоять викликам війни завдяки значному запасу міцності, своєчасній реакції НБУ та рокам спільної роботи над реформою сектора. Відновлення ВВП України до докризового рівня потребуватиме залучення міжнародного фінансування фондів з відбудови економіки України та активізації фіскального й монетарного інструментарію з метою відновлення інвестиційних процесів в Україні. [6]

Отже, фінансова система є тією рушійною силою, яка забезпечує життя держави та підтримує розвиток усіх сфер та ланок господарства країни. Дуже важливою є побудова політики у галузі державних фінансів з

обов'язковим урахуванням специфіки відповідного етапу соціально-економічного розвитку країни. При цьому очевидним є те, що створення ефективної системи державних фінансів можливо лише за умови забезпечення відповідних змін в інших сферах державного регулювання економіки. Зараз фінансова система України знаходиться на етапі становлення та постійного розвитку, оскільки в країні йде війна. Найважливішими проблемами формування фінансової системи є: зміцнення фінансів суб'єктів господарювання з метою посилення мотивацій до ефективної роботи, інвестиційної діяльності; налагодження діяльності бюджетних установ, пошук нових джерел фінансових ресурсів в умовах дефіциту бюджетних коштів; реформа бюджетної системи, економне витрачання бюджетних коштів, посилення контролю за їх цільовим використанням; реформа системи оподаткування в напрямку послаблення податкового тиску; зменшення кількості і розмірів відрахувань у державні цільові фонди, відокремлення їх від бюджету; раціональне використання коштів, залучених з допомогою державного кредиту, зміцнення довіри до державних цінних паперів та інші. Варто працювати над удосконаленням фінансової системи, аби Україну визнали як надійного партнера, що допомогло б зайняти гідне місце на світовій економічній арені.

Список використаних джерел

1. Когут Ю.М. Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення фінансової системи України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. № 28. С. 153-158. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2019-28-27>
2. Дем'янишин В., Лободіна З. Розвиток фінансового механізму в умовах реформування фінансової системи України. Формування ринкової економіки в Україні. 2020. Вип. 43. С. 59-80.
3. Більше 800 підприємств скористалися підтримкою за програми «5-7-9%» з початку війни — Свириденко. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/economic/821625.html> (дата звернення: 02.04.2023).
4. З 16 квітня діють нові податкові та митні пільги для бізнесу! URL: <https://news.dtkt.ua/taxation/common/75686> (дата звернення: 02.04.2023)
5. Обозна А.О., Клімова М.В. Проблеми і перспективи економічного розвитку України в умовах євроінтеграції. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Вип. 3(8). С. 30–32.
6. Татарин Н.Б., Чорний Р.В. Фінансова система України під час війни. Науковий журнал «Галицький економічний вісник». № 5–6 (78–79) 2022. С. 75-84.

УДК 336

ФІНАНСОВІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Паламарчук Алла, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Кукса В.М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Фінансові відносини - це частина грошових відносин в суспільстві, яка стосується використання грошових фондів для забезпечення розширеного відтворення задоволення потреб бізнесу та населення, виконання економічних, соціальних, політичних та інших функцій сучасної держави.

Відомі науковці, як Вдовічен В.А., Касьяненко Л.М., Кучерявенко М.П., Латковська Т.А., Савченко Л.А. та ін. присвятили велику кількість власних праць, в яких досліджують питання фінансових відносин та їх вплив на економічне зростання. Однак жоден з них не розглянув фінансові відносини в умовах військового стану, тому що не було у цьому потреби. Ніхто не вірив в те, що росія наважиться напасти на нашу країну [8].

Починаючи з 24 лютого 2022 року і дотепер вся Україна страждає від повномасштабного вторгнення росії на території нашої країни. І мова не лише про зруйноване життя мирного населення, чисельні міста, що наразі стерті з лиця землі, чи пошкоджену інфраструктуру. Збитків також зазнав економічний сектор України, основу якого становлять багатогалузева промисловість, сільське господарство і сфера послуг. За даними видання ЦРУ «The world Factbook», ще у 2010 році економіка України посідала 50-те місце серед усіх економік світу за номінальним ВВП (за паритетом купівельної спроможності), він становив 305,2 млрд доларів США, а також зайняла 133 місце серед 227 економік світу (з показником 6700 доларів США на душу населення). **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]** «В наші дні «Економіка України скоротилася на більш як 35% у 2022 році через масове руйнування інфраструктури, зокрема залізничного та інших сполучень із сусідніми країнами, дорожньої мережі та мостів. Порушено виробничу та торговельну діяльність, є великі втрати робочої сили через міграцію або призов до армії», – зазначають експерти ООН [2]. І подальші їх прогнози щодо майбутньої ситуації, залишаються вкрай невтішними.

Під час війни наша держава повинна розгорнути ефективні заходи для подолання руйнівних наслідків війни та перейти до економічного зростання. Тому актуалізується питання фінансових відносин, а особливо труднощі їх реалізації в нинішніх умовах. Фінансова політика повинна слугувати інтересам усіх суб'єктів фінансових відносин і це є найважливішим її аспектом. Питання ефективних фінансових відносин залишається актуальним як в Україні, так і в усьому світі [5].

Економічне зростання є центральною економічною проблемою для всіх

країн. Його динаміка є ключовим показником розвитку національних економік, рівня життя населення та способу подолання ресурсних обмежень. Це провідний показник розвитку і процвітання країни та одна з головних макроекономічних цілей, досягнення якої залежить від того, щоб національний дохід збільшувався швидше, ніж чисельність населення. Економічне зростання розуміється як збільшення кількості товарів і послуг, вироблених в цілому за певний період [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Як повідомляють наукові джерела, одним з елементів, які можуть стимулювати економічне зростання є фінансові відносини, проте вони не можуть існувати без навичок поводження з грошима, іншими словами - без фінансової культури.

Культура фінансових відносин у будь-якій організації залежить від учасників фінансових відносин: держави, підприємств, що пропонують продукти та послуги, та споживачів цих продуктів і послуг. Для покращення фінансового стану нашої країни необхідно:

- створювати належні умови для розвитку культури фінансових відносин між державою та іншими учасниками;
- фінансові установи повинні забезпечувати споживачів чесними та справедливими умовами надання своїх послуг, добросовісно виконувати свої зобов'язання;
- споживачі, у свою чергу, серйозно ставляться до виконання своїх зобов'язань [1].
- за оцінками експертів ООН повоєнна відбудова України потребуватиме величезних фінансових ресурсів – від 350 до 500 млрд євро [2]. Тому розвиток фінансових відносин, боротьба з корупцією та залучення благодійних коштів є пріоритетом номер один для нашої країни.

Отже, для забезпечення фінансової стабільності України, ми повинні навчати дітей та молодь застосуванню фінансових знань, виховувати фінансову культуру, розвивати культуру фінансових відносин. На рівні державних органів влади – необхідно запроваджувати цифрові технології та унеможлилювати корупційну складову розподілу фінансових ресурсів. Залучення фінансових коштів та розвиток фінансового сектору економіки призведе до зростання нашої країни у найближчому майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Development of financial relations culture. URL:
<https://www.iccapital.com.ua/en/proekti-en/26-proekt-v-rozrobtshi-5.html>
2. Економіка України скоротилася через війну на 35 %. Сайт «Укрінформ». Звіт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3659424-ekonomika-ukraini-cerez-vijnu-skorotilasa-na-35-oon.html>
3. Економіка України.. URL:
<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%>

BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8

4. Економічне зростання та його показники. Фактори економічного зростання. Сайт «Букліб». URL: <https://buklib.net/books/33907/>
5. Фінансова політика в умовах військового стану. URL: <http://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/44.pdf>
6. Фінансові відносини. Дослідження. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.3/102.pdf>
7. Форми фінансових відносин та фінанси в економіці. Сайт «Osvita.ua». URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/13657/>
8. Як змінити фінансову культуру українців. Сайт «Економічна Правда». URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/6/694621/>

УДК 336.01

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ванцура Софія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Бюджетна політика – основна складова фінансової системи, за допомогою її важелів впливу регулюються економічні явища. Важливим завданням у сфері управління фінансовими ресурсами є досягнення збалансованості головного фінансового плану держави–бюджету. Адже саме від нього залежить фінансове забезпечення органів влади, розподіл економічних показників та створення основи для реалізації економічного зростання. Сутність поняття "бюджетної політики" як економічної категорії визначається законодавчими актами, має безліч підходів до трактування науковцями.

Основним завданням бюджетної стратегії є створення умов для забезпечення макроекономічної стабільності та узгодженості всіх складових фінансової політики, вдосконалення середньострокового бюджетного планування, розвиток інструментів та методів системи бюджетного регулювання. Під час побудови бюджетної стратегії необхідно аналізувати глобалізаційні процеси та визначати їх вплив на бюджетну систему [6].

31 травня 2021 р. урядом схвалено Бюджетну декларацію на 2022–2024 рр., яка визначила пріоритетні цілі та засади бюджетної політики, показники державного бюджету, чим зроблено перший крок до початку середньострокового бюджетного планування. Пріоритетами Державного бюджету України на 2022 р. були інвестиції в майбутнє: охорона здоров'я, освіта, інфраструктура, цифровізація, безпека та оборона [1].

Однак глобальні зміни, які відбулися у житті України від початку

повномасштабного вторгнення російської федерації, змусили уряд швидко реагувати і переглядати поставлені перед державою цілі та завдання. Таким чином, для забезпечення і створення умов злагодженого функціонування бюджетної сфери, посилення заходів захисту громадян прийнято декілька оперативних рішень та змін до чинних норм бюджетного законодавства.

Верховною Радою України 15 березня 2022 р. прийнято Закон України "Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України", який сприятиме оперативності управлінських рішень у фінансовому забезпеченні національної безпеки та соціального захисту громадян України. На період дії воєнного стану у 2022 р. Законом [2] визначено, що не застосовуються такі норми цього кодексу:

- "щодо обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету (відповідною комісією Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевої ради) рішення Кабінету Міністрів України (Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевої державної адміністрації, виконавчого комітету відповідної місцевої ради) про перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету, передачу бюджетних призначень, а також норми закону про Державний бюджет України в частині обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України";
- "дотримання термінів подання місячної і квартальної звітності про виконання Державного бюджету України";
- "дотримання терміну подання річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України";
- "обмежень у прийнятті рішень Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою про внесення змін до місцевих бюджетів";
- "дотримання термінів подання звітності про виконання місцевих бюджетів";
- "щодо обов'язковості погодження з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету рішень Кабінету Міністрів України про розподіл та перерозподіл обсягів субвенцій та додаткових дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам між місцевими бюджетами";
- "заходи впливу за порушення бюджетного законодавства, встановлені пунктами 2-4 частини першої статті 117 цього Кодексу, не застосовуються до розпорядників та одержувачів бюджетних коштів сектору національної безпеки і оборони, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, залучених до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану";

- "у період дії воєнного стану та протягом шести місяців після його припинення

або скасування у разі виникнення простроченої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою за кредитом (позикою), залученим державою або під державну гарантію, а також за кредитом з бюджету пеня та інші штрафні санкції не нараховуються".

Внаслідок війни значний тиск відбувся на економіку України, адже усі фінансові ресурси необхідно було спрямовувати на обороноздатність, тисячі людей залишилися

без роботи та домівок, мільйони людей змушені були переселятися у безпечні місця для життя, велика кількість підприємств припинила своє функціонування, об'єкти критичної інфраструктури опинилися під загрозою знищення тощо. Необхідно значні кошти на відновлення інфраструктури та житла громадянам, окупація окремих територій призвела до втрати робочих місць, зменшення податкових надходжень через ліквідацію чи знищення низки підприємств. За 2022 рік державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 911,1 мільярда гривень, у тому числі загальний фонд – у сумі 909,5 мільярда гривень, проти запланованого розписом загального фонду на 2022 рік дефіциту в сумі 1399,5 мільярда гривень [3].

Управління видатками бюджету має бути ефективним, щоб забезпечувати раціональне використання обмежених бюджетних ресурсів, отримуючи максимально можливий економічний або соціальний ефект [4, с. 45].

У 2022 р. видатки Державного бюджету України суттєво зросли. Видатки на забезпечення оборони та безпеки (201,0 млрд грн). Такі показники свідчать про пріоритетні завдання бюджетної політики держави. Найменше у 2022 році фінансувалися видатки на житлово-комунальне господарство (10,9 млн грн), охорону навколишнього природного середовища (2,1 млрд грн).[5] Усі капітальні видатки скоротили та спрямували в резервний фонд, який зараз є основним інструментом управління.

Ефективна політика в управлінні державними фінансовими ресурсами є дуже важливою у формуванні дохідної частини державного бюджету, адже саме через бюджет розподіляється та перерозподіляється значна частина ВВП. Від рівня доходів бюджету залежить виконання державою своїх обов'язків і поставлених цілей, забезпечення фінансування програм та проєктів, акумулювання коштів бюджетів різних рівнів.

На формування дохідної частини бюджету можуть впливати як зовнішні, так і внутрішні чинники: стан світового економічного ринку, зовнішній державний борг країни, інвестиційний клімат, міжнародне партнерство, ВВП, інфляція, система оподаткування, рівень зайнятості населення.

У 2022 р. найбільше доходів до Державного бюджету України надійшло від податкових надходжень (70,9 %) за рахунок: ПДВ у розмірі 393,5 млрд грн, податку на доходи фізичних осіб та військовий збір – 130,0 млрд грн, податку на додану вартість з ввезених на митну територію України товарів – 253,0 млрд грн. Розмір єдиного внескуна загальнообов'язкове державне

соціальне страхування до Пенсійного фонду та фондів соціального страхування у 2022 році становив 620,4 млрд грн [5]. Серед неподаткових надходжень найбільшу частку становлять доходи від власності та підприємницької діяльності – 137,6 млрд грн, власні надходження бюджетних установ – 90,7 млрд грн.[5] Важливо зазначити, що надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ займають 6.21 % у структурі доходів Державного бюджету України.

Національний банк України 24 лютого 2022 р. перерахував частину отриманого прибутку у розмірі 19 млрд грн до державного бюджету з метою фінансування потреб держави в умовах воєнного стану.

Уряд постійно веде переговори із пошуку та залучення додаткових можливостей фінансової підтримки міжнародних партнерів у вигляді кредитування, гарантій за кредитами і грантів для стабілізації економіки, реалізації пріоритетних завдань держави та забезпечення соціальних виплат.

Основними джерелами фінансової підтримки бюджету України у 2022 р. були військові облігації, двосторонні кредити та гранти. Найбільшими за обсягами фінансової підтримки міжнародними організаціями були МВФ та ЄС.

Від ефективності та обґрунтованості бюджетної політики держави залежать темпи економічного зростання, підвищення добробуту населення, рівень вітчизняного виробництва, конкурентоспроможність та розвиток міжнародного партнерства. У складний період воєнного стану надзвичайно важливо швидко і зважено здійснювати бюджетну політику, фінансувати пріоритетні цілі – оборону держави та соціальне забезпечення. Урядом розглядаються зміни до законодавчих актів для покращання оперативності прийняття управлінських рішень щодо виконання Державного бюджету України. На сьогодні міжнародна підтримка відіграє важливу роль у стабілізації економіки та фінансування державного бюджету шляхом надання кредитів, гарантій за кредитами та грантів.

Список використаних джерел

1. Постанова Верховної Ради України "Про Бюджетну декларацію на 2022-2024 роки". № 1652-IX від 15.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1652-IX#Text>
2. Закон України "Про внесення змін до розділу VI "Прикінцеві та перехідні положення" Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України" № 2134- IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text>.
3. "Дефіцит держбюджету у 2022 році перевищив 911 мільярдів гривень". URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-2022-ukraina-mizhnarodni-zapozychennia/32205278.html> (04.04.2023)
4. Радіонов Ю. Формування видатків бюджету: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. С. 45.
5. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

(04.04.2023)

6. Chugunov, I., & Makohon, V. (2018). Byudzhetna stratehiya v umovakh ekono-michnykh peretvoren' [Budget strategy in the conditions of economic transformations]. Visnyk KNTEU – Herald of Kyiv National University of Trade and Economics. Vol. No 5, (pp. 5-18) [in Ukrainian].

УДК 336.01

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Приставська Анастасія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Дослідження бюджетної політики України в умовах війни є дуже актуальним, оскільки війна в Україні відбувається з 2014 року і продовжує впливати на економіку країни та її бюджетну політику. По-перше, війна спричинила збільшення витрат на оборону та безпеку, що змусило уряд змінити пріоритети у розподілі бюджетних коштів. Це призвело до скорочення видатків на інші галузі, зокрема на соціальні програми, охорону здоров'я, освіту тощо. По-друге, війна спричинила економічну нестабільність, зниження інвестицій та виробництва, що негативно впливає на бюджет України. Зменшення обсягів експорту, збільшення витрат на імпорту та споживання продуктів харчування також позначилися на фінансах країни. По-третє, війна в Україні впливає на бюджет через збільшення кількості біженців та переселенців, які потребують допомоги та підтримки від держави. Дослідження бюджетної політики України в умовах війни може допомогти зрозуміти, які заходи вживає уряд для забезпечення стабільності бюджету та які можливості є для покращення фінансового стану країни в умовах війни. Крім того, дослідження може допомогти визначити пріоритети у видатках та розробити стратегії для забезпечення економічної стабільності та зміцнення обороноздатності країни. [1].

Повномасштабне вторгнення на територію нашої країни змусило уряд переглянути поставлені раніше цілі з метою переорієнтації на збільшення фінансування оборони та соціального захисту населення, залучення міжнародної підтримки. Бюджетна політика в умовах воєнного стану відіграє ключову роль у стабілізації економіки, функціонуванні бюджетної системи та координації її ланок для ефективного виконання державою своїх функцій. [1].

Військове вторгнення російської федерації на територію України та проведення бойових дій завдали значного удару українській економіці, що безумовно відобразилося на виконанні бюджетів поточного року. Для забезпечення безперебійного функціонування життєдіяльності населення і держави в цілому Урядом негайно були вжиті першочергові заходи, згідно з

якими бюджети країни переорієнтовані на військові цілі та здійснення найнеобхідніших соціальних видатків, спрямованих на підтримку життєдіяльності населення. Від початку повномасштабної війни країна відмовився від усіх видатків, які мали піти на капітальне будівництво чи розвиток, натомість витрати державного та місцевих бюджетів зростають під тиском військових та соціальних видатків, зростає і обсяг бюджетного дефіциту. Незмінним є одне: платники податків, які в надскладний воєнний час своєчасно й у повній мірі виконують свої зобов'язання перед бюджетом, є найліпшою та найнадійнішою підтримкою Збройним силам України. За даними Міністерства фінансів України станом на 01.10.2022 касові видатки державного бюджету становили 1746,9 млрд. грн., або на 495,1 млрд. грн. більше відносно аналогічного періоду 2021 р., або на 39,6% у реальному вимірі. При цьому за дев'ять місяців поточного року державний бюджет виконано з дефіцитом 495,3 млрд. грн., що перевищує більше як у 12 разів показник минулого року (табл.1), а станом на 01.11.2022 дефіцит державного бюджету зріс до 640,5 млрд. грн. [2]

Таблиця 1

**Виконання державного бюджету України
за січень-вересень 2021-2022 роки, млрд.грн.***

місяць	доходи		видатки		кредитування		дефіцит бюджету	
	2021р.	2022р.	2021р.	2022р.	2021р.	2022р.	2021р.	2022р.
січень	66,2	89,3	71,6	70,6	0,4	2,8	-5,7	15,9
лютий	143,5	208,4	164,3	183,0	-0,2	1,6	-20,7	23,7
березень	251,6	329,0	276,1	383,1	0,9	2,0	-25,4	-56,1
квітень	357,5	412,6	385,3	558,8	1,3	1,2	-29,1	-147,4
травень	476,2	520,0	509,4	784,2	0,5	-0,2	-33,7	-264,0
червень	592,0	628,2	633,6	1036,7	1,5	-0,1	-43,2	-408,4
липень	681,0	807,0	732,4	1218,5	2,0	-0,02	-53,4	-411,5
серпень	820,6	1031,5	828,4	1450,2	2,2	-0,2	-10,0	-418,6
вересень	924,5	1251,8	960,9	1746,9	3,4	0,3	-39,8	-495,3

*значення показників по місяцях (доходи, видатки, кредитування) надаються зростаючим підсумком

Джерело: створене автором на основі [3].

Умови війни мають значний вплив на бюджетну політику України. Війна вимагає великих витрат на зброю, екіпірування та підтримку військових, а також на розбудову інфраструктури в зоні АТО/ООС та на соціальну підтримку постраждалих від війни. З метою забезпечення фінансування військових операцій та забезпечення безпеки країни, уряд України змушений збільшувати обсяги витрат з державного бюджету на військові потреби. Зокрема, збільшувалися видатки на закупівлю зброї, техніки та екіпірування для військових, а також на підтримку роботи армії та ліквідацію наслідків бойових дій. Однак, на фоні війни, бюджетні ресурси України були значно обмежені. Зокрема, у зв'язку зі зниженням обсягів експорту та зменшенням інвестиційних

потоків, зменшувалися надходження до бюджету. Це спричинило значні складнощі в забезпеченні фінансування соціальних програм та розвитку інфраструктури [2].

Простежуючи помісячну динаміку доходів державного бюджету помітним є значне зростання в липні, серпні та вересні за рахунок збільшення грантів та надходжень ПДВ. До військового вторгнення бюджет наповнювався переважно надходженнями від сплати податку на імпорту товарів. За прогнозами Міністерства фінансів у 2022 році очікувалося мобілізувати до державного бюджету 405 млрд. грн. ПДВ, 76 млрд. грн. акцизного податку та 37,5 млрд. грн. мита. Загалом лише непрямі податки з імпортованих товарів повинні були становити майже 520 млрд. грн. – 40% від усіх доходів бюджету. Проте, наразі державній митній службі не вдається мобілізувати заплановані надходження через запровадження податкових пільг з березня 2022 року. В липні, у зв'язку із скасуванням пільг та відновленням оподаткування окремих товарів, надходження акцизного податку, ПДВ та мита зросли, однак до запланованих обсягів надходження ще не відновлені [4].

Від початку війни Україна отримала 19,4 млрд. доларів грантів та кредитів від іноземних партнерів, з них у вересні грантовими платежами надійшло 2 млрд. дол., а саме 1,5 млрд. доларів від США та 500 млн. євро від Європейського Союзу. Іноземна допомога покрила 56% потреби у додатковому фінансуванні бюджету (дефіцит та погашення боргів), що не вдалося зібрати у вигляді податків та мита. Загалом, від початку повномасштабної війни коштами іноземних партнерів профінансовано 36% витрат бюджету, за рахунок податків та мита трохи більше - 38%, решту потреби покрито друком гривні НБУ (18%) та військовими облігаціями (8%). [4].

Отже, можна стверджувати, що в умовах війни бюджетна політика України змінилася, пріоритетом стала безпека країни та фінансування оборонного сектора. Також уряд звернув увагу на зменшення витрат на соціальні потреби. Однак, варто зауважити, що зменшення витрат на соціальні потреби може вплинути на життєвий рівень населення та викликати неоднозначну реакцію суспільства [1].

Список використаних джерел

1. Бюджетна політика держави в умовах воєнного стану SCIENTIA·FRUCTUOSA (ВІСНИК Київського національного торговельно-економічного університету). URL: <http://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1349> (дата звернення: 03.04.2023).
2. Татарин Н.Б., Михалюк О.В. Бюджетна децентралізація як шлях до зміцнення фінансової самостійності місцевого самоврядування. «БІЗНЕС-НАВІГАТОР». Випуск 2 (45)/2018. С. 117-120.
3. Scientific notes of Lviv University of Business and Law. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/659/603> (дата звернення: 03.04.2023).

4. Економічна правда. Як змінилися бюджети громад під час війни. Економічна правда.
URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/11/7/693539/> (дата звернення: 03.04.2023).

УДК 336.14

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Скрипник Андрій, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

*Кир'язова Т. О., к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів
Одеський національний економічного університету*

Ефективне використання бюджетних коштів одна з ключових умов сталого функціонування та розвитку економіки країни. Контроль за плануванням, формуванням та використанням публічних фінансів покладений на систему державних органів фінансового контролю.

Українська система державних органів фінансового контролю достатньо розгалужена: Міністерство економіки (контроль за державними закупівлями), Державна аудиторська служба, Державна казначейська служба, Державна податкова служба, Державна митна служба та Рахункова палата України (вищий контрольний орган).

Попри розгалужену систему органів контролю в Україні існує низка суттєвих проблем організації державного фінансового контролю, які знаходяться в сфері наукових інтересів багатьох українських економістів. Ключовими проблемами, які вимагають негайного вирішення для успішної євроінтеграції є:

1. Корумпованість, залишки старих адміністративних методів управління та проведення перевірок.
2. Недосконалість нормативно-правової бази. Суперечності в законах та постановах, що призводять до повторення функцій державних органів та виникнення прогалин щодо обов'язків перевіряючих.
3. Низький рівень інформованості населення про роботу державних органів з фінансового контролю.
4. Нестача висококваліфікованих кадрів у сфері аудиту [1, с.99].

Євроінтеграція вимагає підвищення вимог до якості освітнього процесу, впровадження нових дисциплін та постійне підвищення рівня кваліфікації. Варто зазначити, що в Україні відбуваються значні зміни в підготовці аудиторів. Останні роки спостерігається збільшення міжнародної сертифікації (CFA, CPA, CISA). Держслужбовці сфери фінансового контролю також показують значний ріст професіоналізму, знання Міжнародних стандартів та Кодексів етики аудиторської діяльності. Підтвердженням цього є те що

Рахункова Палата України у 2022 році була залучена до роботи Контактного комітету вищих органів аудиту країн Європейського союзу. Це може свідчити про високий рівень підготовки та компетенції українських державних аудиторів.

Контактний комітет ЄС забезпечує взаємодію Рахункової Палати ЄС (Європейський суд аудиторів) з вищими органами фінансового контролю держав-учасниць. Рахункова палата ЄС забезпечує виконання політики «захисту бюджету ЄС», що ґрунтується за трьох базових принципах: прозорість, підзвітність та доброчесність.

Європейський суд аудиторів перевіряє: звітність про надходження та видатки бюджетів ЄС, цільове та ефективне використання коштів, та повноту запланованих надходжень [2].

Рахункова Палата ЄС, як і Рахункова Палата України, має високий рівень автономії та незалежності, за для забезпечення прозорості та чесності виконання покладених на неї завдань. До складу Рахункової палати ЄС входять найкращі аудитори та фахівці з країн-учасниць.

Співпраця України з Європейським судом аудиторів має забезпечити якісну імплікацію українських аудиторських органів, професійного росту та впровадження нових та сучасних методів перевірок та контролю, що відповідають міжнародним стандартам. Робота з органами фінансового контролю ЄС допоможе покращити регулярний обмін інформацією.

Якісна інформаційна база – одна з найважливіших умов успішного фінансового контролю. Нажаль, в Україні все ще існують проблеми з оперативним доступом до баз даних, навіть для державних служб. Також інформаційна база має допомогти розвитку прозорості фінансового контролю, що допоможе підвищити довіру населення до державних органів. В Україні певною мірою прозорість забезпечують ProZorro, ProZorro.Sale та e-Data. Завдяки цим державним сайтам у громадськості є можливість контролювати державні закупівлі та відслідковувати витрати державних установ.

В ЄС з 2016 року функціонує Система раннього виявлення та вилучення (The Early Detection and Exclusion System, EDES). Дана система призначена для боротьби з ненадійними економічними агентами. Правилами EDES керуються при публічних закупівлях, підписанні зовнішньоекономічних контрактів та виконанні бюджету ЄС.

Державний фінансовий контроль в Україні зазнав значного розвитку та вийшов на міжнародний рівень. Завдяки якісному реформуванню вдалося підготувати висококваліфікованих спеціалістів, що зможуть забезпечити подальше покращення аудиту та впровадження Міжнародних стандартів. На шляху до Європейського Союзу, Україні доведеться ще провести великий обсяг робіт.

Українські реалії пов'язані з розкраданням, вимиванням державних коштів. Відповідно до Звіту Рахункової Палати за 2021 рік було виявлено порушень у сфері публічних фінансів на загальну суму 179,9 млрд. грн. (6% від загального обсягу перевірених Рахунковою Палатою фінансів). Найбільша частка порушень припала на планування публічних фінансів (83,8 млрд. грн.

або 46,1% від загального обсягу порушень). Неефективне використання публічних фінансів та майном – 27,7 млрд. грн. (15,4% від загального обсягу) [3, с. 9].

Особливо актуальною боротьба та запобігання «казнокрадству» є у наш час. Через вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року, українська економіка перебуває у кризовому становищі. Велика кількість підприємств та компаній були змушені закритися тимчасово або назавжди. Нажаль скорочення підприємницької активності має великий ряд негативних наслідків: зростання рівня безробіття, скорочення асортименту продукції на полицях магазинів, зростання цін на товари та послуги, а також недоотримання бюджетом коштів. Згідно офіційної інформації за 2022 рік податкові надходження до держбюджету України склали 949,7 млрд. грн., що майже на 20% менше надходжень за 2021 рік [4]. Тому для України важливе значення відіграє міжнародна фінансова допомога. Зокрема, ЄС з початку війни надали допомоги, у вигляді кредитів та дотацій, на суму 19 млрд. грн. Цільове використання залучених коштів є важливою умовою для підтримання дружніх відносин з нашими союзниками, та відіграє ключову роль при прийнятті рішень про подальшу фінансову допомогу.

Нажаль, питання корупції в органах фінансового контролю, також, залишається актуальним, тому необхідно максимально оновити склад державних службовців, що зобов'язані перевіряти цільове використання коштів, чесність роботи підприємств та установ. Принципи законності, незалежності, об'єктивності, безсторонності, гласності та неупередженості, закладені ст.3 Закону України про «Рахункову Палату», мають стати основою підготовки та відбору спеціалістів до державних органів.

Важливим також є продовження політики децентралізованого фінансового контролю. Лише якщо кожен керівник буде розуміти важливість чесності при роботі в Україні буде можливий європейський рівень розвитку.

При подальшому розвитку фінансового контролю варто консультуватися з Європейськими органами фінансового контролю, проводити більше спільних перевірок, впроваджувати єдині нормативно-правові акти та єдину інформативну систему. Обмін досвідом та постійне навчання наших спеціалістів у європейських країнах забезпечать високий рівень фінансової стабільності. Адже фінансовий контроль це основа розвитку економіки країни.

Список використаних джерел:

1. Шевченко І.О., Шевченко Н.В. Реформування системи державного фінансового контролю в умовах євроінтеграції. Науково-практ. економ. журнал "Економічні студії". 2019. № 1(23). С. 97–101.
URL:<http://kafacco.hneu.edu.ua/index.php/nauka/vydannia/publikatsii-vykladachiv/349-pratsi-shevchenko-i-o>
2. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union.
URL:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>

3. Звіт Рахункової Палати України за 2021 рік. Рахункова Палата України.
URL: http://rp.gov.ua/upload-files/Activity/Reports/2021/ZVIT_RP_2021.pdf
4. Доходи держбюджету України. Мінфін.
URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2021/>

УДК 336.7 (477)

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

*Добронецька Ольга, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Гаркуша Ю. О., к.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет*

Функціонування ефективної платіжної системи є однією із передумов економічного розвитку країни. Завдяки науково технічному прогресу, декілька десятків років тому, неможливо було уявити, як не схожі між собою сфери, в час швидкісного Інтернету стануть взаємодіяти та налагоджувати відношення продавця та покупця, знаходячись на великій відстані один від одного. На сьогодні утворюються великі дистанційні бізнес-схеми, вони надають можливість залучити максимальну кількість людей. Робота, послуги, товар оплачується за декілька секунд, за це слід завдячити платіжним системам.

Відповідно до Закону України «Про платіжні послуги» платіжна система – це «система здійснення платіжних операцій із формалізованими та стандартизованими угодами та загальними правилами серед учасників платіжних систем щодо обробки, клірингу або розрахунків» [1].

Будь-яка платіжна система в основу своєї роботи зазначає проведення віртуального платежу, але що важливо з використанням грошового замінника. Якщо раніше для цього масово використовували чек та документальний акредитив, то на сьогодні завдяки стрімкому технологічному розвитку та покращення цифрової комунікації популярні, застосовується картки дебетові та кредитні, електронний грошовий переказ та Інтернет-банкінг.

Банки відіграють надважливу роль у процесі проведення платежів. У цьому процесі банки виконують окремі ролі:

1. Банк-платник – здійснює платіж від клієнта до іншого банку або одержувача. Такий банк отримує інструкції від свого клієнта про виконання платежу і направляє кошти на рахунок банку-одержувача або безпосередньо до рахунку одержувача. Банк-платник також може здійснювати оплату за послуги, такі як комунальні послуги або платежі за мобільний зв'язок.

2. Роль банку-платника полягає у забезпеченні швидкого переказу коштів з рахунку платника на рахунок одержувача, а також у інформуванні обох сторін про проведення платежу.

3. Банк-одержувач – отримує кошти від банку-платника і відправляє їх на рахунок одержувача. Банк-одержувач забезпечує зберігання грошових коштів, які були переведені на його рахунок, та за забезпечує їх відповідний рух.

4. Банк-емітент – видає дебетову або кредитну карту своєму клієнту. Банк-емітент забезпечує фінансування платежів, які здійснюються з використанням картки. Він також забезпечує безпеку операцій і контролює обмін даними між терміналом і картою.

5. Банк-екваєр – забезпечує зв'язок між банком-емітентом та банком-одержувачем. Банк-екваєр забезпечує безпеку платежу, перевіряє наявність коштів на рахунку банку-емітента, переводить кошти на рахунок банку-одержувача [2, с. 17-18].

В Україні станом на 01.01.2023 зареєстровано 54 платіжних систем (табл. 1): 15 створені вітчизняними банками; 21 організовані небанківськими установами з українським капіталом; 16 створені нерезидентами; 2 платіжні системи, створені НБУ. Загальна кількість учасників платіжних систем (за виключенням СЕП4) становила 132, а також 35 технологічних операторів платіжних послуг [3].

Таблиця 1

Характеристика ринку платіжних систем в Україні станом на 01.01.2023 [3]

Платіжні системи, створені НБУ		Інші платіжні системи			Учасники платіжних систем (крім систем, створених НБУ)
		Створені резидентами		Створені нерезидентами	
		Банками	Небанківськими установами		
Внутрішньодержавні	СЕП	Системи переказу коштів (1 системи)	Системи переказу коштів (11 систем)	63 банків	
	ПРОСТІР	Внутрішньо-банківські системи (6 систем)	Системи розрахунків (1 система)		69 небанківських установ
			Карткові системи (2 система)		
Міжнародні		Системи переказу коштів (8 систем)	Системи переказу коштів (7 системи)	Системи переказу коштів (10 систем)	Оператори послуг платіжної інфраструктури
				Системи переказу коштів (6 системи)	35 юридичних осіб

На платіжні системи покладена важлива роль щодо опосередкування розрахунків в країні та за її межами, забезпечуючи рух капіталів та зростання обсягів світової торгівлі. Ефективне функціонування платіжних систем є фактором економічної стабільності та розвитку. Тож центральні банки країн

приділяють значну увагу регулюванню їх діяльності, а також є ініціаторами змін та нововведень.

Список використаних джерел

1. Про платіжні послуги: закон України від 30.06.2021 № 1591-XI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n1249>
2. Корецька Н. І. Платіжні системи: в схемах і таблицях : навч. посібн. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2015. 302 с.
3. Звіт з оверсайту інфраструктури фінансового ринку 2022 р. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Report_oversight_2022.pdf?v=4

УДК 336.01

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Волоско Юлія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Розбудова повноцінного валютного ринку в нашій державі та його ефективне регулювання є необхідною умовою формування відкритої ринкової економіки з усіма необхідними засобами стимулювання роботи суб'єктів господарювання у зовнішньо-економічній сфері. Важлива роль у цьому процесі належить механізму розроблення та ефективної реалізації центральним банком повноцінної валютної політики, що охоплює всі необхідні інструменти впливу на валютні відносини і є одним із найважливіших елементів у загальній системі заходів щодо підтримання макроекономічної і фінансової стабільності та стимулювання економічного зростання.

Валютна політика в умовах війни має велике значення для забезпечення стабільності економіки та захисту інтересів держави. Війна може впливати на різні аспекти валютної політики, такі як обмінні курси, зовнішньоекономічні відносини та валютні резерви. Один з головних викликів валютної політики в умовах війни полягає у забезпеченні стабільності курсу валют. Війна може призвести до коливань в обмінних курсах, що може вплинути на вартість товарів та послуг, які імпортуються та експортуються [1].

Для уникнення таких коливань держава може вживати різних заходів, наприклад, встановлювати фіксований курс валюти, залучати зовнішні кредити або вживати інших заходів для забезпечення стабільності курсу валют. Зовнішньоекономічні відносини також можуть бути під впливом війни. Деякі країни можуть заборонити торгівлю з державою, що перебуває в стані війни. Це може вплинути на попит на валюту та зменшити валютні резерви країни. Для

зменшення такого впливу держава може розвивати інші види економічних відносин, наприклад, залучати інвестиції або підписувати угоди про вільну торгівлю з іншими країнами. Валютні резерви також є важливим аспектом валютної політики в умовах війни.

Вони дозволяють державі забезпечити фінансову стабільність та забезпечити потреби валюти в разі потреби. У разі війни держава може зменшити валютні резерви, щоб забезпечити фінансові потреби, пов'язані зі збройним конфліктом, такі як закупівля озброєнь та інших матеріалів. Проте зменшення валютних резервів може призвести до зниження стабільності валютного ринку та збільшення інфляції. Також важливим аспектом валютної політики в умовах війни є забезпечення фінансової підтримки населення та економіки. У разі війни деякі економічні сектори можуть постраждати, що може призвести до зменшення доходів населення та погіршення соціального становища [5].

Для підтримки економіки та населення держава може вживати різних заходів, таких як зниження податків, надання фінансової підтримки підприємствам та інші. Отже, валютна політика в умовах війни є важливим аспектом для забезпечення стабільності економіки та захисту інтересів держави. Для забезпечення стабільності курсу валют, зменшення впливу зовнішньоекономічних відносин та забезпечення фінансової підтримки економіки та населення держава може вживати різних заходів, таких як встановлення фіксованого курсу валют, залучення зовнішніх кредитів, розвиток інших видів економічних відносин, зменшення податків та надання фінансової підтримки підприємствам.

Однак, варто зазначити, що валютна політика в умовах війни може мати і деякі негативні наслідки. Наприклад, зменшення валютних резервів може призвести до девальвації валюти, що в свою чергу може спровокувати інфляцію та зниження покупної спроможності населення. Крім того, використання фіксованого курсу валют може бути нереалістичним умовом, оскільки зміна обстановки на бойовому фронті та зміна геополітичної ситуації може призвести до різких змін на валютному ринку. Також варто зазначити, що валютна політика в умовах війни не може розв'язати всі проблеми, пов'язані зі збройним конфліктом. На крок влади забезпечення стабільності валютного ринку не завжди може впливати на рішення війни, які зазвичай залежать від багатьох інших факторів, включаючи геополітичну обстановку, політичні та економічні інтереси держав та ін. Отже, валютна політика в умовах війни має велике значення для забезпечення стабільності економіки та захисту інтересів держави. Проте, використання валютної політики повинно бути обґрунтованим і бути частиною загальної стратегії по забезпеченню миру та безпеки. Держава повинна бути готовою до зміни валютної політики в залежності від обставин, а також враховувати можливі наслідки своїх рішень для населення та економіки [3].

В цілому, валютна політика України в умовах війни може бути охарактеризована як досить стабільна, проте з необхідністю прийняття тимчасових заходів для забезпечення стабільності на валютному ринку.

Найважливішою метою валютної політики України під час війни було забезпечення стабільності на валютному ринку та захист національної валюти - гривні. Одним з найважливіших кроків у цьому напрямку було збільшення валютних резервів, які зараз становлять близько 28 мільярдів доларів США. Це дозволило урівноважити валютний ринок та зменшити ризики девальвації гривні. Ще одним важливим кроком було введення курсового коридору для гривні. Уряд встановив верхню та нижню межі для курсу гривні, що дозволило зменшити волатильність на валютному ринку та забезпечити стабільність курсу. Однак, умови на валютному ринку та зміна геополітичної ситуації, зокрема зростання напруження на сході України, змусили уряд змінити курсовий коридор та збільшити його. Також варто зазначити, що в Україні введено кілька заходів для зменшення валютного дефіциту, зокрема обмеження на ввезення ряду товарів та послуг, зменшення експорту валютних коштів тощо. Водночас, були введені тимчасові обмеження на вивіз капіталу, що дозволило зберегти в Україні валютні резерви та забезпечити стабільність на валютному ринку.

Також важливим кроком валютної політики України стало підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що забезпечило підтримку та додаткові інвестиції в економіку України, а також стимулювало розвиток торгівлі з Європейськими країнами. Проте, на жаль, війна в країні значно погіршила економічну ситуацію, зокрема на валютному ринку. Зростання витрат на оборону та реконструкцію інфраструктури, збільшення кількості переселенців та біженців, а також зменшення економічної активності на сході країни мали негативний вплив на економіку в цілому та валютний ринок зокрема. Водночас, валютна політика України дозволила зберегти стабільність на валютному ринку та уникнути серйозних валютних криз. Уряд продовжує здійснювати заходи для забезпечення стабільності в економіці та на валютному ринку, зокрема збільшення інвестицій, розвиток експорту та підтримка внутрішнього попиту[2].

Отже, валютна політика України в умовах війни може бути охарактеризована як стабільна та спрямована на забезпечення стабільності на валютному ринку та захист національної валюти. Проте, економічні виклики, пов'язані з війною на сході країни, поставили перед владою складні завдання, що вимагають додаткових зусиль для забезпечення стабільності економіки.

Список використаних джерел

1. Бойцун Н. Міжнародні фінанси: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. — Д. : АРТ-ПРЕС, 2021.
2. Боринець С. Міжнародні фінанси: Підручник для студ. вищ. навч. закладів. — К. : Знання-Прес, 2020.
3. Козак Ю. Г., Ковалевський В. В., Левицький М. А., Воронова О. В. Міжнародні фінанси: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Ю.Г. Козак (ред.). — Вид. 3-тє, перероб. та доп. — К. : Центр учбової літератури, 2020.

4. Мозговий О. Міжнародні фінанси: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана / Олег Миколайович Мозговий (заг.ред.). — К. : КНЕУ, 2019.
5. Оспіщев В. Міжнародні фінанси: Навч. посібник. — К. : Знання, 2019.

УДК 336.748

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Владислава Гнатюк, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Пантєлєєва Н. М., д.е.н., професор
Черкаське навчально-наукове відділення
«Львівський національний університет імені Івана Франка»*

Глобалізаційні процеси, кризові явища та шоки, загрози епідеміологічного характеру, війни серйозно впливають на економіку і фінансову сферу країн світу, привносячи нові виклики, загрози і ризики, що вимагає негайного реагування на рівні регулювання, в тому числі валютного ринку і валютно-курсової політики.

Формуванню теоретичних засад, вирішенню проблемних питань функціонування і регулювання валютного ринку, встановлення валютного курсу, застосування інструментів впливу на курс обміну і введення режимів курсоутворення приділена значна увага в наукових працях як зарубіжних (Т. Андерсен, Г. Джонсон, Г. Гірш, Дж. М. Кейнс, Р. Манделл, Дж. Стігліц, М. Флемінг, М. Фрідман та ін.), так і вітчизняних учених (В. Гєєць, А. Гриценко, О. Дзюблюк, О. Журба, І. Крупка, В. Міщенко, Б. Пшик, М. Савлук та ін.). Проте, дослідження питань встановлення та регулювання валютного курсу потребує постійної уваги для забезпечення стабільності валютного ринку в системі фінансової безпеки, враховуючи мінливість економічного середовища.

Метою дослідження є узагальнення теоретичних засад валютних курсів і виокремлення проблемних аспектів регулювання валютного ринку України.

Питання обрання країнами оптимального режиму валютного курсоутворення не втрачає дискусійного характеру щодо режимів фіксованих паритетів і плаваючих курсів. Теорія плаваючих валютних курсів була розроблена в рамках монетаристської школи (М. Фрідман, Г. Джонсон, Г. Гірш). Відповідно до цієї теорії, валютний курс має вільно змінюватися під впливом попиту та пропозиції на валютному ринку, а держава не повинна втручатися у ці зміни. М. Фрідман виступає проти політики прив'язування курсу національної валюти до іноземної, оскільки у разі використання режиму валютного правління чи офіційної доларизації повністю чи частково

втрачається національна незалежність у сфері грошово-кредитного та валютного регулювання [1].

Прихильники теорії фіксованих валютних курсів вважають, що коливання цін на світових ринках недостатньо впливають на зовнішню торгівлю залежно від курсових співвідношень. У зв'язку з цим регулювання платіжного балансу у вигляді зміни валютного курсу є неефективним [1]. Одним із різновидів жорсткої фіксації курсу є використання на території кількох країн однієї загальної валюти, тобто створення валютного союзу. Наявність цього курсоутворення пояснює теорія оптимальних валютних зон, розроблена Р. Манделом [2], де важливим питанням є визначення обставин доцільності відмови від монетарного суверенітету на користь загальної валюти, зокрема таким чинником може бути високий рівень мобільності праці.

Для вирішення питання оптимізації режиму валютного курсу в рамках теорії оптимальних валютних курсів Р. Манделл та Р. МакКіннон розробили критерії, які дозволяють вибрати один із чистих режимів: плаваючого чи фіксованого курсу [2]. Так, фіксований валютний курс більше підходить для використання в невеликих економіках, які беруть активну участь у міжнародній торгівлі. Великим країнам і невеликим економікам, у яких часто спостерігаються фінансові шоки, рекомендується використовувати гнучкий режим валютного курсоутворення. Країни, які прагнули поєднати переваги фіксованих і плаваючих курсів, почали застосовувати змішані режими курсоутворення. Концентруючи елементи плавання та фіксації, змішані режими не завжди можуть уникнути їхніх недоліків, що на практиці часто викликало негативні наслідки для економіки.

Першочерговим завданням валютної політики України є підтримка фінансової стабільності задля сталого розвитку національної економіки.

Законодавчою формою здійснення валютної політики держави є валютне регулювання [3]. Валютне регулювання та валютний контроль є складовими частинами грошово-кредитної політики, що спрямовані на боротьбу з тіньовим сектором економіки, тобто незаконним відмиванням доходів, отриманих через банківську систему і, звичайно ж, створення сприятливих умов залучення коштів у національну економіку. Також важливими складовими валютного регулювання є протидія «втечі» капіталу та контроль за дотриманням валютного законодавства учасниками валютного ринку.

Головним нормативно-правовим актом, регулюючим валютні відносини в Україні, є Закон України «Про валюту та валютні операції» [4], де визначено такі основні принципи валютного регулювання:

1. Пріоритет економічних заходів у реалізації державної політики у галузі валютного регулювання;
2. Виключення невиправданого втручання держави та її органів у валютні операції резидентів та нерезидентів;
3. Єдність зовнішньої та внутрішньої валютної політики України;
4. Єдність системи валютного регулювання та валютного контролю;
5. Забезпечення державою захисту прав та економічних інтересів резидентів та нерезидентів при здійсненні валютних операцій [4].

Інституційну структуру системи валютного регулювання і контролю формують Уряд, Національний банк України, Державна Фіскальна Служба України, уповноважені банки, підзвітні уряду, професійних учасників ринку цінних паперів, митні та податкові органи.

Повномасштабна війна змінила принципи валютного регулювання та курсової політики. Якщо в довоєнний час основними принципами Національного Банку було лібералізація валютних обмежень та лібералізація руху капіталу, дотримання режиму плаваючого обмінного курсу, валютні інтервенції для згладжування надмірних курсових коливань, то під час війни – запровадження жорстких обмежень на валютні операції та рух капіталу для підтримки фіксації курсу, фіксованого курсу, як номінального якорю для очікувань та антиінфляційний інструмент, валютні інтервенції для збалансування ринку.

Зокрема, для стабілізації ринку і запобігання непродуктивному впливу капіталу НБУ в 2022 р. введено валютні заборони/обмеження – призупинення проведення операцій між банками на валютному ринку, заборона банкам достроково погашати кредити нерезидентам, мораторій на транскордонні валютні платежі, зниження ліміту на зняття готівки з грн. рахунків закордоном, знижено ліміти відкритої валютної позиції з 15% до 5% та інші. Також спостерігалось пом'якшення деяких обмежень [5].

Стосовно курсової політики, то на початку війни було зафіксовано офіційний курс гривні до \$ на рівні 29,2549 грн./\$ та інших іноземних валют на рівні, на якому вони діяли 24.02.2022, а надалі введено/скасовано обмеження на картковий та готівковий курс продажу, у червні 2022 проведено курсову корекцію з фіксацією офіційний курс гривні до \$ на новому рівні 36,5686 грн./\$ [5]. Співвідношення між попитом та пропозицією на валютному ринку станом на жовтень 2022 р. / червень 2022 р. становило: чиста купівля банками за власними операціями – 28% (1,4 млрд дол США) / 31% (2,3 млрд дол США). Зниження попиту стало слідством курсової корекції, заходів НБУ щодо активізації роботи готівкового ринку та оптимізації обмежень на операції з картами; купівля клієнтами – 72% (3,8 млрд дол США) / 71% (5,4 млрд дол США); інтервенції НБУ – 38% (2 млрд дол США) / 52% (4 млрд дол США); продаж клієнтам – 62% (3,2 млрд дол США) / 48% (3,7 млрд дол США). Міжбанківський ринок малоліквідний і критично залежний від щоденної підтримки НБУ. Міжнародні резерви НБУ зменшились на \$3,5 млрд. і на 01.10.2022 становили \$23,9 млрд дол США [5].

У повоєнний час передбачається повернення до принципів та інструментів валютного регулювання, які означені в Основних засадах грошово-кредитної політики на період воєнного стану та середньострокову перспективу, відповідно до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи.

Список використаних джерел

1. Вагіна Н. Ключові особливості нового валютного регулювання. Київ. 2021. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Vagina_pr_23-24.12.2021.pdf?v=4
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л. О. Теорії економічної політики Я. Тінбергена та Р. Манделла. // Макроекономіка : підручник. Київ : Знання, 2005. С. 595-611.
3. Харабара В.М. Сучасний стан та перспективи розвитку валютного ринку України. Економіка та держава. №3. 2016. С. 28-30.
4. Закон України «Про валюту та валютні операції 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
5. Валютне регулювання та курсова політика в період війни та після перемоги URL: <https://bank.gov.ua>

УДК 336.01

МИТНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ, ЇЇ ПРОБЛЕМАТИКА

Гаврильчук Яна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Повномасштабне вторгнення РФ на територію України негативно вплинуло на розвиток української економіки. Одним з найбільших ударів завдала митна політика. Вона прийняла за короткий час багато важливих законів, певних кардинальних змін задля здійснення ефективності своєї справи. Задля того ,щоб вирішити внутрішні проблеми та забезпечити оптимальний баланс між імпортом та експортом. Щоби митна політика залишалася ефективною, а митниці надалі були головними годівницями нашого бюджету, потрібно вивчати сучасні проблеми, вдосконалювати розвиток митної справи. Тому проблематика реалізації митних процедур в Україні не втрачає своєї актуальності.

Зараз на митниці відбувається переважно оформлення гуманітарної допомоги. Гуманітарна допомога – адресна безкоштовна допомога, що надається донорам із гуманних мотивів , в тому числі для підготовки до держави у разі збройної агресії чи конфлікту. На митну територію нашої країни дозволяється імпорт предметів гуманітарної допомоги , які задовольняючи потреби її набувачів не створюють загрози життю або здоров'ю.

Чітко простежується дотримання Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», який заборонив ввезення на митну територію України в митному режимі імпорту товарів з РФ.[1]

На митниці існують великі проблеми з логістикою. Більшу частину логістичних процесів було зосереджене в Київському регіоні. Так само більшість складів, які займалися зберіганням, формуванням товарних партій, консолідацією та розконсолідацією вантажів, також розміщувалися там. Великі склади фактично розгромлено (згоріли). Це стало однією з причин, чому основні імпортери, які формували вагому частку митних надходжень, майже припинили постачання товарів на територію України.

Крім цього, є проблеми організації митного оформлення на самих митницях. Там, де тривають бойові дії, митниці не працюють, існують величезні проблеми з тими вантажами, які встигли перетнути кордон України на початку бойових дій. Їх застала війна в дорозі. Багато вантажів було не доставлено або загубилися.

Зараз дуже мало товарів оформлюють в режимі імпорту зі сплатою митних платежів, так є відстрочення щодо товарів з переліку критичного імпорту. Цей перелік постійно оновлюється і нормативне забезпечення не встигає за новинами всіх цих процесів (застосування імпортного мита і ПДВ).

Зараз спостерігається профіцит зовнішньої торгівлі, бо експорту відправляють більше, ніж завозять товару.

Більшість імпорту, які завозили до війни, перетворились на гуманітарну допомогу. Таким чином Україна стала насичена товарами, які зазвичай найбільше потрібні людям: їжа, одяг, побутова хімія та ін.

На даний час не зрозуміло, що ввозять у вигляді гуманітарної допомоги. Процедура дуже спрощено [2] і це неможливо проаналізувати, відстежити весь товар, так як водій в пункті пропуску в декларації [3] вказує лише загальний опис товару. Триває насичення внутрішнього ринку товарами, які будуть використовуватися для виживання. Це призвело до прийняття закону щодо скасування митних платежів і ПДВ. Хоча не до кінця зрозуміло яким чином буде проводитися декларування цих товарів і як довго їх властивості безплатними податку на додану вартість.

Обережно ставляться до закону щодо скасування мита і ПДВ великі компанії, особливо міжнародні. Стоїть питання як продавати товар, обліковувати, звітувати, коли один той самий товар перебуватиме на обліку із ПДВ 20%, і без ПДВ, тому що був ввезений після 1 квітня. Це дуже складна процедура. Хоча компанії розглядають можливість проводити бізнес на тих же умовах зі сплатою мита, ПДВ, не переходячи на спрощену систему.

Більша частина надходжень - це акцизний збір чи ПДВ. Найпотужнішим торговельним партнером Європейський союз. За угодою про вільну торгівлю щодо більшості товарів у десятирічний термін передбачено скасування всіх мит. Минуло вісім років і вже майже всі товари прийшли до нульової ставки мита. Щодо мита не було жодних змін, але бюджет матиме велике надходження ПДВ. Зараз кредит за ПДВ не відшкодовують, оскільки держава використовує ці гроші на потреби оборони.

Вантажі, які перебували в контейнеровозах, після початку бойових дій було вивантажено в Туреччині або в Румунії [4]. Зараз є велика проблема з їхньою доставкою. Більшість вантажів не входить до переліку критичного

імпорту, тому немає змоги за них розрахуватися, щоб доставити на територію України. Існують проблеми з наявністю транспорту. Іноземні перевізники не дуже хочуть зараз доставляти вантажі на території України, а наших перевізників недостатньо для того, щоб перевозити ту кількість вантажів, яка потрібна. Вони здебільшого перевозять гуманітарну допомогу.

Отож, митна політика має дуже багато проблем на даний час. Існує багато невирішених питань, суперечностей, щодо того, якою має бути ідеальний митна політика. Вірогідно, уряду та Верховній Раді доведеться змінювати податкову систему. Більшість проблем на митниці пов'язані з митною вартістю. Проблеми пов'язані з митною вартістю - це проблема з ПДВ. Але крім проблем вона має й позитивні результати. Наприклад, Україна закрила кордон з Росією [4] та Білорусією, і таким чином все більше зближається з ЄС, так Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом. А також створення електронної черги, розвиток ІТ та інфраструктури, інформаційного забезпечення, тощо. Сподіваюсь, що митниця залишатиметься годівницею нашого бюджету навіть після припинення воєнного стану. А митна політика стане на шлях великого розвитку, взірцем митної політики Європи.

Список використаних джерел

1. Про застосування заборони ввезення товарів з російської федерації: постанова КМУ по 426 від 09.04.2022. офіційний вісник України. 2022. по 33. с. 256. ст. 1785
2. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-2022-%D0%BF#Text>
3. Деякі питання здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, зокрема транспортних засобів, в умовах воєнного стану : постанова КМУ по 330 від 20.03.2022. офіційний вісник України. 2022. по 26. с. 75. ст. 1417.11.
4. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю : розпорядження КМУ по 188-р від 26.02.2022. офіційний вісник України. 2022. по 20. с. 20. ст. 1068.

УДК 330.3

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

*Харченко Юлія, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:*

Криниця С.О., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Для підприємства є важливим підтримка своєї інвестиційної привабливості, щоб привертати увагу потенційних інвесторів. Це є запорукою

успішного існування, підтримки своєї конкурентоспроможності на ринку та розширення своєї діяльності.

Згідно з поглядами І. Задорожної та Л. Дяченко, інвестиційна привабливість не є лише фінансово-економічним фактором, а складається з кількісних та якісних показників. Ці показники включають оцінку зовнішнього середовища (політичного, економічного, соціального, правового) та позиціонування об'єкта всередині цього середовища, а також оцінку його фінансово-технічного потенціалу. Завдяки цьому варіюються можливі кінцеві результати [1].

Вчений Т. Момот вважає, що категорія "інвестиційна привабливість" вказує на рівень задоволення фінансових, виробничих, організаційних та інших вимог або інтересів інвестора стосовно певного об'єкта. Цей рівень може бути визначений або оцінений за 12 відповідними показниками, включаючи інтегральну оцінку [2].

Т. Кулінич визначив інвестиційну привабливість як ознака того, що інвестування є цілком обґрунтованим у термінах здійснення інвестиційної діяльності з максимальним ефектом за мінімальні витрати [3].

Н. Макарій вважає, що інвестиційна привабливість містить в собі точні кількісні та якісні описи зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта, який може потенційно бути обраний для інвестування [4].

За думкою О. Носової, інвестиційна привабливість - це загальна характеристика переваг та недоліків об'єкта інвестування, що є індикатором, показники якого дозволяють потенційним інвесторам зробити висновки про доцільність та необхідність вкладення коштів саме в цей об'єкт [2].

За поглядами А. Дуки, інвестиційна привабливість - це інтегральна характеристика окремих елементів, які складають об'єкти майбутнього інвестування з точки зору їх перспективності подальшого функціонування та розвитку [5].

Відповідно до праць В. Захожая та М. Кіта, поняття "інвестиційна привабливість" є загальною характеристикою окремих напрямів та об'єктів, що оцінює конкретний інвестор [6].

О. Кремень та В. Куберка вказують на існування двох підходів до поняття "інвестиційна привабливість": з точки зору інвестора та з урахуванням характеристик самого об'єкта [7].

А. Єпіфанов розглядає "інвестиційну привабливість" як інтегральну характеристику зовнішніх та внутрішніх можливостей об'єкта потенційного інвестування залучати та використовувати інвестиційні ресурси з метою розвитку та максимізації економічного ефекту для суб'єктів інвестування за мінімального ризику інвестування. Ця характеристика включає якісні та кількісні показники, які відображають потенційні можливості об'єкта залучати та використовувати інвестиційні ресурси та досягати максимального економічного ефекту для інвесторів [8].

Загалом усі зазначені науковці сходяться в тому, що для визначення інвестиційної привабливості необхідно провести аналіз підприємства за певними факторами, які у різних ситуаціях матимуть різну вагу, і потім ще

порівняти підприємство з іншим схожим для визначення кращого і більш перспективного.

На нашу думку інвестиційна привабливість - це ознака доцільності інвестування, яка розраховується завдяки усесторонній оцінці багатьох факторів. Враховуються усі позитивні та негативні сторони зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта, що у подальшому допоможе визначитись інвестору зі своїм рішенням.

До факторів інвестиційної привабливості відносять:

1) Фінансовий стан:

1. коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів;
2. коефіцієнт поточної ліквідності;
3. коефіцієнт оборотності активів;
4. рентабельність власного капіталу по чистому прибутку;
5. рентабельність продажів по чистому прибутку.

2) Ринкове оточення:

1. інвестиційний клімат регіону, в якому знаходиться підприємство;
2. інвестиційна привабливість галузі, до якої належить підприємство;
3. географічний ринок збуту продукції;
4. стадія життєвого циклу основного виду продукції;
5. ступінь конкуренції на товарному ринку;
6. екологічне навантаження на природне середовище;
7. розвиток транспортної інфраструктури.

3) Корпоративне управління:

1. інвестиційний клімат регіону, в якому знаходиться підприємство;
2. частка державної власності в статутному капіталі товариства;
3. частка акцій у вільному обігу на вторинному ринку;
4. розмір винагороди членам ради директорів;
5. фінансова прозорість і розкриття інформації;
6. дотримання прав дрібних акціонерів з управління підприємством;
7. дивідендні виплати за останній фінансовий рік [9].

Аналіз привабливості продукції на внутрішньому та зовнішньому ринку є важливою частиною аналізу привабливості підприємства для інвесторів.

Аналізується якість продукції, наявність сертифікатів, надійність, довговічність, відповідність моді, аналіз ціни, виявлення товарів-замінників. Також важливо визначити чи є підприємство багатoproфільним і чи здатне воно буде вижити в умовах різної рентабельності продукції.

Для того, щоб різносторонньо оцінити інвестиційну привабливість підприємства, першим необхідно визначити інноваційну привабливість. Для цього проводять аналіз структури основних засобів, джерела технічного оновлення виробництва та частка прибутку на технічне переозброєння. Наступним є соціальна привабливість, яка розраховується відношенням середньої заробітної плати одного працівника до вартості раціональної споживчої кошика в регіоні.

Ще для оцінки інвестиційної привабливості важливим є розрахунок рентабельності підприємства, ліквідності активів та фінансової стійкості.

До всього цього потрібно ще додати аналіз територіальної привабливості, яка включає в себе віддаленість від основних транспортних магістралей та центру міста, зручність транспортування вантажів та ціна землі [9].

Отже, інвестиційна привабливість – це набір показників, за якими визначається стан підприємства, зовнішнє середовище та можливість отримання прибутку. Поліпшення своєї інвестиційної привабливості створює сприятливі умови до залучення інвесторів а також для простого існування підприємства.

Список використаних джерел

1. Задорожна Я. Є. Підвищення інвестиційної привабливості підприємництва як напрямок залучення інвестиційних ресурсів / Я. Є. Задорожна, Л. П. Дядечко // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – №2. – С. 32-35.
2. Момот Т. В. Інвестиційна привабливість акціонерного товариства: удосконалення сучасних методик оцінки / Т. В. Момот // Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. – 2005. – №4(34). – С. 117-122.
3. Кулініч Т. В. Оцінювання та регулювання інвестиційної привабливості виробничо-господарських структур: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / Т. В. Кулініч; Нац. ун-т “Львів. Політехніка”. – Львів. – 2004. – 20 с.
4. Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств / Н. Макарій // Економіст. – 2001. – №10. – С. 52-61.
5. Дука А. П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: підручник для студ. ВНЗ / А. П. Дука. - 2-ге вид. – К.: Каравела, 2008. - 432 с
6. Захожай В. Статистика інвестиційної діяльності / В. Захожай, М. Кіт // Персонал. – 2007. – № 8. – С. 10-17.
7. Кремень О. І. Особливості оцінювання інвестиційної привабливості регіону / О. І. Кремень, В. І. Куберка // Прикладна статистика: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – К., 2010. – Вип. 7. – С. 212-22.
8. Єпіфанов А. О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: Монографія / Єпіфанов А. О.; Дехтяр Н. А.; Мельник Т. М.; Школьник І. О. / Ред. Єпіфанов А. О. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
9. Шпортко Г. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості промислового підприємства [Електронний ресурс] / Г. Ю. Шпортко, Н. П. Козенкова, В. Д. Козенкова // ТОВ "ДКС Центр". – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3550>.

УДК 336.01

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Холост Анастасія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Татарин Н. Б., к.е.н., доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Страховий ринок є необхідним елементом фінансової системи кожної країни, який відіграє значну роль в розвитку економічної ситуації держави загалом, оскільки формує страхове середовище, спроможне забезпечити страховий захист фізичним та юридичним особам через процес виплати страхових відшкодувань при настанні страхових подій, скорочуючи витрати державного бюджету на компенсацію заподіяних збитків, які виникли шляхом надзвичайних ситуацій, різних природних лих, а також забезпечує соціальну підтримку і захищає бізнес від настання непередбачуваних ризиків.

Повномасштабний наступ росії на Україну наприкінці лютого значно ускладнив умови роботи страховиків. Тому значна кількість учасників ринку не змогла своєчасно та в повному обсязі надати інформацію про свою діяльність. Через реалізацію операційних ризиків значна кількість учасників ринку вимушено призупинила або скоротила свою діяльність. Багато страховиків продовжують працювати та надають усю можливу сервісну підтримку клієнтам. НБУ рекомендував страховикам використовувати електронні документи та копії, якщо застрахована особа не може надати оригінали, а також використовувати інші можливості дистанційної комунікації.

Страхування під час війни в Україні може бути складним та обмеженим. Наразі, в Україні діє Закон «Про страхування», який визначає правила та обов'язки страхових компаній. Він не містить окремого розділу про страхування під час війни, але передбачає, що страхувальник не відповідає за збитки, які сталися внаслідок війни. У більшості випадків, стандартні страхові поліси не покривають шкоду, завдану внаслідок воєнних дій, тому потрібно уважно вивчати умови страхування перед укладанням договору. Деякі страхові компанії можуть пропонувати додаткові опції страхування в разі війни або політичного конфлікту, але це зазвичай дуже дороге та складне в оформленні страхування.

Окрім воєнних ризиків, на наше життя продовжують впливати ті ж самі загрози, що й у мирні часи. І ось тут страховий захист продовжує працювати. Ризики ДТП на дорогах не зменшились, виникають пожежі та залиття помешкань аварії або недбалість. В стресових умовах, на жаль, не стало менше захворювань і травм. В усіх цих випадках діє страхове покриття. Крім того, в Україні продовжують діяти вимоги до обов'язкових видів страхування [1].

Страхування під час війни в Україні залежить від типу страхування та умов договору.

Наприклад, якщо йдеться про медичне страхування, то зазвичай такий вид страхування не покриває травми, отримані в зоні бойових дій. Однак, якщо умови страхування передбачають покриття військових травм, то така опція може бути включена до договору. Запит на медичне страхування від персоналу в компаніях під час війни є високим як ніколи. Це пов'язано із зростанням цін як на медикаменти, так і на медичні послуги. Крім того, свої трудові колективи традиційно страхували промислові підприємства, які постраждали від бойових дій або опинилися у тимчасовій окупації. Страховики повною мірою виконують свої зобов'язання за полісами добровільного медичного страхування. Винятком, як і в разі пошкодження майна, є травми або поранення, отримані внаслідок бойових дій. Страхові виплати можуть покривати лікування та медичні послуги, пов'язані з травмами, отриманими в зоні бойових дій. У разі смерті страхованої особи може бути виплачена страхова сума, яка передбачена у договорі.

З початку повномасштабної війни українці мали право перетинати кордони Польщі, Словаччини, Угорщини та Молдови на власних автомобілях без поліса Зелена картка – це така собі міжнародна Автоцивілка. Однак 28 квітня 2022 року НБУ **отримав інформацію** від іноземних партнерів, що під час перетину кордону з Польщею українці знову повинні мати Зелену картку [2].

Якщо на початку повномасштабної війни українців абсолютно спокійно впускали в інші країни без туристичної страховки, то наразі поліс потрібний. Такий вид страхування й досі є обов'язковим для подорожей світом і Європою, якщо людина не стає на облік як біженець [2].

Для громадянина, який прибув в Україну з іншої держави, будь-яке звернення до лікувального закладу, навіть за отриманням невідкладної допомоги, є платним. Тому перед подорожжю варто подбати про надійне медичне страхування, яке гарантує іноземцю отримання якісної медичної допомоги без додаткових витрат. Якщо Ви плануєте подорож у місця проведення активних бойових дій, то така мандрівка має набагато більше ризиків. Тому у цьому випадку варто подбати про страхування військових ризиків. Даний поліс передбачає застрахованим ризиком нещасний випадок внаслідок воєнних дій, пасивних воєнних ризиків, терористичних актів, а також невідкладну допомогу, амбулаторне лікування, госпіталізацію та репатріацію застрахованої особи від місця перебування до місця її постійного проживання [3].

Отже, страхові компанії за рекомендаціями Національного банку України максимально спростили процедуру врегулювання випадків. Страхування під час війни в Україні може мати різні умови залежно від конкретного виду страхування та умов політики страхувальника. Однак, на загальних засадах можна сказати, що більшість стандартних страхових договорів не покривають шкоду, спричинену війною або воєнними діями.

Список використаних джерел

1. Страхування під час воєнного стану. Питання та відповіді. URL: <https://uniqa.ua/ru/blog/strakhuvannya-pid-chas-voennogo-stanu-pitannya-ta-vidpovidi-/> (дата звернення: 02.04.2023)
2. Які страхові виплати можна отримати під час війни. URL: <https://finance.ua/ua/insurance/strahovi-vyplaty> (дата звернення: 02.04.2023)
3. В'їзд в Україну під час війни для іноземців: правил, корисна інформація та страхування. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1584/vizd-v-ukrainu-pid-cas-viini-dlya-inozemciv-pravila-korisna-informaciya-ta-strakhuvannya> (дата звернення: 02.04.2023)
4. Татарин Н.Б., Ігнатишина В.М., Скидан У.І. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України на сучасному етапі. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2020. №3 (79) березень 2020 р. С. 269-273.

УДК 336.7

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВИХ ПРОДУКТІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Кузьменко Маріна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Запорожець С. В., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Пандемія COVID-19 стала первинним важким викликом для всіх галузей економіки та в цілому прискорила процес цифровізації ринку фінансових послуг, як з боку провайдерів фінансових послуг, так і з боку споживачів, які в період епідеміологічних обмежень стали більшою мірою дистанційно керувати особистими фінансами в тому числі в сфері страхового обслуговування. Алогічне поширення військової агресії з боку росії наразі лише посилило ефект максимального запровадження нових сучасних технологій дистанційного страхового обслуговування. Це, в свою чергу, дозволяє страховикам підтримувати оптимальний рівень якості надання страхових послуг та зберігати надбану клієнтську базу без вагомих втрат.

Так, нові технології стрімко увійшли в різні сфери господарської діяльності і стрімко змінюють навколишнє середовище, вимагаючи від операторів ринку фінансових послуг адекватної адаптивної реакції та нагального поширення процесів внутрішньої трансформації. Важливими трансформаційними підходами, які сьогодні супроводжують процес віддаленого обслуговування страховиками споживачів страхових послуг є: надання консультативних послуг, в т.ч. засобами відео зв'язку; обслуговування

процесу оформлення, погодження, укладання (з використанням цифрового підпису) страхового договору; використання функцій цифрового калькулятора тощо.

Таким чином варто відмітити, що сучасний страховий ринок ставить перед страховими компаніями безліч викликів:

- стрімке посилення вимог до властивостей страхових продуктів з боку споживачів (очікування клієнтів);
- посилення конкурентного тиску з боку операторів ринку страхових послуг, що ефективно застосовують новітні технології у процесі дистрибуції страхових продуктів;
- мінливість бізнес-середовища, викликана, в тому числі, під впливом інфраструктурних змін;
- вплив зовнішніх факторів, не прийнятних для застосування методів прогнозування та безпосереднього впливу (епідеміологічні виклики та геополітичні конфлікти).

Цифрові інновації, які відбуваються на тлі нових технологічних розробок, отримали назву «FinTech» – технології для надання послуг фінансовими інститутами. Складовою частиною FinTech є InsurTech або страхові технології, що вирішують поточні проблеми і можливості на відповідному ринку [1].

Серед цифрових технологій у страхуванні наразі в основному використовуються цифрові технології, такі як: великі набори даних (Big Data), штучний інтелект, блокчейн та Інтернет речей, які дозволяють реалізувати окремі бізнес-процеси на найбільш сучасному та ефективному рівні що стосується витрат ресурсів та якості отриманого результату (табл. 1).

Таблиця 1

Цифрові технології, що застосовуються у сфері страхування

Цифрова технологія	Особливості застосування у сфері з надання страхових послуг
Технологія Великі дані (Big Data)	Використовується для накопичення даних про кількість та умови виникнення та параметри обслуговування страхових випадків. Дозволяє застосовувати спеціальних автоматизованих інструментів для обробки структурованих та неструктурованих масивів даних великого обсягу в цілях забезпечення оперативного прийняття та обробки заявок споживачів страхових послуг, попередження провадження шахрайських дій, ефективного застосування клієнтського досвіду для формування індивідуальної страхової пропозиції тощо
Технологія блокчейн	Дозволяє уникнути випадків неправочинного укладання страхового договору та здійснення страхових виплат, здійснення повторної оплати страхової послуги та подання повторної заяви тощо
Штучний інтелект	Застосовується на різних етапах життєвого циклу страхового договору. Дозволяє попередити шахрайські дії страхувальника під час отримання заяви на страхування, здійснити розрахунки сум страхового відшкодування, застосувати найбільш ефективну методику оцінки ризику, визначити найбільш ефективні канали продажу страхових продуктів тощо

продовження таблиці 1

Цифрова технологія	Особливості застосування у сфері з надання страхових послуг
Інтернет речей	Слугує важливим інструментом створення та управління даними та дозволяє отримати нові дані для індивідуальної оцінки ризику та збитків. Активно застосовуються чат-боти, які дозволяють страхувальникам задовольнити свій страховий інтерес

Джерело: узагальнено автором на основі опрацювання [2]

У результаті ці технології активно використовуються провідними страховими компаніями у світі, допомагають страховому ринку розвиватися кількома способами, і лідери InsurTech активно працюють над забезпеченням інвестування в нові технології, які сприяють підвищенню рівня клієнтоорієнтованості, економічної ефективності та операційної досконалості на відміну від традиційних страхових компаній, які використовують технології для отримання на умовах використання трансформованої сучасної бізнес-моделі.

Впроваджуючи новітні технології InsurTech або трансформовані бізнес-процеси, страхові компанії досліджують ринок новітніх технологій та формують амбіційні нові технологічні плани розвитку, впроваджують ризикові операційні зміни для прийняття дороговартісних але обґрунтованих стратегічних рішень.

Відповідно до результатів досліджень SollersCosulting, до 2031 року більше восьми з десяти провідних страхових компаній на ринках будуть покладатися на хмарні технології і роботизовано автоматизацію процесів (RPA). Готовність до масованого впровадження інновацій є поширеною, їх вагомий вплив на виконання критично важливих функцій страховиків в короткій перспективі є очевидною. Жоден з респондентів опитування не заявив про відмову від інвестування в інновації, і лише 2,6 % респондентів заявили про готовність інвестування в інновації незначних сум [3]. Це підтверджує факт максимального поширення нових технологічних рішень у сфері страхового обслуговування у досить короткостроковій перспективі.

Отже, сучасні технології для страхування повинні підтримувати роботу операторів страхового ринку, забезпечуючи найвищу якість обслуговування клієнтів. При цьому вони повинні забезпечувати клієнту негайний доступ до інформації та каналів самообслуговування, а також надавати страховикам дані на управлінському та аналітичному рівні. Також інноваційні технологічні рішення для страхових компаній підтримують різні види страхування на умовах дотримання принципу модульності, що дозволяє адаптувати рішення під потреби страховика та забезпечує гнучкість під час створення власної ІТ-архітектури.

Список використаних джерел

1. William U. M. FinTech Focus: What is InsurTech? URL: <https://medium.com/fintechtris/fintech-focus-what-is-insurtech-84d495d15f69>.
2. Дем'янчук М. А., Дроздіна А. А. Точки біфуркації на траєкторії розвитку страхового ринку в умовах цифровізації економіки. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/103.pdf.
3. Які технології стануть ключовими для сфери страхування в майбутньому. Insurance TOP. Науковий журнал. 2021. № 7(83). URL: https://forinsurer.com/insurancetop_83.

УДК 336.012.

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ СТРАХОВОГО РИНКУ

Краснокутський Денис, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А. М., к.е.н.,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

У сучасних макроекономічних умовах, які формуються під впливом активних військових дій на території нашої країни, особливої гостроти набуває питання стабільності вітчизняного страхового ринку, який до початку повномасштабного вторгнення перебував на стадії доволі активного розвитку. Нові умови не лише зумовили зростання ролі страхового ринку, поклавши на нього задачу захисту як господарюючих суб'єктів, так і пересічних громадян від негативного впливу ймовірних загроз, а і висунули вимоги щодо формування більш дієвого механізму функціонування задля забезпечення власної фінансової стійкості.

Теоретичні засади щодо фінансової стійкості страхового ринку та чинників, які на неї впливають, розкрили у працях такі автори, як О.В. Павловська, Т.В. Челишева, Т.С. Кононова, С.О. Поліщук, О.О. Сосновська, І.М. Цурка та ін.. Та не дивлячись на популярність даної теми серед науковців, вона і надалі залишається актуальною.

Метою дослідження є визначення фінансової стійкості вітчизняного страхового ринку та узагальнення чинників, які мають на неї вплив.

Розглядаючи сутність фінансової стійкості страхового ринку, відмітимо, що вона є збірною категорією, яка характеризує не лише дотримання вимог чинного законодавства, а і достатнього рівня власного капіталу, балансу страхового портфелю та резервів, зваженої тарифної політики.

Аналізуючи сучасний стан страхового ринку (табл. 1), відмітимо, що в

цілому, кількість страхових компаній саме станом на 30.09.2022 дорівнювала 140, з них «life» – 13 компаній, СК «non-life» – 127 компаній, (станом на 31.12.2019 – 233 компанія, у тому числі СК «life» – 23 компаній, СК «non-life» – 210 компаній). При цьому, кількість страхових компаній значно скоротилася саме впродовж 2022 рік порівняно з 2019 роком, так, загальна кількість компаній зменшилася на 93 компанію, в той же час, порівняно з 3 кв. 2021 роком зменшилася на 29 компаній.

Таблиця 1

Динаміка кількості страхових компаній України за період 2019-2022 рр.

Кількість страхових компаній	2019 р.	2020 р.	2021 р.	3 кв. 2021 р.	01.09. 2022	Зміни за 2022році	
						Порівняно з 2019 р.	Порівняно з 3 кв. 2021 р.
Загальна кількість	233	210	156	169	140	-93	-29
в т.ч. СК «non-Life»	210	190	143	152	127	-83	-25
вт.ч. СК «Life»	23	20	13	17	13	-10	-4

Джерело: [1-3]

Основною причиною скорочення кількості страхових компаній до 2021 р. можна назвати прийняття та введення в дію положення Нацкомфінпослуг N 850 «Про обов'язкові критерії і нормативи до капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика». У відповідності до норм даного документу, страховики мають забезпечити додатковий запас ліквідності, а також здійснити очищення власних портфелів від присутності в них неякісних активів протягом двох років.

Зміну суми активів та капіталу страхових компаній можна проаналізувати, дослідивши дані табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка активів страховиків та статутного капіталу за період з I півріччя 2018 р. по I півріччя 2022 р., млн. грн.

Показники	I півріччя 2018 р.	I півріччя 2019 р.	I півріччя 2020 р.	I півріччя 2021 р.	I півріччя 2022 р.	Зміни за період 2018-2022 рр.	
						+/-	%.
Загальні активи страховиків за балансом	57229,9	65265,1	61888,0	65178,3	65561,2	8331,3	14,56
Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування»	36269,0	42729,2	48085,4	45995,0	48995,4	12726,4	35,09
Обсяг сплачених статутних капіталів	12471,7	11541,1	9849,0	8965,8	8120,4	-4351,3	-34,89
Співвідношення сплачених статутних капіталів та загальних активів страховиків за балансом	0,2179	0,1768	0,1591	0,1376	0,1239	-0,0941	-43,16

Джерело: [1-3]

В цілому за період I півріччя 2018-2022 рр. відбулося зростання величини активів з балансом на 8331,3 млн. грн. або на 14,56%, в той же час, збільшення величини активів відповідно до закону «Про страхування» становило 12726,4 млн. грн. або 35,09%. Паралельно зі зростанням суми активів, має місце скорочення обсягу сплачених статутних капіталів за період I півріччя 2018-2022 рр. на 4351,3 млн. грн. або на 34,89%, що погіршує загальну фінансову стійкість страхового ринку. Так, показник співвідношення сплачених статутних капіталів та загальних активів страховиків за балансом скоротився з 21,79% до 12,39%, тобто майже вдвічі. Погіршення основних фінансових показників, не є вирішальними серед факторів, як чинять прямий вплив на фінансову стійкість страхового ринку, адже вони також перебувають під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. На *рис. 1* згрупуємо чинники, внутрішнього характеру (ті, на які має здатність впливати компанія, а також і управляти ними) та зовнішнього характеру (викликані зовнішніми процесами, які не підконтрольні компанії, через що вона не має можливості впливати на них, а лише мусить зважати на них при ухваленні управлінських чи будь-яких рішень).



Рис. 1. Чинники, які впливають на фінансову стійкість страхового ринку
Джерело: Складено на основі [4]

Завдяки врахуванню впливу вище перерахованих чинників при формування фінансової стратегії розвитку, страхові компанії матимуть змогу не лише досягти необхідного рівні фінансової стійкості, а і ефективності.

Висновки. Існуючі виклики сьогодення призвели до того, що перед страховими компаніями з'явилася велика кількість викликів, які потребують дієвого напрямку їх вирішення задля забезпечення фінансової стійкості, як основного критерію стабільності фінансового ринку. Саме тому, нами було узагальнено низку зовнішніх та внутрішніх чинників, які мають бути врахованими при формування стратегії розвитку.

Список використаних джерел

1. Підсумки роботи страхового ринку у першому півріччі 2022 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-pidbiv-pidsumki-roboti-strahovogo-rinku-u-pershomu--pivrichchi-2022-roku>

2. Підсумки страхового ринку України за 2021 рік. ТОП-10 лідерів life та non-life страхування. URL: <https://sb-malakut.com.ua/>

3. Показники діяльності страхових компаній URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

УДК 336.64

ELECTRONIC BANKING AVOIDS FRAUD

*Tkach K., Student
National Aviation University
Scientific supervisor: Girchenko T. D.,
Ph.D. in Economics, Professor,
Ivan Franko National University of Lviv*

The competition between banks has moved to the online mode. And they compete not so much with indicators and banking products, but with the convenience of mobile access to the bank through mobile applications and their customer ratings. Banks, trying to increase their competitiveness and attract new customers, add functions to mobile applications that increase the usefulness of the application in everyday life [1].

Electronic banking (e-banking), also known as online banking, refers to the use of electronic channels such as the Internet, mobile devices or automatic teller machines (ATMs) to perform banking transactions.

E-banking allows customers to perform a wide range of banking transactions from the comfort of their home or office, including checking account balances, transferring funds, paying bills, applying for loans and even opening new accounts.

One of the main advantages of electronic banking is its convenience. Customers can transact 24/7 without visiting a physical branch. It saves time and money and can be especially useful for customers who live far from the branch or have busy schedules.

E-banking also provides greater transparency as customers can view their account information and transaction history in real time. In addition, it enables faster transaction processing and often has lower fees than traditional banking services.

An important factor for the perspective of ensuring the stable development of the economy through the effective functioning of the banking system is the use of digital technologies, because the world is undergoing a rapid transition from a traditional form of economy to a digital one, therefore the banking system must transform itself to modern realities with the use of current innovative technologies [2].

However, as mentioned earlier, it is important to be aware of the potential risks associated with e-banking, such as fraud, and take appropriate measures to protect yourself.

Although E-banking offers many advantages, it does not completely avoid the risk of fraud. Fraudsters have found ways to exploit vulnerabilities in online banking systems, such as phishing scams, where they use fraudulent emails or websites to trick users into revealing their login credentials or other sensitive information [3].

However, banks have implemented various security measures to minimize the risk of fraud. Below are some of the methods that e-banking uses to avoid fraud:

- Strong authentication: e-banking systems require complex passwords, security tokens or biometric identification, making it difficult for fraudsters to steal user credentials.
- Two-factor authentication: Electronic banking systems often use a two-factor authentication method that requires an additional layer of security beyond the traditional password. For example, a one-time code that is sent to the user's phone, email, or generated by an authentication program.
- Encryption: E-banking systems use high-level encryption techniques to protect sensitive user data such as account number, credit card details, transaction details, etc. Encryption encodes data, making it unreadable by outsiders.
- Monitoring: E-banking systems use monitoring and fraud detection tools to monitor user transactions, identify any suspicious activity and notify users and the bank immediately.

To avoid becoming a victim of online banking fraud, it's important to take precautions such as keeping your login credentials confidential, regularly monitoring your account for unauthorized transactions, and reporting any suspicious activity to your bank immediately.

In general, e-banking can help prevent fraud by implementing strict security measures and educating users to stay safe when using online banking services. However, it is important to remain vigilant and be aware of potential scams, such as phishing emails and fake websites.

There are many banks in Ukraine, but, when it comes to e-banking we think about Monobank. So, Monobank is the first Ukrainian online bank without traditional branches. Operating since 2017, it serves more than 7 million customers in Ukraine. As all of the existing neobanks in Ukraine, it operates using a banking license of a parent bank, namely, Universal Bank [4].

Thus, Monobank ensures the safety of its customers by taking various technical and organizational measures. Here are some ways Monobank prevents Internet crimes:

- Bank uses modern fraud and spyware protection technologies. This includes using encryption and analyzing user behavior to detect suspicious activity.
- Bank uses a transaction monitoring system to detect any suspicious transactions. This may include verifying the reliability of the payee, a strange location from which the transaction is being made, or amounts that do not match normal transactions.
- Bank provides its customers with the opportunity to configure additional security functions, for example, confirmation of transactions via SMS, use of two-factor authentication or setting restrictions on transactions.
- In addition to technical measures, Bank also has a team of security experts that constantly analyzes risks and develops strategies to prevent crimes on the Internet.
- Finally, Bank actively cooperates with law enforcement agencies and other financial institutions to exchange information and coordinate actions in case of detection of suspicious transactions or other signs of criminal activity.

It is necessary to consider not only reducing the number of banks, but also the quality of the banking system of Ukraine. Reducing the number of banking institutions, in particular classifying them as insolvent, revoking their licenses and liquidating them, can be done using foreign experience [4].

Implementation of digital tools by banks should develop in accordance with new challenges in order to ensure their financial stability, increase competitiveness and build a positive reputation in the market of banking services. So, It's very important to be attentive when dealing with money using an e-banking. Banks should help customers to avoid fraud, try to prevent and decrease such situations.

References:

1. Гірченко, Т., Пархоменко, К. (2021). Цифровий маркетинг як важливий інструмент для забезпечення конкурентної позиції банку. *Вісник Університету банківської справи*, 2 (41), 59–65.
2. Гірченко, Т., Боярко, І., Стороженко, О., Семенюк, І. (2021). Забезпечення стабільності розвитку економіки через ефективне функціонування банківського сектору. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 4(39), 35–49.
3. <https://spotlite.com.my/electronic-banking-in-malaysia-the-future-of-financial-transactions/>
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Monobank>

5. Girchenko T., Serdiukova O., Gongalo N. Macro-level comparison of the banking system in Ukraine and Poland. *Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Organizacja i Zarządzanie*. 2020. № 82. P. 97–108.

УДК 336.71:005.334

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В ОЦІНЦІ РИЗИКІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ЛЕГАЛІЗАЦІЄЮ ДОХОДІВ ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Чепразова Діана, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Коваленко В. В., д.е.н., професор,

Одеський національний економічний університет

Відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», «ризик-орієнтований підхід полягає у виявленні, оцінці та розуміння ризиків, пов'язаних з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму або поширенням зброї масового знищення. Цей підхід передбачає прийняття заходів мінімізації ризиків [1].

Ризик-орієнтований підхід (РОП) є міжнародним принципом, який застосовується у боротьбі проти відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF) розробила рекомендації, які містять загальні умови для їх застосування. Хоча рекомендації FATF не є частиною національного законодавства України, їх нехтування може призвести до включення країни до так званих «чорного списку» та «сірого списку» FATF. Це може призвести до серйозних проблем у проведенні економічних операцій з контрагентами-нерезидентами через посилені вимоги до контролю таких операцій та застосування економічних санкцій країнами-членами FATF щодо таких юрисдикцій. Крім того, це може негативно вплинути на міжнародний імідж країни [3].

Згідно з Рекомендаціям FATF, країни повинні застосовувати РОП для виявлення, оцінки та розуміння ризиків легалізації (відмивання) коштів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму. Для ефективної мінімізації цих ризиків, необхідно вживати заходи, включаючи визначення уповноваженого органу чи механізму координації заходів з оцінки ризиків. РОП застосовується на підставі оцінки ризиків, щоб забезпечити адекватне застосування заходів реагування відповідно до рівня можливого ризику.[3]

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» регулює використання РОП в Україні. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу

повинні самостійно оцінювати ризик своїх клієнтів згідно з критеріями ризиків, визначеними Міністерством фінансів України, і застосовувати заходи попередження відносно клієнтів, у яких виявлено високий ризик [1].

Банки найчастіше використовують РОП під час проведення фінансового моніторингу. Згідно з Положенням про порядок здійснення банками фінансового моніторингу, затвердженим постановою Правління НБУ від 26.06.2015 №417, банки повинні визначати систему управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму та вживати відповідних заходів, які забезпечують ефективну мінімізацію цих ризиків в залежності від їх рівня.

Основною метою введення РОП для суб'єктів фінансового моніторингу було спрощення процесу фінансового моніторингу та зосередження уваги на операціях з високим ризиком, з метою запобігання здійсненню операцій із сумнівною метою. Планувалося, що операції з низьким ризиком будуть підлягати спрощеному нагляду з метою зменшення завантаження суб'єктів фінансового моніторингу, таких як банки, і звільнення ресурсів для зосередження на операціях з високим ризиком. Однак, на практиці суб'єкти фінансового моніторингу уникають часто уникають проведення операцій взагалі, оскільки покладення обов'язку застосовування РОП на них створює ризик відповідальності. Таким чином, вони перестраховуються та уникають проведення операцій з усіма клієнтами, щоб уникати можливої відповідальності за незаконну діяльність клієнта[2].

На сьогоднішній день РОП є основним інструментом боротьби з відмиванням коштів, отриманих злочинним шляхом, тому що кращої альтернативи ще не знайдено, адже вона дозволяє ефективно протидіяти легалізації незаконних коштів та раціонально розподіляти ресурси, необхідні для такої боротьби. Однак, проблему стратегії «уникнення ризиків» можна вирішити через підвищення обізнаності суб'єктів фінансового моніторингу про можливі ризики, які є типовими для різних типів операцій та груп клієнтів, а також розробленням суб'єктами державного фінансового моніторингу чіткої методології застосування ризик-орієнтованого підходу та відкритого діалогу між суб'єктами первинного та державного фінансового моніторингу.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України, прийнятий Верховною Радою України від 06.12.2019 № 361-IX. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831>.
2. (дата звернення: 20.04.2023).
3. Лаган Я. Ризик-орієнтований підхід: чи ефективний метод протидії відмиванню коштів? 2020. Ader Haber : веб-портал. URL: <https://aderhaber.com/wp-content/uploads/2020> (дата звернення: 20.04.2023).

4. Міжнародні стандарти щодо боротьби з відмиванням коштів, фінансуванням тероризму та розповсюдження зброї масового знищення – Рекомендації FATF 2012 року (зі змінами станом на лютий 2023 року). URL: https://fiu.gov.ua/Recommendations_UKR_15_03_2023.pdf. (дата звернення: 20.04.2023).

УДК336.732

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК ЯК КРЕДИТНО-ДОГОВІРНИХ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

Шпара Юлія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Пантелєєва Н. М., д.е.н., професор,

Черкаське навчально-наукове відділення

«Львівський національний університет імені Івана Франка»

Кредитна спілка як небанківська фінансово-кредитна установа відіграє важливу роль у підтриманні споживчих можливостей населення. Ефективна діяльність кредитних спілок на ринку фінансових послуг, поряд з діяльністю інших фінансових посередників, сприяє забезпеченню фінансової стабільності соціально-економічного розвитку країни.

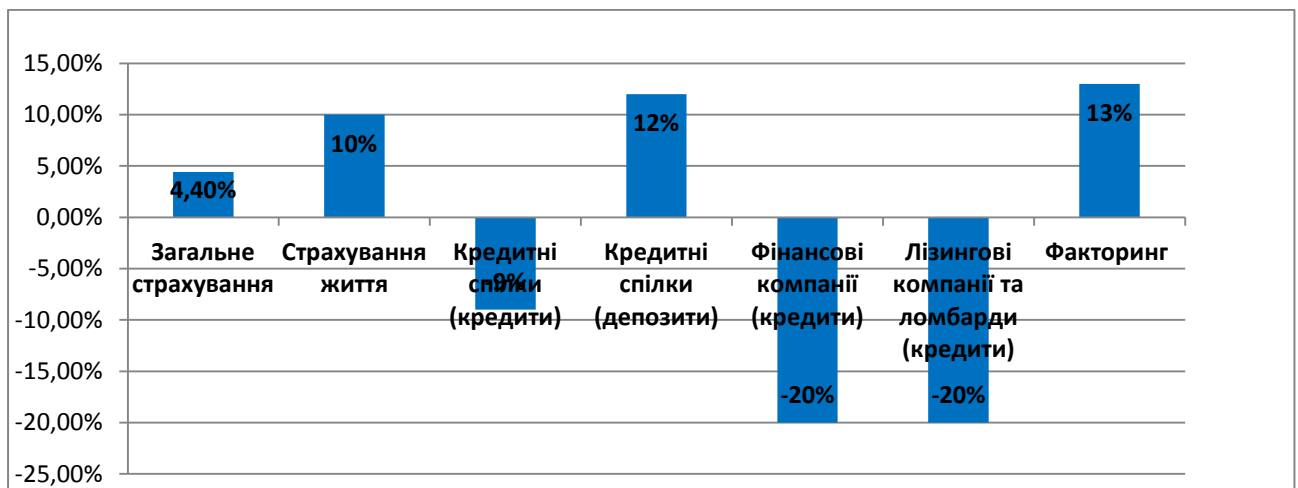
Метою даної роботи є оцінка особливостей кредитних спілок в Україні, стану і динаміки їхньої діяльності під впливом дестабілізуючих чинників.

Кредитні спілки – це фінансові установи, діяльність яких полягає в задоволенні потреб їх членів у взаємному кредитуванні та наданні інших фінансових послуг за рахунок їх об'єднаних грошових внесків. Кредитна спілка діє на кооперативних засадах, що забезпечує рівні права усіх її членів щодо впливу на управління установою та отримання усіх переваги від її діяльності.

Для кредитних спілок порівняно з іншими фінансовими установами отримання прибутку не є метою діяльності. Натомість, основна ціль їх діяльності – сприяння ощадливості та фінансовому добробуту членів кредитної спілки шляхом надання їм фінансових послуг на умовах собівартості [1].

Регулювання діяльності учасників ринку небанківських фінансових послуг здійснює Національний банк з метою дотримання ними вимог законодавства, забезпечення рівного доступу до фінансових послуг, захисту прав та інтересів клієнтів, контролю за прозорістю та відкритістю ринку. Національний банк розробляє та впроваджує нові регуляторні заходи, зважаючи на кращі міжнародні стандарти та практики, керуючись принципами, визначеними Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та іншими нормативно-правовими актами [2].

Останнім часом кредитні спілки зазнали дестабілізуючого впливу двох чинників – пандемії COVID-19 і повномасштабної війни. За час COVID-19 ринок кредитних спілок виявився найуразливішими до карантинних обмежень з-поміж інших небанківських установ. У березні 2020 року кредитні спілки віднесли до установ, яким певний період було заборонено приймати клієнтів. З огляду на специфіку діяльності кредитних спілок концентрація їхніх позичальників на одній території посилила негативні тенденції для деяких із них, зокрема для тих, що займались агрокредитуванням. Неготовність кредитних спілок надавати послуги дистанційно стала причиною негативної тенденції на ринку кредитування, зокрема внаслідок орієнтації на готівкові розрахунки та відсутність електронних продуктів і послуг. Загалом до НБУ подали звітність 224 кредитні спілки з 327. Обсяг наданих кредитів у І півріччі 2020 року впав на 9% порівняно з аналогічним періодом торік. Водночас обсяг залучених депозитів у цей період збільшився на 12% (рис. 1) [6].



**Рис. 1. Результати небанківського ринку
за І півріччя 2020 року**

Джерело: складено автором на основі джерела [5]

З початком повномасштабної війни відбулося скорочення ділової активності та обсягу активів кредитних спілок, зокрема надання кредитів на споживчі цілі та придбання, будівництво, ремонт нерухомості. Станом на серпень 2022 р. налічувалось понад 185 кредитних спілок, обсяги активів у III кварталі 2022 року скоротилися на понад третину, обсяг кредитного портфеля зменшився на 8% (табл. 1). Навіть помірне збільшення витрат на резервування призвело до збитковості сегмента за квартал і до зменшення прибутку за результатами дев'яти місяців 2022 року до 18.5 млн грн. Також тривало скорочення обсягів депозитів та додаткових пайових внесків на 13% та 18% за квартал відповідно.

Таблиця 1

**Динаміка активів фінустанов, регулювання та нагляд
за якими здійснює НБУ, млн. грн**

		2018	2019	2020	2021	Бер.22	Чер.22	Вер.22	Зміна за II квартал
Кредитні спілки	Активи , млн. грн	2218	2502	2317	2330	1731	1680	1524	-9,3%
	Кількість компаній	358	337	322	278	205	187	179	-8

Джерело: складено автором на основі джерела[3]

У найближчому майбутньому Національний банк планує запровадити спеціальну спрощену процедуру ліквідації для кредитних спілок, які не зможуть відновитися через війну. Це болючий, але необхідний для фінансової стабільності крок. Кредитні спілки повинні підготуватися до цього вже зараз, для чого необхідно розробити плани відновлення діяльності після припинення або скасування воєнного стану в Україні.

Регулятор планує дозволити спостережній раді кредитної спілки прийняти попереднє рішення про ліквідацію та отримати попередній дозвіл на ліквідацію від Національного банку. Також планується надання кредитним спілкам розширених можливостей для вкладання коштів у довгострокові державні цінні папери [5].

Недосконале законодавство, відсутність належного регулювання та нагляду за діяльністю кредитних спілок призвели до накопичення системних проблем, які стримують розвиток сектору та потребують вирішення, а саме:

- Консервативне законодавство обмежує перелік фінансових послуг, які кредитна спілка може надавати своїм членам, не передбачає можливостей для його розширення. Обмеженість також є в питанні розширення потенційного кола членів кредитних спілок;
- Недостатній рівень контролю за фінансовим станом кредитних спілок, адже він в першу чергу базується на ретроспективних щоквартальних даних, не дає змоги регулятору своєчасно отримувати об'єктивні відомості про діяльність установи та вчасно реагувати на проблеми з її платоспроможністю та ліквідністю;
- Залучення кредитними спілками «квазі-депозитів» (капітал кредитної спілки формується переважно за рахунок внесків її членів: безповоротного вступного, що зараховується до резервного капіталу, і поворотних внесків до пайового (у тому числі обов'язкових) та додаткового капіталів);
- Проблеми виходу з ринку не врегульовані, що дає змогу недобросовісним кредитним спілкам залишити ринок без виконання своїх зобов'язань перед членами кредитної спілки щодо повернення вкладів. В Україні також немає механізму гарантування вкладів членів кредитної спілки;

- Проблеми оподаткування – вітчизняне законодавство не передбачає спеціального режиму оподаткування для кредитних спілок, що породжує проблеми стосовно їх оподаткування;
- Низький рівень цифровізації сектору [1].

Список використаних джерел

1. Майбутнє регулювання кредитних спілок. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/White_paper_KS_2020.pdf?v=4
2. Регулювання ринку небанківських фінансових послуг URL : <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market>
3. Огляд небанківського фінансового сектору URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Nonbanking_Sector_Review_2022-11.pdf?v=4
4. Чечіль Р.В. Вплив війни на ринок небанківських фінансових послуг / Р.В. Чечіль // Якість фінансових послуг та інструментів - 2023.
5. Результати небанківського ринку URL : <https://pomirno-vplivuv-na-strahovikiv-prote-istotno-poznachivsyia-na-kredituvanni-nebankivskimi-ustanovami--zvitnist-za-pershe-pivrichchya-2020>.
6. Обсяги кредитування фінустановами впали через COVID-19 URL : <https://finclub.net/ua/news/koronav-rus-stotno-vplivuv-na-kredituvannya-f-nustanovami-nbu.html>.

УДК 336.012.23

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ І ЇЇ ОЦІНКА АБ «УКРГАЗБАНК» В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Ляховенко Людмила, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Харченко А. М., к.е.н.,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Оцінка платоспроможності суб'єкта господарювання є важливим етапом прийняття рішень з боку банків, особливо в умовах невизначеності та ризику інвесторів та інших зацікавлених сторін. Для проведення такої оцінки необхідно враховувати багато факторів, включаючи фінансову стійкість, рентабельність, ліквідність та інші показники [2].

У випадку з АБ «УКРГАЗБАНК» для оцінки платоспроможності суб'єкта господарювання можна використовувати наступні показники [1]:

1. фінансові результати (прибуток, збитки, рентабельність);
2. ліквідність (швидкість забезпечення поточних зобов'язань);
3. рентабельність активів та капіталу;

4. ступінь заборгованості;
5. ризик несплати кредиту.

Оцінка платоспроможності може дати змогу банку визначити, чи може суб'єкт господарювання повернути кредит та оплатити відсотки за нього [2]. Також ця оцінка може бути корисною при визначенні процентної ставки на кредит, прийнятті рішень щодо інвестування, підписанні договорів та інших подібних випадках [2].

Оцінка платоспроможності суб'єкта господарювання є важливим етапом у фінансовому аналізі та прийнятті рішень з боку банку [1]. Для її проведення можна використовувати різноманітні показники, а її результати можуть бути корисні для визначення процентної ставки на кредит, прийнятті рішень щодо інвестування та інших подібних випадках.

Для оцінки платоспроможності суб'єкта господарювання можна використовувати різноманітні методи [2]. Один з найпоширеніших методів - це розрахунок коефіцієнтів фінансової стійкості, які включають такі показники, як загальна рентабельність, кошторисні показники, ліквідність та інші.

Для проведення оцінки платоспроможності суб'єкта господарювання на базі АБ «УКРГАЗБАНК» можна використовувати наступні критерії:

1. Фінансова стійкість. Цей критерій включає такі показники, як загальна рентабельність, відношення власного та позикового капіталу, відношення витрат до доходів тощо. Важливо, щоб суб'єкт господарювання мав достатню рентабельність та здатність оплачувати свої зобов'язання з прибутку [1].

2. Ліквідність. Цей критерій включає такі показники, як швидкість забезпечення поточних зобов'язань та наявність достатнього рівня ліквідних активів [2]. Це допоможе забезпечити здатність суб'єкта господарювання оплачувати свої зобов'язання у відповідний строк.

3. Кредитний ризик. Цей критерій включає аналіз ступеня заборгованості та здатності суб'єкта господарювання повернути кредит [1]. Важливо, щоб була достатня забезпеченість кредиту та здатність суб'єкта господарювання виконувати свої зобов'язання з оплати кредиту.

4. Ринкова кон'юнктура. Цей критерій включає аналіз ринкової ситуації та потенцій розвитку сфери, в якій діє суб'єкт господарювання. Це допоможе визначити потенційну дохідність та можливість збільшення прибутків [2].

5. Інші фактори. Крім вищезазначених критеріїв, при оцінці платоспроможності суб'єкта господарювання можуть враховуватись інші фактори, такі як репутація суб'єкта господарювання, якість його управління, технологічний розвиток тощо.

При оцінці платоспроможності суб'єкта господарювання на базі АБ «УКРГАЗБАНК» необхідно також враховувати індивідуальні особливості та потреби кожного клієнта. Наприклад, для одних клієнтів можуть бути важливіші показники ліквідності, а для інших - фінансова стійкість [1].

Оцінка платоспроможності суб'єкта господарювання на базі АБ «УКРГАЗБАНК» [5] є складним та багатоаспектним процесом, який потребує

аналізу багатьох показників та критеріїв. Врахування індивідуальних особливостей та потреб кожного клієнта також є важливим етапом в процесі оцінки платоспроможності [4].

Загалом, оцінка платоспроможності суб'єкта господарювання є важливим інструментом для банків та інших фінансових установ при прийнятті рішень про надання фінансових послуг. Вона дозволяє визначити ризики та можливості, пов'язані з наданням кредиту або інших фінансових послуг, та зменшувати можливі фінансові втрати [7].

Список використаних джерел

1. Лагутін М. І., Рябченко В. С., Шепетілнікова Л. А. Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості підприємств. - К.: Знання, 2012. - 360с.
2. Мамчур М. М. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємств. *Наукові праці Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського*. - 2014. - № 24 (2). - С. 28-37.
3. Сайт АБ «УКРГАЗБАНК» URL: <https://ukrgasbank.com/>
4. Інформаційний бюлетень АБ «УКРГАЗБАНК» «Оцінка кредитного ризику» URL: https://ukrgasbank.com/files/documents/Analytics/2019/Risk_assessment.pdf
5. Сайт Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/>
6. Сайт Міністерства фінансів України URL: <https://www.minfin.gov.ua/>
7. Закон України «Про банки і банківську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

УДК 336.63

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ СТИМУЛІВ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Кустрин Андрій, аспірант

Науковий керівник:

Вовчак О. Д., д.е.н., професор,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Місце малого підприємництва у розвитку економіки країни важко переоцінити, що зумовлено цілою низкою причин. По-перше, це створення робочих місць, оскільки як зазначає досвід країн з розвиненими ринковими відносинами мале підприємництво є якщо не основним, то вельми важливим джерелом національної зайнятості. Так, створюючи робочі місця для місцевого населення мале підприємництво сприяє зменшенню безробіття та створює

передумови соціальній стабільності.

Іншим каналом впливу є «збільшення виробництва та інновацій». Тобто, з одного боку, мале підприємництво стимулює економічне зростання шляхом збільшення виробництва товарів і послуг. А з іншого боку, воно часто є центром інновацій, впроваджуючи нові ідеї, технології та підходи до виробництва з огляду на значно вищу здатність на ринкової гнучкості та швидкої зміни операційних пріоритетів.

По-третє, це підтримка місцевого підприємництва, оскільки мале підприємництво створює можливості для місцевого підприємців розпочати та розвивати свої бізнеси, сприяє розширенню конкуренції на ринку і стимулює інновації.

По-четверте, це регіональний аспект, оскільки малому підприємству притаманний потенціал зумовлювати розвиток менш розвинених регіонів, зокрема, шляхом створення робочих місць, стимулювання інвестицій і сприяння соціальному розвитку. Тобто, мова йде про здатність малого підприємництва впливати на рівень соціально-економічної однорідності регіонів, областей, різних територіальних громад, що у кінцевому підсумку сприяє економічній стабільності.

По-п'яте, їх унікальною рисою є операційна гнучкість та швидкість реакції на зміни умов функціонування. Це пов'язано з об'єктивно нижчим рівнем (а той повною відсутністю) організаційно-управлінської бюрократії у діяльності підприємств малого бізнесу та більш гнучкою їх організаційною структурою. Ця характеристика дозволяє їм швидко реагувати на зміни на ринку і за потреби ефективно адаптуватися до них. До речі, саме ця характеристика вирізняє малий бізнес у періоди економічних криз порівняно з великими підприємствами. Тобто в періоди економічних потрясінь мале підприємництво здійснює позитивний вплив на забезпечення належного рівня фінансової безпеки національної економіки.

Водночас, мале підприємництво та динаміка його розвитку безпосередньо залежить від наявності, якості та доступності фінансових інструментів забезпечення його функціонування. Зазначимо, що до основних цільових пріоритетів фінансового забезпечення малого підприємництва варто відносити такі:

1) забезпечення капіталу. Фінансово-кредитні стимули дозволяють малим підприємствам отримати необхідний капітал для розширення своєї діяльності, виведення нових продуктів на ринок, модернізації технологій та збільшення виробничих масштабів;

2) зниження фінансових витрат. Мова йде, насамперед, про пропозицію малому підприємству спеціалізованих фінансових інструментів, які б передбачали пільгову відсоткову ставку та/або особливі умови їх погашення у випадку боргових фінансових інструментів. Подібне допомагає малим підприємствам зменшити фінансове навантаження та витрати на обслуговування боргу;

3) стимулювання інновацій. Фінансово-інвестиційні інструменти здатні спонукати розвиток інноваційного малого бізнесу, надаючи фінансування для

досліджень і розробок нових продуктів, технологій та процесів;

4) залучення зовнішнього капіталу. Активний ринок кредитних стимулів розвитку малого підприємництва у подальшому слугує підґрунтям для активізації та зацікавленості широкого кола інвесторів до вкладення коштів у малі підприємства, зокрема, забезпечуючи гарантії чи спеціальні умови для кредитування.

Варто відмітити, що переломним моментом у фінансовій підтримці малого підприємництва став 2020 рік, коли було запроваджено Урядова програма «Доступні кредити 5-7-9%». Особливістю цього фінансового інструменту є його інвестиційний характер, а його мета полягає у спрощенні доступу суб'єктів мікропідприємництва та малого підприємництва до банківського кредитування з метою реалізації інвестиційних проєктів для збільшення обсягів виробництва, експорту, імпортозаміщення, високотехнологічного виробництва, енергоефективності, впровадження інновацій, а також сприяння створенню нових робочих місць та поверненню трудових мігрантів в Україну. Водночас, варто наголосити, що інвестиційна спеціалізація цього фінансового інструменту реалізувалася лише частково, що пов'язано з часовим періодом його запровадження – спочатку загальносвітові карантинні заходи через COVID-19, які зумовили спочатку зупинку, а потім суттєве уповільнення багатьох національних економік, а починаючи з лютого 2022 – повномасштабне воєнне вторгнення країни-агресора з комплексними, у тому числі економічними катастрофічними наслідками. Саме тому операційне призначення фінансового інструменту «Доступні кредити 5-7-9%» переважно змінилося на антикризову підтримку бізнесу.

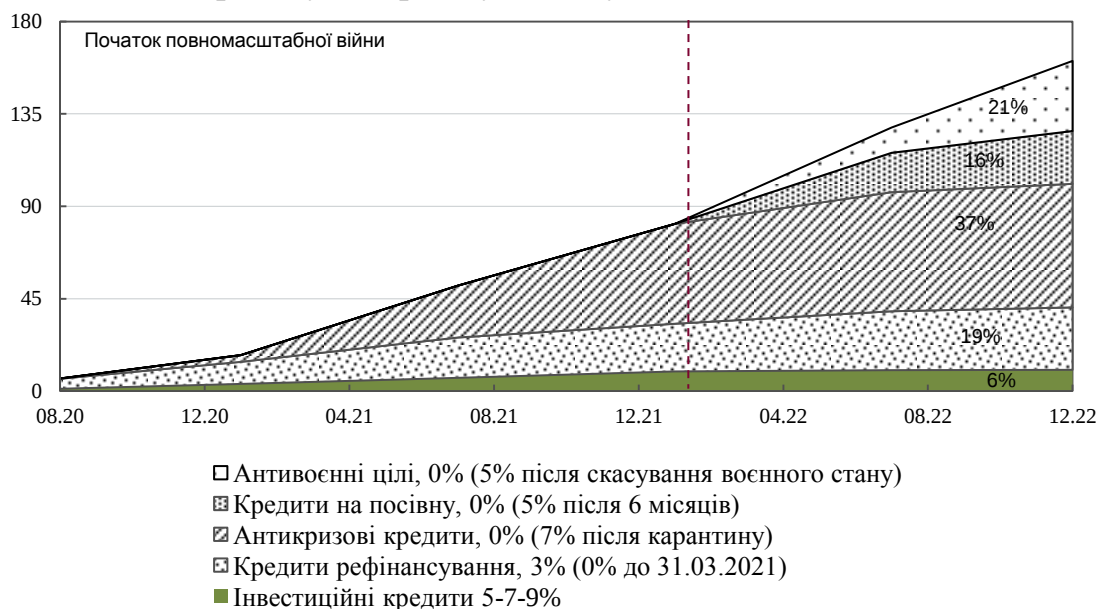


Рис. 1. Динаміка обсягів укладених кредитних договорів за напрямками кредитування, млрд грн

Джерело: [1, с. 26].

Варто відмітити, що цей фінансовий інструмент є досить динамічним та гнучким, маючи на увазі постійний перегляд, доповнення та зміни, які вносяться у зміст його цільового призначення та фінансових умов користування суб'єктами малого підприємництва.

Так, відразу після запровадження посиленних карантинних заходів у 2020 році зміст фінансового інструменту «Доступні кредити 5-7-9%» було доповнено двома напрямками: антикризові кредити (під 3%, а з грудня 2020 року – 0%) та кредити на рефінансування наявної заборгованості (під 0% до кінця березня 2021 року, а далі – 3%). У березні 2022 року новими напрямками стали такі: підтримка посівної кампанії та надання кредитів для подолання наслідків агресії, у тому числі на відновлення зруйнованих через війну виробничих потужностей. Наразі також розширено коло суб'єктів, які мають право скористатися цим фінансовим інструментом, а саме окрім суб'єктів малого, у тому числі мікропідприємництва, середнього підприємництва програма також почала поширюватися на велике підприємство. Останнє відобразилося на максимальній сумі кредиту, які збільшено до 60 тис. грн, а в окремих випадках – до 1 млрд. грн.

Отже, запровадження саме цього фінансового інструменту наразі стало стимулом розвитку національного кредитування, який характеризується стабільно зростаючими обсягами: у 2020 році – 5% у чистому гривневому корпоративному портфелі; у 2021 році – 18%, а станом на грудень 2022 року – 26%. У воєнному 2022 році кредитне забезпечення потреб малого підприємництва практично виключно реалізувалося через цей фінансовий інструмент. За галузевою структурою такого фінансування, то на середину грудня 2022 року 53% ухвалених кредитів припало на сільське господарство, 24% на торгівлю, 14% – на промисловість.

Подальші наукові дослідження будуть присвячені обґрунтуванню економічної ефективності цього фінансового інструменту з позиції сприяння забезпеченню економічного відновлення та економічної стабільності і безпеки.

Список використаних джерел

1. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. 2022. Грудень. 47с. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H2.pdf?v=4.

УДК 336.012.23

ЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Митянська Аліна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Руденко М. В., д.е.н., професор,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівський національний університет ім. Івана Франка»

Стратегічне планування є важливим елементом успішного управління будь-якою організацією, включаючи станцію технічного обслуговування. Стратегічне планування визначає мету та цілі організації на довгостроковий період і розробляє стратегічний план для досягнення цих цілей. На станції технічного обслуговування стратегічне планування є особливо важливим, оскільки діяльність такої організації пов'язана з технічними системами та обладнанням, що потребують постійного підтримання та ремонту. Тому, без стратегічного планування, станція технічного обслуговування може опинитись у складній ситуації з проблемами у роботі, що може відобразитись на її репутації та фінансовому стані.

Основним завданням стратегічного планування на підприємстві є розробка та виконання стратегій розвитку, що дозволяють забезпечити ефективну та стабільну діяльність організації на довгостроковий період. Це досягається через аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на підприємство, формулювання стратегічних цілей та напрямків розвитку, розробку конкретних дій для досягнення цих цілей та контроль за їх виконанням. Завдяки стратегічному плануванню, підприємство може забезпечити оптимальне використання ресурсів, ефективно планувати бюджет, а також прогнозувати та попереджати можливі загрози, тому необхідно проаналізувати внутрішні та зовнішні фактори [1].

Аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів є важливим етапом стратегічного планування на станції технічного обслуговування. Цей аналіз допомагає виявити переваги та недоліки підприємства, а також оцінити зовнішнє середовище, в якому воно діє. Внутрішні фактори включають ресурси, які має станція технічного обслуговування, такі як кваліфікація персоналу, технічні засоби, фінансові можливості тощо. Також до внутрішніх факторів можна віднести систему управління, яка визначає ефективність використання ресурсів.

Зовнішні фактори включають економічні, соціальні, політичні та технологічні аспекти, що можуть вплинути на діяльність станції технічного

обслуговування. Наприклад, зміна економічної кон'юнктури може призвести до зменшення замовлень на технічне обслуговування, або зміна законодавства може вимагати зміни в системі управління [2].

Для проведення аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів на підприємстві можна використовувати різноманітні методи, такі як SWOT-аналіз, PESTLE-аналіз та інші. Результати аналізу допоможуть розробити стратегію розвитку станції технічного обслуговування, визначити основні напрямки діяльності та запропонувати заходи щодо їх реалізації.

Визначення стратегічних цілей є ключовим етапом стратегічного планування діяльності підприємства. При визначенні стратегічних цілей станції технічного обслуговування важливо враховувати її місію, цінності, конкурентне середовище та зовнішні та внутрішні фактори, які можуть впливати на її роботу.

Також, важливою стратегічною ціллю може бути збільшення прибутковості компанії. Для досягнення цієї мети можна розглянути варіанти оптимізації витрат, збільшення обсягу продажів або залучення нових клієнтів. Стратегічні цілі повинні бути чітко сформульовані та вимірювані, щоб компанія могла перевіряти їх досягнення та коригувати свої дії у разі необхідності. Крім того, стратегічні цілі мають бути амбітними та стимулюючими для працівників компанії, щоб вони відчували свою важливість та значущість у досягненні цілей компанії [3-4].

Розробка та реалізація стратегічного плану є головним етапом у діяльності будь-якої компанії, в тому числі й станції технічного обслуговування. Цей процес має на меті визначити майбутні цілі компанії та шляхи їх досягнення. При розробці стратегічного плану для станції технічного обслуговування важливо враховувати її поточне становище, ринкове середовище, конкурентну ситуацію та потенційні можливості для розвитку. На основі цього визначаються стратегічні цілі компанії та визначаються шляхи досягнення цих цілей.

Після розробки стратегічного плану, необхідно його реалізувати. Це означає впровадження запланованих заходів та контроль їх виконання. Важливо регулярно оцінювати ефективність реалізації стратегічного плану та вносити необхідні корективи. Розробка та реалізація стратегічного плану дозволить підприємству ефективно використовувати свій потенціал та досягати запланованих цілей, що в свою чергу забезпечить її успішну діяльність на ринку [5-6].

Отже, значення стратегічного планування для підприємства є надзвичайно важливим, оскільки це допомагає компанії визначити свої мету та напрямки розвитку. Відповідно сформований та реалізований стратегічний план дозволяє підприємству підвищити ефективність та ефективність її діяльності, зробити краще використання своїх ресурсів, відповідати вимогам ринку та залишатися конкурентоздатною в умовах постійної зміни умов бізнесу. Таким чином, стратегічне планування є необхідним інструментом для забезпечення успішного розвитку підприємству та досягнення її стратегічних цілей.

Список використаних джерел

1. Скрипник О. В. Стратегічне планування розвитку технічного обслуговування підприємства. Економічні науки. 2014. № 1(15). С. 166-169.
2. Горбенко С. М. Стратегічне планування розвитку станції технічного обслуговування автомобілів. Автомобільний транспорт. 2013. №29. С. 100-104.
3. Мороз І. А. Стратегічне планування діяльності станції технічного обслуговування в умовах ринкової економіки. Економічні науки. 2015. №3(21). С. 85-88.
4. Кравченко О. О. Система стратегічного управління персоналом як пріоритетний напрям формування конкурентоспроможного колективу. Вісник Черкаського національного університету. Серія «Економічні науки». 2022. № 3-4. С. 88-94.
5. Слободяник В. О. Стратегічне планування розвитку станції технічного обслуговування. Економічні науки. 2018. № 2(30). С. 77-81.
6. Руденко М. В. Цифровізація сільськогосподарських підприємств та її економічна ефективність: монографія. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2020. 342 с.

УДК 005.332.4

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Терещенко Дмитро, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Гаряга Л. О., к.е.н., доцент,
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівський національний університет ім. Івана Франка»*

У сучасних умовах функціонування багато вітчизняних підприємств є виключеними із системи глобальних міжнародних конкурентних відносин, оскільки введення військового стану та інших обмежень в середині держави змушують підприємства переорієнтовуватися на внутрішній ринок свого регіону (держави), при цьому знижується рентабельність та дає поштовх зростанню неконкурентноздатності, що призводить до інноваційної пасивності та низької ділової активності підприємств.

З метою визначення основних проблем забезпечення конкурентоспроможності підприємства виділимо найбільш значущі фактори впливу, серед яких зазначимо наступні:

- якість продукції та послуг;
- ефективна стратегія маркетингу;
- кваліфікація персоналу та менеджменту;
- технологічний рівень виробництва;

- податкове середовище, в якому діє підприємство;
- доступність джерел фінансування тощо.

Задля забезпечення більшої конкурентоспроможності вітчизняних підприємств необхідно не тільки визначити основні чинники впливу на конкурентоспроможність, але і побудувати зрозумілу стратегію, орієнтовану на певні цільові групи споживачів та розроблену з урахуванням конкурентних переваг та існуючих можливостей стратегію підприємства. Відсутність у підприємства стратегії та алгоритмів забезпечення конкурентоспроможності підприємства автоматично нівелює процес його сталого розвитку за умов зростання кількості кризових ситуацій та загроз.

У сучасній складній ситуації функціонування вітчизняних підприємств для успішної конкурентної боротьби необхідно не тільки оновлювати технології та технологічне обладнання, вивчати внутрішній та зовнішній ринок і вести маркетингові дослідження, але й виявляти свої можливості, слабкі сторони та вразливі місця конкурентів [1]. В умовах військового стану підприємства, що постачають свої товари, як на зовнішній, так і внутрішній ринок, не можуть тривалий час займати стійкі позиції, спираючись у своїй стратегії тільки на показники конкурентоспроможності товару, оскільки необхідно враховуючи динамічні зміни що відбуваються навколо, а також світові тенденції щодо забезпечення якості продукції та задоволенні вимог суспільства.

В процесі роботи виділимо основні проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємств за сучасних умов, які подамо в окремі блоки:

1) загострення економічної кризи в середині країни. Початок бойових дій та введення військового стану спричинило збільшення кількості безробітних з відповідним зростанням їх рівня, відбулося значне скорочення валових обсягів виробництва, зменшення реальних доходів населення, погіршення або розірвання економічних зв'язків між підприємствами, що в комплексі спричинило значне зниження рівня загальної конкурентоспроможності підприємств [2];

2) пандемія COVID-19 стала новим викликом в діяльності вітчизняних підприємств. Спалах коронавірусу не тільки виявив фундаментальні недоліки багатьох бізнес-моделей, включаючи неправильні процедури та процеси, але й прискорив процес краху бізнесу. Проте поява такого спектру загроз провокує підприємства бути більш сприйнятливими до інноваційних зрушень, є унікальною можливістю, яка може бути використана для створення в подальшому нових товарів, продуктів та сервісів [3];

3) цифрова трансформація створила численні можливості для модернізації бізнесу (через використання нових інформаційно-комунікаційних технологій не лише у виробництві, але й в управлінні), взаємодії з клієнтами (соціальні мережі, штучний інтелект, повсюдний доступ до Інтернету тощо), що в комплексі розширило можливості щодо збуту продукції на різних ринках. Проте описані вище можливості досяжні лише інноваційним підприємствам, але

для решти – це комплекс загроз, який може спричинити вихід підприємства з ринку чи його банкрутство взагалі [4].

Отже, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на сучасному етапі розвитку держави та за умов дії військового стану є надзвичайно важливим, вкрай необхідним і нагальним завданням для держави та її інститутів. Для забезпечення сталої конкурентоспроможності вітчизняним підприємствам потрібно перш за все закінчення ведення бойових дій на території держави, налагодження розірваних за час війни зв'язків, напрацювання інструментів підтримки інноваційного розвитку та застосування елементів цифровізації в практичну діяльність, що в комплексі дозволить підвищити загальний рівень конкурентоспроможності підприємств України.

Список використаних джерел

1. Руденко М. В. Управління підприємствами з урахуванням позицій зацікавлених сторін. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2016. Вип. 29. С. 103–109.
2. Кадирус І. Г. Конкурентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають. Ефективна економіка. 2014. № 5. С. 24–29.
3. Riepina I. M. Innovative entrepreneurship: approach to facing relevant socio-humanitarian and technological challenges: collective monograph. Lviv-Toruń: liha-pres, 2019. 204 p.
4. Пантелєєва Н.М. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 299 с.

УДК 658.56:621

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ РИНКУ

Купчак Ірина, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Руденко М.В., д.е.н., професор,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівський національний університет ім. Івана Франка»

З поширенням глобалізації ринку, підприємства стикаються з новими викликами та вимогами, пов'язаними з конкуренцією на міжнародному рівні та потребою відповідати міжнародним стандартам. У цих умовах важливо мати ефективну систему управління якістю, яка допоможе підприємствам забезпечити високу якість своєї продукції та послуг, знизити витрати та

підвищити конкурентоспроможність.

Один зі способів відповісти на виклики глобалізації ринку - це постійне вдосконалення системи управління якістю (СУЯ) підприємства [1]. Розвиток систем управління якістю на підприємствах повинен здійснюватися з урахуванням таких характеристик глобального ринку:

1) насиченість ринку товарами – пропозиція на ринку значно перевищує попит, велика кількість товарів одного і того ж функціонального призначення (товарів-замінників);

2) поінформованість споживача – споживач, як правило, чітко усвідомлює, чого він хоче, і тому є з чого обирати;

3) мінливість (динаміка) ринку – динаміка науково-технічного прогресу, швидкий розвиток високих технологій, одночасна присутність на ринку багатьох конкурентів призводить до постійних змін у пропозиції та попиті [2].

Наведені характеристики глобального ринку фактично зумовлюють критерії конкурентоспроможності всіх без винятку товарів (робіт, послуг). Наведене зумовлює критерії конкурентоспроможності товарів і пріоритетність цих критеріїв. До критеріїв, які сьогодні відіграють вирішальну роль під час вибору товару, можна віднести:

1. Якість продукту: відноситься до технічних характеристик продукту, його властивостей та відповідності вимогам стандартів якості.

2. Ціна продукту: відноситься до вартості продукту та його доступності для споживача. Ціна повинна відповідати якості продукту та конкурентоспроможності на ринку.

3. Сервіс та підтримка продукту: відноситься до можливості отримати підтримку та сервіс після купівлі продукту, такі як гарантійні та післягарантійні ремонти, оновлення програмного забезпечення, підтримка користувачів тощо.

4. Інноваційність продукту: відноситься до нововведень та технологічних рішень, що забезпечують перевагу продукту перед конкурентами, зокрема, нові функції, покращена якість, відповідність останнім технологічним тенденціям тощо [3].

Тому в умовах глобального ринку, в який інтегрується економіка України, для підприємств, що прагнуть до сталого положення на ринку, необхідний менеджмент, який забезпечує переваги перед конкурентами в питаннях якості, ціни, дотримання термінів постачання і т.д. [4].

В процесі дослідження було виявлено аспекти, які можна вдосконалити в СУЯ з метою покращення ефективності та адаптації до умов глобалізації ринку [5-7].

По-перше, потрібно забезпечити розвиток та вдосконалення систем управління якістю, що включає в себе впровадження новітніх технологій, процесів, методів та моделей управління. Це може бути досягнуто за допомогою вивчення та застосування передових методів управління якістю, таких як PDCA-цикл (Plan-Do-Check-Act), Six Sigma, Lean Manufacturing, Kaizen тощо, а також моделей управління, такі як Total Quality Management (TQM), Business Process Reengineering (BPR), Enterprise Resource Planning (ERP) та інших. Вони допоможуть виявити та

вирішити проблеми з якістю продукції та обслуговуванням, зменшити витрати та підвищити ефективність та якість управління підприємством. Важливо також забезпечити навчання та підвищення кваліфікації працівників з питань управління якістю, що дозволить вдосконалити процеси та підвищити ефективність роботи.

По-друге, важливо ретельно вивчати та аналізувати потреби ринку та споживачів, щоб розробляти продукцію, яка відповідає їхнім вимогам та потребам. На сьогоднішній день споживачі все більше уважні до якості товарів та послуг, тому важливо розуміти їх очікування та надавати якісні послуги та продукцію. Для цього потрібно створити механізми збору та аналізу інформації про потреби та задоволеність клієнтів, а також організувати систему зворотного зв'язку з ними, яка буде включати комунікацію, рекламу, підтримку клієнтів та збір відгуків.

По-третє, потрібно вдосконалювати системи контролю якості продукції. Це включає в себе створення ефективної системи внутрішнього контролю якості на підприємстві, а також контроль якості продукції на різних стадіях виробництва. Встановлення системи моніторингу для контролю якості продукції та процесів виробництва, що дозволяє отримувати регулярні звіти про результати роботи, виявлені проблемні моменти та розробляти стратегії для їх вирішення. Важливо також забезпечити відповідність продукції міжнародним стандартам якості та сертифікації.

По-четверте, важливо підвищувати увагу до екологічної безпеки та сталого розвитку при розробці та виробництві продукції. Вони повинні встановлювати стандарти екологічної безпеки, що відповідають міжнародним стандартам та регулюючим вимогам. Підприємства повинні приділяти увагу зменшенню відходів та використанню екологічно чистих матеріалів та енергії. Це не тільки покращить якість продукції, але й допоможе зменшити вплив виробництва на довкілля та сприятиме сталому розвитку компанії та глобального суспільства в цілому.

По-п'яте, необхідно активніше впроваджувати новітні технології та методики управління якістю, такі як Інтернет речей (IoT), Штучний інтелект (AI), аналіз даних (BigData) та інші. Вони допоможуть підвищити ефективність та точність систем управління якістю, знизити ризики та витрати, та сприятимуть більш швидкому та точному прийняттю рішень.

Отже, умови глобалізації ринку ставлять нові виклики перед підприємствами у сфері управління якістю. Необхідно постійно вдосконалювати системи управління якістю, враховуючи сучасні тренди та технології, забезпечувати належну увагу клієнтським потребам та вимогам, збільшувати ефективність та економічну прибутковість підприємств, та забезпечувати сталість їх розвитку.

Список використаних джерел

1. ДСТУ ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015, IDT). Системи управління якістю. Вимоги. К.: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 30 с. (Національний стандарт України).

2. Задольський А.М., Бердичевська М.В. Сучасна концепція вдосконалення систем менеджменту якості на промислових підприємствах в умовах глобалізації ринку. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2018. №15. С. 279-290.
3. Білоног Г.Ю. Удосконалення системи управління якістю продукції на підприємстві. Ефективна економіка. №9. 2018. URL:http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/47.pdf
4. Руденко М.В. Технології цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2019. № 23. С. 8–18
5. Цимбалюк Г.С. Ключові аспекти системи управління якістю продукції на етапах її виробництва. Економіка: реалії часу. – 2017. – №1 (29). – С. 129-134.
6. Гаряга Л.О. Управління якістю банківського обслуговування. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». 2014. № 3(75). С. 183-187.
7. Руденко М. В. Цифровізація сільськогосподарських підприємств та її економічна ефективність: монографія. Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2020. 342 с.

УДК 657.474 (083.71)

ОСОБЛИВОСТІ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

*Калюжний Артем, здобувач вищої освіти
Науковий керівник:
Гаряга Л.О., к.е.н., доцент,
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівський національний університет ім. Івана Франка»*

Оптимізація витрат виробництва є важливою складовою ефективного управління підприємством. Це процес зменшення витрат без втрати якості продукту або послуги. Оптимізація витрат включає в себе аналіз всіх процесів на підприємстві з метою виявлення можливостей зменшення витрат, таких як оптимізація використання ресурсів, зниження витрат на матеріали, зменшення витрат на працю, раціоналізація процесів виробництва тощо.

Підприємство може використовувати різні методи оптимізації витрат, такі як метод «вартість-ефективність», який полягає в знаходженні способу зменшення витрат без впливу на якість продукту, або метод «поточне зниження витрат», який передбачає поступове зниження витрат на всіх етапах виробництва. Оптимізація витрат виробництва може мати позитивний вплив на прибутковість підприємства, оскільки зменшення витрат призводить до

збільшення прибутку. Однак, важливо бути обережним і не знижувати витрати на рівень, який може негативно вплинути на якість продукту або на задоволення потреб клієнтів.

Проведемо групування витрат підприємства за основними елементами, згідно форм фінансової звітності підприємств (рис. 1).

Сутність оптимізації витрат полягає в тому, щоб ефективно використовувати наявні ресурси, зокрема, працю, матеріали, енергію, обладнання та інші ресурси. Для досягнення цієї мети, підприємство використовує різні методи і технології, такі як стандартизація та оптимізація процесів, удосконалення техніки виробництва, раціональне планування та управління виробництвом.

Оптимізація витрат дозволяє підприємству досягати більшої конкурентоспроможності на ринку, забезпечуючи йому перевагу в порівнянні з конкурентами, зокрема, в зниженні вартості продукції та надання послуг. Оптимізація витрат також дозволяє підприємству збільшувати свою прибутковість, що є однією з основних цілей цього процесу.

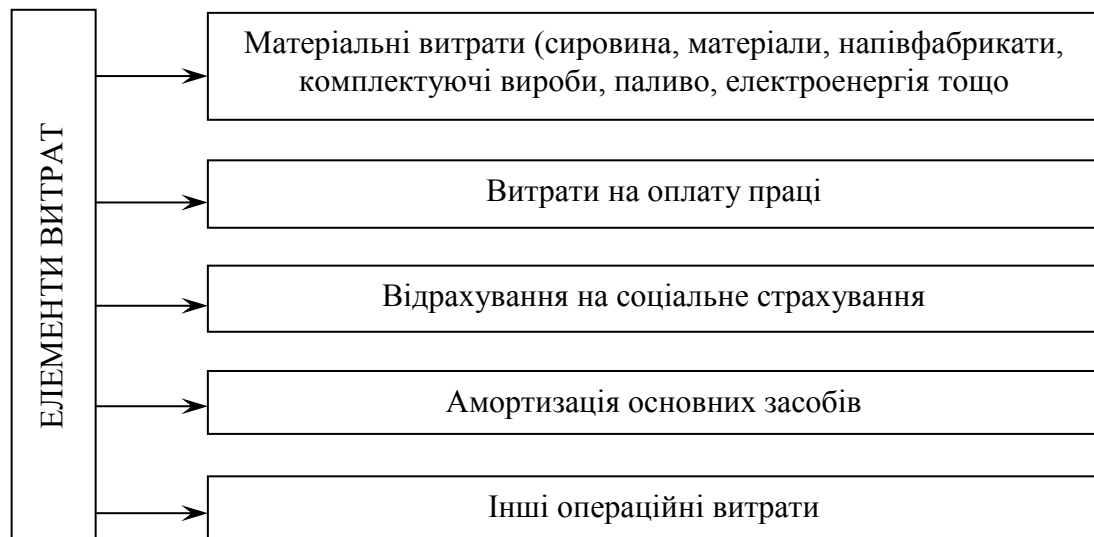


Рис. 1. Групування витрат підприємства за основними елементами

Таким чином, оптимізація витрат виробництва є економічно вигідним процесом для підприємства, який дозволяє знижувати витрати на виробництво продукції та надання послуг, підвищувати прибутковість та конкурентоспроможність підприємства.

Оптимізація витрат виробництва підприємства має свої особливості та шляхи реалізації [1-3]. Основні з них наведені нижче:

1. Аналіз витрат. Першим етапом оптимізації витрат є детальний аналіз витрат підприємства. На цьому етапі визначаються всі види витрат, їх структура та динаміка. Аналіз витрат дозволяє виявити найбільш значущі статті витрат та визначити пріоритетні напрямки для оптимізації.

2. Оцінка ризиків. При плануванні заходів з оптимізації важливо враховувати можливі ризики та їх наслідки. Ризики можуть виникати з причин

зміни цін на сировину та матеріали, зміни валютного курсу, зміни правового регулювання тощо. Оцінка ризиків дозволяє підприємству забезпечити ефективний захист від можливих втрат.

3. Оптимізація виробничих процесів. Важливо оптимізувати виробничі процеси для досягнення більшої продуктивності та ефективності. Наприклад, використання більш сучасного обладнання або вдосконалення технології виробництва може знизити витрати на виробництво продукції.

4. Управління запасами. Оптимізація запасів є одним з важливих напрямків зниження витрат. Важливо збалансувати рівень запасів на складах, щоб уникнути надмірного накопичення запасів, яке може призвести до збільшення витрат на їх зберігання, або недостатнього рівня, що може призвести до простою виробництва.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю та аналізу. 2012. Вип. 1 (22). С. 11-18.

2. Руденко М. В., Кравченко О. О., Ткаль Я. С., Мельник Т. В. Удосконалення обліку доходів виробничих підприємств: прикладні аспекти. Фінансовий простір. 2021. № 4 (44). С. 163-171.

3. Янчева Л. М., Ільченко М. О. Витрати: дефініції визначення та класифікація. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2016. Вип. 2. С. 31-37.

УДК 658. 811

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Косінько Антон, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Кочума І.Ю., к.е.н., доцент,

*ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівський національний університет ім. Івана Франка»*

Збутова діяльність вітчизняних підприємств останнім часом стикнулася з великою кількістю викликів та новітніх загроз. Серед основних з них виділимо: пандемічні обмеження пов'язані з розповсюдженням вірусу COVID-19, процеси глобалізації економіки, цифрові трансформації, збройна агресія проти України і т.д [1]. Тому підприємства за наведених вище викликів змушені реагувати на сучасні тенденції, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Збут товарної продукції є кінцевою завершальною стадією забезпечення

потенційного споживача продукцією. Збут продукції має на меті переміщення товару від виробника (підприємства) до споживача (клієнта). Відповідно при формуванні системи збуту з урахуванням сучасних викликів виробник повинен орієнтуватися на споживача та розробляти систему максимально адаптовану під запити клієнта.

При цьому необхідно ухвалити безліч рішень. Зі стратегічних найбільш важливими є вибір методів ведення збуту, формування логістичної системи, визначення каналів товароруку, а також форм інтеграції учасників процесу. До оперативних збутових рішень, які постійно коригуються в залежності від умов зовнішнього та внутрішнього середовища, можна віднести наступні: адаптація каналів збуту, здійснення оперативної збутової діяльності, оптимізація числа покупців, визначення форм та методів стимулювання збуту.

У процесі формування системи збуту продукції підприємства, за умов сучасних викликів, необхідно враховувати купівельні спроможності населення, обмеженість ресурсів, технічні та технологічні можливості підприємства. Ефективність функціонування каналів збуту відбивається на політиці цін з урахуванням логістичних можливостей та загроз.

Формування стратегії збутової діяльності підприємства у загальному вигляді передбачає реалізацію стандартних етапів [2-4], однак дослідження показують, що їх зміст коригується відповідно до особливостей збутової діяльності підприємства:

- збутова діяльність повинна ґрунтуватися на оптимальному поєднанні наявних у підприємства ресурсів (фінансових, економічних, людських, технологічних);
- постійне поліпшення процесів збуту на основі збутової логістики (з урахуванням військового стану), оптимізації каналів розподілу продукції та послуг, використання методів оптимального планування та організації управління підприємством;
- стратегія збутової діяльності має стати основою для формування політики у сфері збуту, яка визначає основні принципи, підходи та методи взаємодії підприємства з його найважливішими зацікавленими сторонами;
- при формуванні та реалізації стратегії збутової діяльності підприємства мають провести аналіз, облік та адаптацію стратегії під вимоги зовнішнього середовища для того, щоб гарантувати стійкість системи та її довгострокове існування за умов сучасних викликів, особливо після введення військового стану та комендантських обмежень.

Стратегія збутової діяльності підприємства за умов сучасних викликів повинна бути спрямована на успішне вирішення завдань щодо охоплення цільового ринку, досягненню певного запланованого обсягу збуту. Тобто при розробці стратегії збутової діяльності необхідно в обов'язковому порядку визначити наступні важливі складові [5-6]:

- типи посередників та їх роль у ланцюжку збуту;
- ступінь охоплення ринку;
- потреби в обслуговуванні споживачів;
- оптимальний рівень виробничих запасів та обсягів продукції;

- оптимальні час, місце та спосіб доставки товарів;
- особливості застосування системи комунікації у збутових каналах з використанням цифрових інструментів, соціальних мереж, штучного інтелекту і т.д.

Отже, метою проведення стратегічного аналізу збутової діяльності підприємства має бути визначення та оцінка факторів макро- та мезо-середовища, які сприяють чи стримують розвиток підприємства, дослідження змін, що впливають на показники збутової діяльності підприємства, та виявлення їх тенденцій, розробка прогнозу змін досліджуваної величини – обсягу реалізованої продукції як результативний показник збутової діяльності підприємства в залежності від дії факторів навколишнього середовища з урахуванням викликів та загроз, які мають синергічний вплив.

Список використаних джерел

1. Пантелєєва Н.М. Цифрова економіка як ключовий тренд розвитку постіндустріального суспільства: монографія. Київ: ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 299 с.
2. Музичка Є.О. Оцінка ефективності збутової діяльності торгівельних підприємств. Економічний часопис ХХІ. 2013. №11-12 (2). С. 64–67.
3. Гуржій Н. Г. Теоретико-методичні аспекти стратегічного управління збутовою діяльністю підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. Вип. 45. С. 159–163.
4. Безугла Л. С. Формування маркетингової збутової політики підприємства. Інфраструктура ринку. 2018. № 24. С. 111–116.
5. Руденко М. В. Вплив цифрових технологій на аграрне виробництво: методичний аспект. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Том 30 (69). № 6. С. 30-37.
6. Гамалій В. Ф., Романчук С. А., Фабрика І. В. Сучасні проблеми збутової політики українських підприємств. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2019. Вип. 22. Ч. 2. С. 10–13.

УДК 339.13

РОЗРОБЛЕННЯ КАДРОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Коваленко Олексій, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Руденко М. В., д.е.н., професор,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівський національний університет ім. Івана Франка»

В умовах сучасних викликів та загроз діяльності вітчизняних підприємств функція управління персоналом починає переходити до самостійної

впорядкованої системи, що сприяє досягненню довгострокових цілей організації. Важливими складовими цієї системи стають такі елементи, як: кадрова політика, кадрова стратегія та кадрове планування.

Проведемо поглиблений аналіз кадрової стратегії підприємства. Варто враховувати, що кожна кадрова стратегія підприємства найефективніша на початковому етапі становлення та розвитку. Надалі її слід переглядати та модернізувати з урахуванням загальних тенденцій на ринку. Чіткий розподіл функцій сприяє злагодженій та ефективній роботі. Створення оптимального штату співробітників та бази кандидатів дозволяє розраховувати на стабільність та економічне зростання.

Кадрова стратегія сучасних вітчизняних підприємств зазвичай спрямована на вирішення наступних проблемних питань: структури існуючого управління; кількісної оптимізації працівників; поточної та довгострокової динаміки розвитку; результативності витрат; адаптації підприємства до поточних викликів; процесів просування товару чи послуги; мотивації персоналу; соціального забезпечення кадрів; загальної корпоративної культури тощо.

На основі аналізу наукових джерел [1-5] сформуємо пропозиції щодо формування покрокової кадрової стратегії підприємства за сучасних умов роботи:

1) першим кроком необхідно провести опитування керівників підрозділів підприємства, яким чином вони оцінюють стан забезпечення кадрами підприємства та наскільки ефективно використовується наявний персонал. Можна зробити для цього невеликий опитувальник на 5-7 питань. Наприклад: «Скільки відсотків співробітників від загальної чисельності підрозділу виконали КРІ за рік?». Аналіз відповідей на питання дозволить зрозуміти, як ефективно працює персонал, як справи з адаптацією, дізнаєтеся, які претензії до роботи з персоналом є у керівників;

2) другим кроком передбачає аналіз зовнішнього середовища роботи. Щоб вижити в умовах війни та невизначеності, необхідно діяти на випередження зокрема у стратегії персоналу. Для цього необхідно підлаштовуватися під запити ринку та клієнтів. Підхід із фокусом поза HR-функцією розглядає персонал як частину екосистеми з орієнтиром на зовнішній ринок. Його називають МОЕ-стратегією (Market Oriented Ecosystem);

3) третім кроком необхідно зібрати дані про персонал підприємства, щоб зрозуміти, які люди у вас працюють, потім звести всі дані в один файл. Перед вами буде чіткий розклад, хто працює на підприємстві. Це дозволить оцінити, чи є порожні або прогалини у структурі персоналу;

4) четвертим кроком є розуміння етапу кадрової стратегії підприємства. Якщо з'ясується, що підприємство знаходиться на першому етапі, відповідно бізнес формується. Головне завдання – створити систему управління персоналом, сформулювати корпоративні принципи. Якщо організація досягла другої стадії зростання, важливо залучити хороший персонал і сформувати команду. А коли підприємство вийшло на третій етап – стабільної роботи, настав час розробляти стандарти та регламенти, скорочувати штат;

5) наступним кроком є аналіз, як співробітники оцінюють HR-процеси підприємства з метою виявлення демотивуючих чинників, які знижують репутацію роботодавця в очах персоналу. Для цього складають опитувальники за кожним напрямом HR-роботи підприємства;

6) доцільно провести SWOT-аналіз системи управління персоналом. Вказати у таблиці можливості та загрози, які є у зовнішньому середовищі для підприємства, крім того, сформулювати сильні та слабкі сторони у його внутрішньому середовищі;

7) сьомим кроком треба підготуватися до стратегічної сесії та оцінки стану кадрової стратегії підприємства. Головний інструмент на сесії – таблиця SWOT-аналізу. У квадратах, які утворюються на перетині стовпців «Можливості», «Загрози» та рядків «Сильні сторони», «Слабкі сторони», до кінця сесії має бути список того, що потрібно реалізувати. Це, власне, і є HR-стратегія на найближчий період.

Таким чином, використання запропонованої покрокової інструкції щодо формування кадрової стратегії підприємства дозволить останньому ефективно працювати навіть за умов сучасних викликів – військово-політичного стану, пандемічних обмежень та цифрових трансформацій.

Список використаних джерел

1. Марченко В. М., Хондока В. А. Кадрова політика та кадрова стратегія підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 20. С. 440–443.
2. Лакутін Д. В. Інноваційні підходи до управління персоналом в умовах діджиталізації підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2022. № 6. Том 1. С. 152–159.
3. Смачило І. І. Теоретичні підходи до формування кадрової стратегії підприємства. Молодий вчений. 2020. №12 (88). С. 6-9.
4. Руденко М. В. Навчання персоналу як ресурсна складова управління підприємством. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2016. № 2. Том 1. С. 33–38.
5. Кравченко О. О. Роль кадрової політики на підприємстві. Економіка і суспільство. 2016. №3. С. 355–359.

УДК 336.012.23

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ЯК УМОВА ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ

*Грищенко Аліна, здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Кочума І.Ю., к.е.н., доцент,
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка»*

Мотивація до праці вважається одним з найважливіших факторів конкурентоспроможності організації, оскільки значною мірою визначає ефективність роботи персоналу. Жодні інвестиції в основний капітал, в нові технології не мають сенсу, якщо у працівників низька мотивація, а існуючі стимули до праці не досягають бажаного ефекту. Щоб система стимулювання та мотивації сприяла виникненню комфортного психологічного клімату в організації, її основою має стати організаційна психологія, яка допомагає з'ясувати причини індивідуальної поведінки.

Слід зазначити, що мотивація до праці завжди є результатом комплексного впливу на працівників об'єктивних (зовнішніх) і суб'єктивних (внутрішніх) чинників. Ці чинники в наукових джерелах також називають «мотиваторами». Факторами внутрішньої мотивації є її суб'єктивні чинники, які визначаються потребами, інтересами та ціннісними орієнтаціями конкретних осіб у сфері праці та пов'язані з їх особистісними характеристиками. Зовнішні мотиватори розглядаються як зовнішні об'єктивні чинники впливу на конкретного працівника на мікро-, мезо- та макроекономічному рівнях, здатні посилювати або послаблювати мотивацію трудової діяльності, його бажання працювати ефективно. Вони утворюють систему стимулів до праці (табл 1).

Таблиця 1

Система чинників формування мотивації до праці

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ	
Внутрішні мотиватори	Зовнішні мотиватори
Особистісні характеристики працівника	МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ
Вік, стать, освіта, сімейний стан	Матеріальне стимулювання праці; на підприємстві, зміст праці, її умови, безпека, норми праці, техніко-технологічне та інформаційне забезпечення організації праці; самостійність та відповідальність в роботі; кадрова політика, стиль керівництва, взаємовідносини в колективі.
Трудовий та життєвий досвід	МЕЗОЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ
Рівень кваліфікації, професійні навички, стаж за спеціальністю	Стан регулювання умов праці, її оплати; охорона здоров'я працівників, підвищення кваліфікації, рівня освіти; соціальні пільги.

продовження таблиці 1

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ	
Загальна і професійна культура	МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ РІВЕНЬ
Усвідомлення актуальних потреб	Рівень життя населення; відносини власності; стан ринку праці; регулювання оплати праці і доходів, їх диференціація, індексація; державні норми і гарантії стосовно мінімальної заробітної плати, зайнятості; нормування праці; соціальний захист.
Особливості національного трудового менталітету	
Спрямованість інтересів працівника, ціннісні орієнтації у сфері праці	
Рівень розвиненості потреб	

Джерело: Складено автором на основі [2]

Відсутність чітких меж між зовнішньою мотивацією та внутрішньою не знижує, а, навпаки, підвищує значення їх аналізу, та моніторингу в практиці управління людськими ресурсами адже змінити поведінку людини, активізувати її дії менеджмент може, спираючись передовсім на зовнішній тип мотивації, яка, однак, має породжувати певну внутрішню мотивацію.

Для побудови ефективної системи мотивації до праці, на основі індивідуального підходу, насамперед необхідне використання різноманітних методів та інструментів оцінки мотивації. фірми повинні визначити засоби для досягнення найкращої продуктивності своїх працівників.

Таблиця 2

Методи та інструменти оцінки мотивації

№	Метод оцінки мотивації	Опис	Інструменти
1	На рівні поглядів	Оцінка чинників емоційного настрою працівника, факторів, що визначають стосунки між співробітниками, значення для працівника бажання кар'єрного росту, професійного розвитку тощо	Анкети, тести, інтерв'ю, опитувальники.
2	На рівні поведінки працівника	Оцінюється відповідність поведінки співробітників професійним нормам і стандартам, ініціативність, самоурядність і самостійність.	Робочі щоденники, таймкарти, відеоспостереження
3	На рівні продуктивності працівника	Оцінюються результати діяльності у розрізі визначених показників у різних сферах (фінанси, обсяги виробництва чи продаж) тощо	Складання індивідуальної звітності

Джерело: Складено автором на основі [3]

Практика управління персоналом свідчить, що для сучасного працівника все більшого значення набувають внутрішні мотиваційні чинники, а серед зовнішніх роль матеріальних стимулів зменшується у міру росту доходів і добробуту працівників. І все більшого значення набувають нематеріальні стимули: комфортна атмосфера у колективі, можливість для самореалізації, професійне та кар'єрне зростання. Комбінація мотивів є дуже індивідуальна. Відповідно індивідуальною є реакція на застосування тих чи інших стимулів. Відповідно індивідуалізація підходів в побудові системи стимулювання в організації є основною умовою її ефективності.

Список використаних джерел

1. Kochuma I. Determinants of social policy in the formation of the human development institutional environment: management aspect. Financial space. 2020. № 4(40). P. 9-22.
2. Семикіна М.В., Іщенко Н.А., Родіонова М.О. МОТИВАЦІЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ: проблеми, тенденції, вибір стратегії. 2010. №65(9). С.200.
3. International Science Journal of Management, Economics & Finance 2023. Available at: 2023; <https://isg-journal.com/isjmef/>

УДК 338.2

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Харченко Алла, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Запорожець С. В., к.е.н., доцент,

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Сучасні умови розвитку економічних відносин вже декілька років поспіль характеризуються системним виникненням кризових ситуацій, що провокують, як наслідок, суттєві причини виникнення економічної нестабільності. Пандемія COVID-19 стала важким викликом для всіх галузей економіки в світовому масштабі. Організація процесу виробничої діяльності в умовах епідеміологічної нестабільності В цей надскладний та нестабільний період господарювання стало особливо актуальним застосування оптимізаційних методів антикризового управління для багатьох суб'єктів, які були змушені адаптуватися до нових умов роботи, забезпечувати належний рівень фінансових результатів діяльності, дотримуватися належного рівня епідеміологічної безпеки працівників, а також враховувати зміни у формуванні споживчого попиту та, відповідно до цього, сприяти процесу ефективної реорганізації

бізнес-процесів. Повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України і стихійне поширення військової агресії призвело до зміни парадигми ведення світового господарства та посилила зазначені вище дестабілізуючі фактори. Доволі складними та непередбачуваними досі залишаються сформовані на національному рівні умови функціонування суб'єктів господарювання, які призводять до серйозних ускладнень для ведення бізнесу та викликають необхідність пошуку нових стратегічних підходів до ефективного забезпечення антикризового управління підприємством із застосуванням методів цифрової адаптації. Діючі стратегії антикризового управління підприємствами потребують ґрунтовного аналізу та суттєвих адаптаційних трансформацій. Виникає нагальна потреба у ефективному застосуванні методів цифрової трансформації бізнес-процесів, що дозволяє застосовувати сучасні методи роботи з великими обсягами даних про внутрішні процеси, ринки, конкурентів та клієнтів, дозволяє зробити більш точні прогнози та розробити якісні стратегії раннього реагування на ймовірні кризові ситуації, що виникають в сучасних умовах господарювання.

В сучасній літературі відслідковується багато наукових підходів до тлумачення поняття «антикризове управління». Зокрема О. М. Сафронова вважає, що під антикризовим управлінням варто розуміти процес застосування комплексу взаємопов'язаних заходів, спрямованих на соціально-економічне оздоровлення фінансово-господарської діяльності індивідуального підприємця, підприємства, галузі, регіону, національної економіки. Воно передбачає створення умов для виходу з кризового стану та формування механізмів попередження і запобігання кризовим явищам у майбутньому [1].

За думкою Т. О. Артюха антикризове управління – це тип управління, що являє собою систему методів і принципів розроблення й реалізації специфічних управлінських дій щодо прогнозування кризових ситуацій та явищ і усунення їх. Це складний, стратегічний і гнучкий процес. Він включає в себе діагностику кризових ситуацій, запобігання їх виникненню, зменшення або подолання кризових явищ та їх причин, а також відновлення нормальної діяльності підприємства шляхом вирішення наслідків кризи [2]. Таким чином, під поняттям «антикризове управління» слід розуміти цілеспрямований комплекс заходів, націлених на реалізацію системи раннього реагування з метою запобігання або відновлення діяльності підприємства в умовах суттєвого погіршення фінансового стану в цілях відновлення/збереження оптимального рівня його фінансової стабільності.

Антикризова стратегія управління підприємством поміж інших видів стратегій визначається необхідністю урахування сили та характеру впливу зовнішнього середовища, що постійно змінюється; вичерпанню потенціалу наявних технологій виробничого й управлінського характеру; дефіциту ресурсів; обмеженістю строків розроблення та впровадження та необхідністю урахування стадії життєвого циклу підприємства [3].

Антикризові стратегії є відповіддю на причини кризи і повинні відповідати їхнім параметрам. Серед причин виникнення кризових ситуацій є: недостатній рівень знань про можливості передбачення кризи, низький рівень

функціонування та взаємозв'язку між важливими механізмами (соціально-політичний, господарсько-економічний, культурно-психологічний), незадовільне управління та контроль, неналежне виконання фінансовими службами покладених на них функцій [4].

О. Є. Гудзь пропонує розглядати процес формування стратегії та обґрунтування стратегічного набору антикризового управління підприємством за такими блоками: 1) діагностика зовнішніх чинників; 2) діагностика внутрішніх чинників та виявлення кризового стану підприємства; 3) розробка альтернативних варіантів антикризової стратегії для здійснення необхідних заходів та змін; 4) перегляд та корегування місії, системи завдань та ціннісних орієнтирів підприємства [5].

Науковці О. Ю. Сова та Є. Ю. Морозов розділяють діючі стратегії антикризового управління на дві групи: реактивну та проактивну, що являють собою те, яким чином підприємства можуть реагувати на зміни навколишнього середовища. Реактивна стратегія використовується тоді, коли підприємство вже знаходиться в кризовій ситуації. Вона включає заходи, які спрямовані на мінімізацію втрат та покращення фінансових показників підприємства. Проактивна стратегія передбачає вжиття заходів для запобігання кризовим ситуаціям та попередження їх настання. Ця стратегія характеризується попереджувальним підходом до управління і використовується, коли підприємство прагне зменшити ризики, що пов'язані з його діяльністю. Вона включає такі заходи, як: аналіз ринку, моніторинг фінансових показників, відстеження тенденцій у галузі, планування і розробка стратегічних заходів з метою запобігання кризових ситуацій [6].

Успішність застосування стратегії антикризового управління залежить від своєчасності виявлення причини, що стала початком розвитку кризи на підприємстві. З іншого боку науковці І. Ю. Гришова та Т. М. Гнатьєва виділяють різновиди антикризових стратегій з позиції поведінки підприємства в кризових ситуаціях, поділяючи їх на: захисну, делегування повноважень, наступальну та стратегію компромісу. Захисна стратегія спрямована на суттєве зменшення витрат, закриття нерентабельного виробництва та збереження перспективних напрямів діяльності. Стратегія делегування повноважень передбачає передачу права розв'язання проблем підприємства третім особам. Наступальна стратегія спрямована на реалізацію активних дій щодо впровадження сучасних технологій, вдосконалення маркетингової діяльності та розширення ринкового сегменту. Стратегія компромісу передбачає організацію деяких учасників ринку для ведення спільної господарської діяльності для зменшення витрат та зростання доходів. Варто також відмітити, що антикризова стратегія управління підприємством повинна будуватися на взаємозв'язку чотирьох функціональних стратегій: маркетинговій, виробничій, кадровій та фінансовій [7].

Проте вищезазначені стратегії антикризового управління підприємством та їх різновиди потребують нагального суттєвого переосмислення в контексті забезпечення їх трансформаційної адаптації, крім інших дестабілізуючих факторів, до вимог цифровізації економіки. В умовах стрімкого запровадження

цифрових методів господарювання, підприємства потребують формування нового типу стратегій антикризового управління, що ґрунтуються на новітніх досягненнях цифрової економіки.

Група науковців під керівництвом І. В. Токмакової виділяють головні передумови формування цифрової трансформації, також визначають основні інструменти та їх вплив, на ефективність реалізації сучасної антикризової стратегії управління підприємством. Так, головними передумовами визначені такі: висока швидкість змін, динамічність макросередовища, сформоване інформаційно-технологічне середовище та становлення гіг-економіки. Основними інструментами цифровізації можуть стати: автоматизовані системи управління, внутрішні і зовнішні цифрові екосистеми, цифрові платформи спільного користування та цифрові двійники. Такий підхід дозволяє підвищити рівень оперативності передачі даних, оптимізувати процес взаємодії з державними структурами, клієнтами та постачальниками. В цілях забезпечення підтримки оптимального рівня стійкості підприємства науковцями розроблено рекомендації стратегічної спрямованості щодо напрямів цифрової трансформації. Посилення рівня об'єктивної обґрунтованості прийняття управлінських рішень та застосування удосконалених методів управління ризиками з урахуванням сучасних викликів цифровізації дає можливість не лише сприяти скороченню витрат, а і формувати надважливі цифрові конкурентні переваги, що ведуть до зростання рівня прибутковості і капіталізації підприємства. Антикризова стратегія, котра використовує цифрові інструменти, здатна якісно поліпшити як процес управління, так і саму бізнес-модель підприємства [8].

Отже, формування кризового або передкризового становища є цілком закономірним етапом функціонування будь-якого підприємства, що актуалізує застосування антикризових підходів до управління. Сучасна антикризова стратегія управління підприємством повинна передбачати усі види викликів і враховувати їх поточні параметри поширення та трансформації. Надважливим є врахування процесів цифровізації, що в умовах сьогодення є невід'ємним етапом для удосконалення систем антикризового управління підприємством.

Список використаних джерел

1. Сафронова О. М. Антикризове управління [Електронний ресурс] / О. М. Сафронова // ВУЕ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B5_%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F.
2. Артюх Т. О. Антикризове управління [Електронний ресурс] / Т. О. Артюх, М. В. Зарічкова – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/7085/antikrizove-upravlinnya>.
3. Морозов Є. Ю. Теоретичні основи формування антикризової стратегії розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Є. Ю. Морозов. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2018/2018_1/22.pdf.

4. Сердюк А. М. Управління антикризовою стратегією [Електронний ресурс] / А. М. Сердюк. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/41671/1/Serdiuk_magistr.pdf.
5. Гудзь О. Є. Формування стратегії антикризового управління підприємств [Електронний ресурс] / О. Є. Гудзь. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/2144-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-7540-1-10-20190701.pdf>.
6. Сова О. Ю. Сучасна парадигма антикризового управління підприємством [Електронний ресурс] / О. Ю. Сова, Є. Ю. Морозов. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_2/10.pdf.
7. Гришова І. Ю. Управління ризиками в контексті стратегії антикризового управління [Електронний ресурс] / І. Ю. Гришова, Т. М. Гнатєва. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/6194/1/5.pdf>.
8. Токмакова І. В. Розроблення антикризової стратегії підприємства в умовах цифрової трансформації [Електронний ресурс] / І. В. Токмакова, Н. Г. Панченко, М. Ю. Кургузова // Економіка підприємства. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/9478/1/Tokmakova.pdf>.

УДК 004.6

СТВОРЕННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСУ З ОБІЗНАНОСТІ З ПИТАНЬ БЕЗПЕКИ НА ОСНОВІ МЕРЕЖІ INSAFE

Іванюк Олексій, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Засядько А. А., професор кафедри управління, ІТ та права

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Сьогодні постійний розвиток інформаційних технологій впливає практично на всі сфери бізнесу, державну і суспільну діяльність фактично у всіх регіонах світу. Важливість інформаційних технологій неможливо ігнорувати, адже вони перетворилися в один з найбільш значущих чинників, що допомагають розвиватися сучасному суспільству. Нині кожна людина досить просто може стати учасником по обміну даних в глобальній мережі інтернет. За результатами досліджень Digital 2022 Global Statshot від DataReportal, понад 5 млрд. людей у всьому світі зараз являються користувачами даної мережі (близько 63% від загального населення землі, які проводять в загальному

близько 8 годин в мережі [1]). Наведений факт підкреслює важливість дотримання правил безпеки для збереження конфіденційної інформації, ефективній протидії шкідливому програмному забезпеченню і кібечлочинності.

Метою даної роботи є дослідження ролі інституту безпеки даних та систем, що її гарантують в нинішньому суспільстві, та створення онлайн сервісу-форуму, головним завданням якого буде навчати бажаючих та допомагати їм краще засвоювати опубліковані матеріали у даній сфері.

Якщо раніше для отримання доступу до особистих даних користувача потрібно було отримати доступ до його ПК, то зараз за наявності смартфонів, різних елементів ІОТ, таких як кільця, браслети, годинники, які є безпосередніми провідниками до конфіденційної інформації користувачів, умілим шахраям це зробити досить просто.

Саме для цього і існують правила безпеки мережі (Network security) — заходи, які захищають інформаційну мережу від несанкціонованого доступу, випадкового або навмисного втручання в роботу мережі або спроб руйнування її компонентів. Безпека інформаційної мережі включає захист обладнання, програмного забезпечення, даних і персоналу. Об'єктами інформаційної безпеки (information security object) можуть бути: свідомість, психіка людей; інформаційні системи різного масштабу і різного призначення. До соціальних об'єктів інформаційної безпеки звичайно відносять особистість, колектив, суспільство, державу, світове товариство[2].

Завдяки розвитку соціально-комунікативної складової мережі інтернет також з'явилася потреба врегулювання питань безпеки та прав користувачів на юридично-державному рівні. Підходи до вирішення цього питання в різних країнах відрізняється, але вони мають основну подібність – це створення загального статуту правил врегулювання поведінки в мережі інтернет та спеціальних відділів кібербезпеки, які займаються врегулюванням розміщуваного контенту та діяльності різного роду(включаючи торгівлю, обмін і т.д) в інтернеті та гарантують безпеку збереження конфіденційної інформації користувачів та державних структур.

Ось чому інститут безпеки відіграє роль носія, який повинен ділитися із необізнаними людьми інформацією, про важливість заходів безпеки при користуванні мережею інтернет. Яскравим прикладом є мережа Insafe – це європейська мережа центрів обізнаності, які сприяють безпечнішому та кращому використанню мережі Інтернет. Вона співфінансується програмою Safer Internet Plus, та була пролонгована Європейською Комісією працює в різних країнах Європи[3]. В Україні свою роботу вона розпочала у 2009 році.

Місія мережі співпраці Insafe полягає в тому, щоб надати громадянам змогу використовувати Інтернет, мобільний телефон та інші онлайн-технології позитивно, безпечно та ефективно. Мережа закликає до спільної відповідальності за захист прав і потреб громадян, зокрема дітей та молоді, з боку уряду, освітян, батьків, засобів масової інформації, промисловості та всіх інших відповідних учасників. Кожна країна в мережі Insafe має національний Інформаційний центр, який відповідає за впровадження кампаній, координацію дій, розвиток синергії на національному рівні та тісну співпрацю з усіма

відповідними учасниками на європейському, регіональному та місцевому рівнях [4].

Для покращення роботи інституту безпеки на території Черкащини з'явилася ідея створити онлайн сервіс обізнаності в даній сфері, що буде реалізований як платформа-форум. Ця платформа міститиме в собі навчальні матеріали у різних сферах даного питання, наукові статті та навчальні відео. Також буде створено контакт-центр, в який зможуть працювати користувачі, що затвердять свою компетентність. Для цього їм потрібно буде пройти тест та позитивно проявити себе в роботі на форумі, після чого вони зможуть виступати в ролі експертів. Роль експерта полягає в створенні статей для форуму, їх модеруванню та допомозі користувачам, у яких виникли певні проблеми, або ж з'явилися якісь питання стосовно опублікованої теми. Ще буде реалізований онлайн-чат форуму, на якому користувачі зможуть спілкуватися між собою та з експертами безпосередньо.

Отже, інститут безпеки являється невід'ємною частиною нинішнього суспільства, адже він виконує навчальну місію і є гарантом розвитку систем та мереж забезпечення безпеки користувачів в мережі інтернет. Існує велика кількість платформ, які допомагають користувачам Internet-послуг розширити свої знання в даній галузі, такі Insafe. Проте даний напрямок повинні розвивати не тільки країни, підтримуючи мережеві центри обізнаності фінансово, інформаційно і технічно, а й самі громадяни. Саме тому і виникла ідея створення онлайн сервісу-форуму з обізнаності в сфері інституту безпеки для підвищення безпекової грамотності користувачів.

Список літератури:

1. Онлайн журнал про IT-бізнес, стаття «Digital 2022 Global Statshot» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ain.ua/2022/04/30/zvit-digital-2022/>
2. Хмельницька міська рада офіційний сайт, стаття «Інформаційна безпека при роботі в мережі інтернет» [Електронний ресурс]. – <https://khm.gov.ua/uk/content/informaciyna-bezpeka-pry-roboti-u-merezhi-internet>
3. Європейська мережа інтернет спілок «BetterInternetForKidds» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.betterinternetforkids.eu/policy/insafe-inhope>
4. Офіційний сайт ЄАВТ, стаття “Safer Internet Plus” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.efta.int/eea/eu-programmes/safer-internet-plus>

УДК 338:004

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І БЛОКЧЕЙН ДЛЯ ПІДТРИМКИ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Савченко Луїза, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Пантелєєва Н. М., д.е.н., професор

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Становлення цифрової економіки є одним із ключових трендів розвитку провідних країн світу. Економіка України не стоїть осторонь глобальних тенденцій, оскільки прагне до активної інтеграції у світове співтовариство. В умовах цифрової економіки кардинально змінюються бізнес-моделі підприємств і фінансових посередників, які визначаються їх спроможністю швидко опановувати і впроваджувати у свою діяльність інформаційні технології, генерувати нові цифрові продукти й оперативно реагувати на запити споживачів. Цифрова трансформація вітчизняного бізнесу є безальтернативним шляхом його подальшого розвитку в сучасних умовах висококонкурентних ринків, карантинних обмежень, спричинених пандемією, та проблем, викликаних повномасштабним воєнним вторгненням росії в Україну [1].

Штучний інтелект (AI) та блокчейн є двома технологіями, які становлять основу Четвертої промислової революції та здатні спричинити технологічний прорив будь-якої країни в декількох галузях одночасно [2]. Вони можуть значно підвищити продуктивність та ефективність цифрової економіки в Україні, стати ключовими драйверами цифрової трансформації як у державному, так і приватному секторах.

Розглянемо деякі з перспектив використання цих технологій.

1. *Підвищення продуктивності виробництва.* Штучний інтелект може бути використаний для автоматизації виробничих процесів та оптимізації використання ресурсів. Завдяки аналізу великих обсягів даних, системи AI можуть надавати прогнози змін виробничих процесів, що дозволить підвищити ефективність роботи підприємств.

2. *Забезпечення кібербезпеки.* Блокчейн може бути використаний для створення безпечних та надійних цифрових ідентифікаторів і систем автентифікації, що дозволить підвищити кібербезпеку в цифровій економіці.

3. *Розвиток електронної комерції.* Штучний інтелект може бути використаний для створення персоналізованих рекомендаційних систем та інтелектуальних аналітичних інструментів для покращення продажів. Проте блокчейн може бути корисним для забезпечення безпеки та довіри в операціях електронної комерції.

4. *Покращення ефективності державного управління.* Штучний інтелект та блокчейн є ефективними для збору, аналізу та обробки великих

обсягів даних, що дозволить покращити обґрунтованість державного управління та прийняття рішень.

5. *Покращення охорони здоров'я.* Застосування штучного інтелекту та блокчейну може сприяти покращенню охорони здоров'я завдяки підвищенню якості і точності діагностики, передбачення захворювань і формування рекомендацій для їх попередження, розробки персоніфікованих протоколів лікування. Блокчейн дозволить забезпечити безпеку та надійності зберігання медичних даних.

6. *Розвиток смарт-контрактів.* Смарт-контракти, що зберігаються на блокчейні, є доцільними для автоматизації та стандартизації договірних відносин, що сприятиме ефективнішому та швидшому виконанню угод, а також підвищенню довіри між учасниками договірних відносин.

На сьогодні в Україні використання штучного інтелекту в економіці все ще знаходиться на початковому етапі розвитку. Однак, AI вже застосовується в деяких сферах діяльності. Наприклад, банки використовують AI для автоматизації процесів кредитування та аналізу ризиків, а також для розробки персоналізованих фінансових продуктів. У сфері медицини AI використовують для аналізу медичних зображень, діагностики захворювань та розробки нових лікарських препаратів. Також в Україні вже діє декілька стартапів, які зосереджені на розробці технологій AI для бізнесу. Наприклад, компанія SoftServe розробляє системи штучного інтелекту для прогнозування попиту на товари та послуги, а компанія Intellias працює над розробкою систем автоматичного розпізнавання мови та обробки природних мов. Крім того, уряд України планує використовувати AI для автоматизації процесів та покращення рівня обслуговування громадян через систему електронного урядування.

Отже, впровадження AI і блокчейн дозволить прискорити процеси цифровізації, але потребує прийняття стратегічних рішень широкої галузевої підтримки на державному рівні і значних інвестицій.

Список використаних джерел

1. Кондратюк О. М., Руденко О. В., Чернобровкіна А. Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті *Ефективна економіка*. 2021. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2021/91.pdf
2. Штучний інтелект для України – ризик чи можливість. Everest-AI-Review. 2018. URL : <https://www.everest.ua/wpcontent/uploads/2019/01/EverestAIRewiew%E2%84%965.pdf>

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 657.1

РОЛЬ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДОХОДІВ У ФОРМУВАННІ ЕФЕКТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

*Троян Ярослава, здобувач вищої освіти,
Науковий керівник: Гончаренко О. О., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів та обліку,
ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка»*

Доходи підприємства незалежно від галузі діяльності, форми власності та інших факторів є однією з найважливіших категорій діяльності, що відіграють ключову роль у формуванні та розподілі прибутку. Здійснення аналізу інформації про доходи підприємства є ефективним шляхом оцінки результатів його роботи. Через невиконання цього аналізу у підприємств з'являються проблеми, які пов'язані з ускладненням вибору ефективної економічної політики, вибором неперспективних шляхів розвитку господарської діяльності, неможливістю прийняття раціональних управлінських рішень. Вчасне та точне визначення джерел доходів, їх структури та обсягів робить діяльність підприємства продуктивною та дозволяє забезпечувати управлінський апарат якісною інформацією для прийняття подальших рішень. Тож, питання організації обліку та аналізу доходів, формування і відображення їх в аналітичних даних є досить актуальними.

В бухгалтерському підході поняття дохід відповідає визначенню НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», а саме: доходи – збільшення економічних вигод у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, яке призводить до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників) [1].

До нормативної бази при організації обліку доходів входять: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [2], Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах" [4], Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» [5], Положення «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» [6], Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [7], Податковий кодекс України [8], Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [9].

Нормативним документом, який визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації саме про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності, загальні правила формування оцінки і визнання в бухгалтерському обліку інформації про доходи та фінансові результати діяльності є НП(С)БО 15 «Дохід». Норми нього Положення (стандарту) застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних та банківських установ) [2].

Аналіз доходів є частиною економічної стратегії підприємства, що спрямовується на створення певних економічних умов, які забезпечують відшкодування постійних витрат підприємства, покриття змінних витрат, які залежать від обсягу реалізації продукції, повної і своєчасної оплати всіх видів податків, обов'язкових платежів та забезпечення отримання прибутку.

Загалом можна виділити три етапи організації аналітичної роботи:

1) планування – загальна оцінка справ, розробка плану та програми роботи, формування мети та завдань аналізу, підбір та обробка інформації, призначення відповідальних осіб;

2) основний – опрацювання інформації, перевірка повноти відображення інформації, визначення відхилень фактичних показників від планових, визначення взаємопов'язаних факторів і обчислення їх впливу на зміну величини показників (на основі побудови розрахункових формул та використання різних методів аналізу), пошук резервів для поліпшення об'єкту;

3) завершальний – підсумкова оцінка діяльності, загальний підрахунок резервів та розробка конструктивних заходів щодо поліпшення роботи та використання виявлених резервів підприємства.

Метою аналізу доходів є оцінка кінцевих результатів діяльності підприємства, визначення основних причин їх зміни у динаміці для порівняння з аналогічними підприємства та прийняття управлінських рішень для ефективної роботи підприємства.

Завданнями аналізу доходів підприємства є:

- оцінка виконання плану, динаміки та структури доходів підприємства;
- оцінка факторів, що впливають на доходи підприємства;
- пошук резервів збільшення доходів;
- обґрунтування та розробка заходів щодо використання виявлених резервів [10].

Роль аналізу доходів у формуванні ефективної стратегії розвитку підприємства не може бути переоцінена. Облік доходів дозволяє відстежувати фінансові результати діяльності підприємства та визначати тенденції їх зміни. На основі такої інформації можна скласти прогноз доходів на майбутнє та визначити найбільш прибуткові напрямки діяльності.

Крім того, облік доходів дає змогу визначити ефективність використання ресурсів та прийняти рішення щодо їх оптимального розподілу. Зокрема, на

основі обліку доходів можна визначити рентабельність окремих видів продукції та послуг та прийняти рішення щодо їх подальшого розвитку.

Нарешті, облік доходів є важливою складовою управління фінансовими ресурсами підприємства. Знання того, які джерела доходів є найбільш прибутковими, дозволяє керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу фінансових ресурсів та планування інвестицій.

Отже, підприємства, які зосереджуються на ретельному обліку доходів, мають більші шанси досягти успіху та ефективно розвиватися на ринку. Розуміння ролі обліку доходів та його впливу на бізнес-стратегію є ключовим для досягнення успіху в сучасних умовах господарювання.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Наказ МФУ № 73 від 07.02.2013 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 19.04.2023)
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ МФУ № 290 від 29.11.1999 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 12.12.2022)
3. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами і доповненнями) // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14/ed19990716#Text> (дата звернення: 19.04.2023)
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» : Наказ МФУ № 137 від 28.05.1999 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text> (дата звернення: 12.12.2022)
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність» : Наказ МФУ № 39 від 25.02.2000 / Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (дата звернення: 19.04.2023)
6. Положення «Про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку» : Наказ МФУ № 88 від 24.05.1995 / Міністерство фінансів України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text> (дата звернення: 19.04.2023)
7. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. // URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99/page> (дата звернення: 19.04.2023)
8. Податковий кодекс України : Закон України № 2755-VI, від 02.12.2010 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 19.04.2023)
9. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності : Наказ МФУ № 433 від 28.03.2013 / Міністерство фінансів України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv#Text> (дата звернення: 19.04.2023)

10. Гуріна Н. В. Організаційні аспекти аналізу витрат і доходів підприємства. Облік і фінанси. №3 (61) 2013. С. 92-98.

УДК 336.221.1

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Найдьон Юрій, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Болдова А. А., к.п.н., доцент,

доцент кафедри фінансових ринків та технологій

Державний податковий університет

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року спричинило введення в нашій країні воєнного стану. Наслідками російської військової агресії стали руйнування та повне знищення цивільних об'єктів та об'єктів критичної інфраструктури, вимушена міграція населення, інфляція, розірвання комерційних угод з Республікою Білорусь, порушення логістичних процесів. Це помістило український бізнес, малий бізнес, зокрема, на межу виживання. Необхідність приведення національної економіки в стабільний стан задля з метою фінансового забезпечення обороноздатності та подальшого відновлення інфраструктури країни зумовила розробку та впровадження ряд податкових стабілізаційних заходів суб'єктів господарювання України, які покликані наповнювати державний та місцеві бюджети [1].

Діяльність суб'єктів підприємництва забезпечує значні обсяги наповнення дохідної частини бюджету, утворення нових робочих місць та вирішення проблем економічного, соціального та суспільного характеру. Однак через воєнні дії підприємства опинились в складному становищі. Якщо одні компанії стикнулися лише з розривом ланцюгів постачання, браком палива чи зменшенням попиту, то інші постраждали від пошкодження майна або ж були змушені розпочати тривалий процес релокації виробничих потужностей [2].

З метою зменшення податкового навантаження на бізнес-сектор та створення сприятливих продовження або відновлення економічної діяльності Уряд України було внесено зміни в податкове законодавство. В контексті сприяння діяльності підприємств малого бізнесу слід виокремити наступне [3]:

- зміни щодо переходу на спрощену систему оподаткування в період воєнного стану: платниками єдиного податку 3-ї групи зі ставкою оподаткування 2% від доходу (замість 18% на прибуток) можуть бути продавці

підакцизних товарів, а також компанії, обсяг доходу яких не відповідає ліміту, при цьому такі платники не повинні сплачувати ПДВ у розмірі 20% з операцій в Україні, а кількість найманих працівників є необмеженою;

- звільнення фізичних осіб-підприємців, які є платниками податку першої та другої груп, від обов'язковості сплати та подання звітності щодо єдиного соціального внеску;

- відсутність нарахування та звільнення від сплати загального мінімального податкового зобов'язання за 2022-2023 рр.;

- при оподаткуванні податком на доходи фізичних осіб з власної вирощеної сільськогосподарської продукції нараховувати та сплачувати податок буде податковий агент, а не фізична особа;

- відсутність штрафних санкцій та пені по ЄСВ на період дії правового режиму воєнного, надзвичайного стану та протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану.

В структурі вітчизняного підприємництва частка малого бізнесу складає 99,06%, середнього – 0,91% і великого – 0,03%, тому не дивно, що основні заходи держави були направлені на малий і середній бізнес [3].

Також, відповідно до законодавства, якщо платник не має змоги своєчасно виконати свій податковий обов'язок, наприклад, щодо дотримання термінів сплати податків та зборів, подання звітності, реєстрації у відповідних реєстрах податкових або акцизних накладних, розрахунків коригування, такий платник звільняється від відповідальності, передбаченої податковим законодавством, податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються. Проте, варто зауважити, що платник податків повинен виконати такі обов'язки протягом трьох місяців після припинення або скасування воєнного стану в Україні [4].

Наступним не менш важливим законодавчим актом є набуття чинності Закону «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану» № 2142-IX від 24.03.2022 року, яким звільнено від ввізного мита та ПДВ імпорт товарів в Україну для бізнесу [5].

Таким чином, проаналізувавши введені зміни в податковому законодавстві урядом, можемо сказати, що наразі вони є доцільними та ефективними, для покращення економічної ситуації та стимулювання активізації роботи суб'єктів підприємництва в умовах війни. Подібні рішення сприяли малому, середньому та великому бізнесу поступово адаптуватися до роботи у нових реаліях. Адже навіть в умовах війни підприємства мають працювати, забезпечуючи країну ресурсами для продовження оборони та подальшого повоєнного відновлення. Тому, з упевненістю можемо стверджувати, що ті зміни, які сьогодні прийнято в сфері оподаткування, виступає потужним драйвером та ключовим підґрунтям для розбудови України після перемоги.

Список використаних джерел:

1. Василюшин, Ю. В. Особливості оподаткування підприємств малого бізнесу в умовах воєнного стану. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: тези доповідей VIII Міжнарод. наук.-практ. конф.* 2022. С. 107-109. URL: http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/26285/%d0%97%d0%b1%d1%96%d1%80%d0%bd%d0%b8%d0%ba_2022_-107-109.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Ситник, Н., Закорко, К. (2022). Оподаткування бізнесу в умовах воєнного стану. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»*, С. 32–34. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-09.12.2022.08> (дата звернення 09.04.2023).
3. Ксьонжик І., Мацьків Г. Нові податкові реалії українського бізнесу в умовах військового стану. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, 2022 р. Ч. 2. Львів: ЛНУП, 2022 С. 105-107. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-09.12.2022.08> ссс
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон № 2120-IX від 15.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення 09.04.2023).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану. Закон № 2142-IX від 24.03.2022 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t222142?an=81> (дата звернення 09.04.2023).

УДК 657

ПЕРВИННА ПЕРЕОЦІНКА ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА МСБО

Павелко Яна, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Крот Ю.М., к.е.н, доцент,

Черкаський державний технологічний університет

В Україні продовжується процес впровадження Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності (далі – МСБО та/або МСФЗ), це має забезпечити зручність та ясність у веденні обліку, визначенні результатів діяльності та полегшити порівняння звітності з іншими країнами.

Часто виникають ситуації, коли значна частина активів компанії складається з основних засобів, які впливають на фінансові показники діяльності підприємства. Тому власників, засновників, конкурентів, замовників, кредиторів та спонсорів цікавить стан і вартість ОЗ, адже деталізована інформація може допомогти переліченим суб'єктам істотно визначити стан корпорації, компанії чи підприємства, прийняти вірні управлінські дії,

спрямовані на подальшу роботу та співпрацю з певною компанією тощо [1].

Матеріальні активи, які задовольняють дві нижчевказані вимоги, і якщо є можливість отримати економічні вигоди у майбутньому та достеменно оцінити їх вартість, називають основними засобами. По-перше, вони утримуються для використання у виробництві, постачанні товарів або послуг, для передачі у винайм або використовуються для управлінських цілей. По-друге, їх мають використовувати протягом довгого періоду часу.

МСБО 16 пропонує дві моделі подальшої оцінки після первісного визнання об'єкта основних засобів, яку закріплюють в обліковій політиці підприємства:

- модель собівартості, яка передбачає, що після того, як об'єкт було визнано активом, необхідно обліковувати згідно його первісної вартості, але з вилученням нарахованої амортизації та всіх можливих збитків, що пов'язані зі зменшенням корисності. Особливістю є те, що зміна оцінки об'єктів ОЗ відбувається тільки в разі їх знецінення, для визначення якого застосовують МСБО 36 «Зменшення корисності активів» [2].

- модель переоціненої вартості, яка передбачає необхідність обліковувати об'єкт основних засобів так, щоб за його вартістю, одержаною в результаті переоцінки, можна достеменно оцінити справедливую вартість, а відповідно до МСФЗ, справедливую вартість можна вважати ринковою. Одну з цих моделей вибирають для всього класу основних засобів, а для різних класів можуть бути вибрані різні моделі подальшої оцінки.

Згідно з МСБО 16, переоцінка активів не потребує обов'язкової участі професійного оцінювача, але краще скористатися його послугами для уникнення проблем в майбутньому. Після вибору моделі переоцінки, підприємство має дотримуватися встановленого порядку для переоцінки основних засобів (рис. 1).

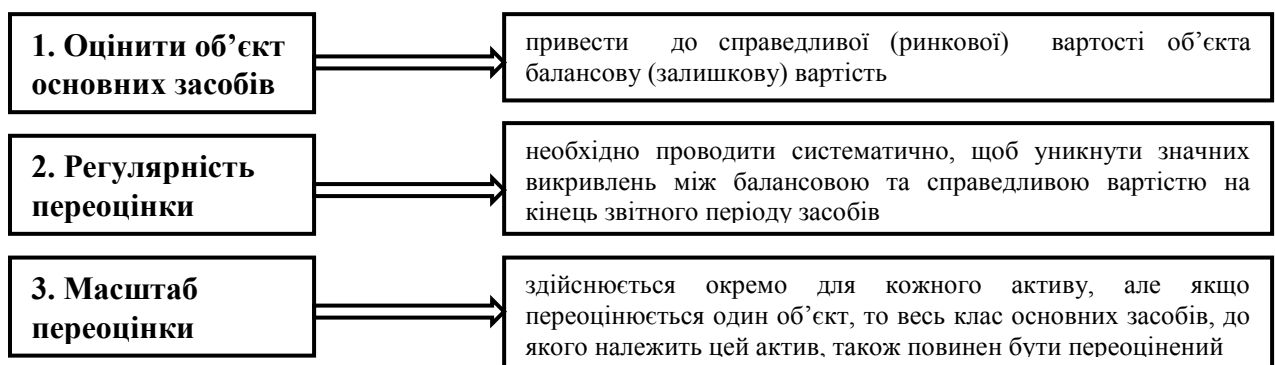


Рис. 1. Порядок переоцінки основних засобів у МСБО

Також підприємство може обрати один з двох методів переоцінки [3]:

1) При коригуванні валової балансової вартості необхідно скоригувати накопичену амортизацію таким чином, щоб вона відображала різницю між валовою балансовою вартістю та балансовою вартістю активу після врахування накопичених збитків внаслідок зменшення корисності. Зазвичай цей метод застосовують, якщо актив переоцінюється з використанням індексу переоцінки,

який розраховують як відношення справедливої вартості до балансової за формулою:

$$I = CB / BB \quad (1.1),$$

де I — *індекс переоцінки*;

CB та BB — *справедлива вартість та балансова вартість*.

У результаті розрахунків, амортизацію та балансову вартість множать на одержаний індекс.

2) Валова балансова вартість активу може бути скоригована шляхом виключення накопиченої амортизації. Цей метод є доцільним для переоцінки нерухомого майна, оскільки воно зазвичай використовуються на протязі тривалого періоду часу. Іншими словами, коли переоцінка здійснена, нова первісна вартість збігається зі справедливою вартістю, а накопичена амортизація анулюється.

Спосіб представлення результатів переоцінки залежить від кількох чинників, зокрема, чи була це перша чи повторна переоцінка основних засобів, які були отримані результати в попередніх переоцінках. Оскільки нас цікавить первісна переоцінка, то сума балансової вартості основного засобу, яка збільшилась в результаті переоцінки, включається до власного капіталу та відображається у розділі «Інший дохід». У такому випадку сума дооцінки проводиться наступним оформленням:

1) сума залишкової вартості об'єкта: Дебет рахунку «Основні засоби» - Кредит рахунку «Інший дохід»;

2) сума дооцінки зносу: Дебет рахунку «Основні засоби» - Кредит рахунку «Накопичений знос».

Якщо балансова вартість основних засобів зменшується в результаті переоцінки, від'ємна сума включається до прибутків або збитків і показується у витратах. У такому випадку проводиться наступне оформлення:

1) сума залишкової вартості об'єкта: Дебет рахунку «Уцінка необоротних активів» - Кредит рахунку «Основні засоби»;

2) сума уцінки зносу: Дебет рахунку «Накопичений знос» - Кредит рахунку «Основні засоби».

Отже, у бухгалтерському обліку оцінка активів має вплив не тільки на фінансове становище, а й на фінансові показники діяльності. Хоча процес визначення справедливої вартості є не дуже легким, але це може допомогти сформувати більш достовірні облікові дані про основні засоби, забезпечити повноту наданої інформації шляхом врахування поточної економічної кон'юнктури.

Список використаних джерел:

1. Руденко О.В. Облік основних засобів за МСФЗ в умовах національної системи оподаткування. Ефективна економіка. 2018. № 2. [Електронний ресурс]. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/33.pdf

2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 36 «Зменшення корисності активів» [Електронний ресурс]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_047

3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» [Електронний ресурс]. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_014

УДК 657.1:336.66

ДІАГНОСТИКА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИМСТВА

Прутїян Вікторія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Шинкаренко О. М., к.е.н., доцент

*ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення Львівського
національного університету імені Івана Франка»*

Кредиторська заборгованість є важливим джерелом фінансування для підприємств, що впливає на їх фінансову стійкість. Втім, останнім часом позикові кошти в основному використовуються для погашення заборгованості перед іншими кредиторами, а не для розвитку виробництва, що викликає певні труднощі.

Зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [1, 2]. За Цивільним Кодексом України, зобов'язання – це правовідношення, в якому одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку [3].

Рівень кредиторської заборгованості підприємства залежить від кількох факторів, таких як загальний обсяг закупівель та частка придбання продукції з умовами відстрочки платежу, умови договорів з контрагентами, розрахунків з постачальниками та підрядниками, ступінь насиченості ринку продукцією, політика погашення кредиторської заборгованості, якість аналізу кредиторської заборгованості та послідовність використання її результатів, а також система розрахунків, яку обрав підприємство.

Передусім менеджмент підприємства цікавитиме інформація щодо:

- величини, динаміки, складу і структури його заборгованості;
- якості заборгованості;
- причин, які зумовили виникнення та існування (непогашення) заборгованості;
- частоти виникнення та погашення заборгованості;

- впливу заборгованості на фінансовий стан підприємства;
- доцільності вкладання коштів у заборгованість підприємства тощо [4].

Аналітик, який відповідає за управління заборгованістю підприємства, має бути переконаний у точності інформації, тому він аналізує укладені договори, контракти та інші документи, які підтверджують наявність кредиторської заборгованості. Він проводить розмови з фахівцями та іншими працівниками, які знають про борги підприємства. Дуже важливо перевірити, щоб інформація, яка зазначена у балансі, була точною та відповідала фактичній кредиторській заборгованості, яка існує на підприємстві (табл. 1)

Таблиця 1

Аналітично–методичний інструментарій в інформаційному забезпеченні управління заборгованістю підприємства

Інформаційні потреби менеджменту для управління заборгованістю підприємства	Основні методики аналізу, які застосовують для задоволення відповідних інформаційних потреб
Величина, динаміка, склад і структура заборгованості	Методика порівняльного аналізу (горизонтальний і вертикальний аналіз заборгованості)
Якість заборгованості	Групування заборгованості (насамперед за термінами виникнення) для виявлення її елементів з високим рівнем ризику непогашення (протермінованої, безнадійної тощо)
Причини, які зумовили виникнення та існування (непогашення) заборгованості	Факторний аналіз заборгованості (детермінований чи стохастичний)
Частота виникнення та погашення заборгованості	Аналіз оборотності заборгованості та періодичності її погашення
Вплив заборгованості на фінансовий стан підприємства	Аналіз обсягів вивільнення чи зв'язування оборотних коштів внаслідок зміни величини заборгованості; аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей як резервів взаємного погашення тощо
Доцільність вкладання коштів у заборгованість підприємства	Аналіз ефективності вкладання коштів у заборгованість підприємства

Основними завданнями в управлінні кредиторською заборгованістю є:

- прискорення процесу платежів від клієнтів підприємства;
- зниження кількості «поганих» боргів, тобто тих боргів, виплати по яких є сумнівними або точно не поступають;
- впровадження ефективної політики продаж, щоб уникнути необґрунтованого росту кредиторської заборгованості, особливо невикплатеної в строк. Це важливо, оскільки прострочена заборгованість може призвести до штрафів, пені, розірвання договірних відносин, загрози забезпечення безперебійності поставок товарно-матеріальних цінностей тощо.

Аналіз та управління кредиторською заборгованістю стає особливо важливим в умовах інфляції, оскільки таке іммобілізування власного оборотного капіталу є найбільш не вигідним для підприємств, які часто стикаються з нестачею оборотних коштів. Враховуючи, що кредиторська заборгованість одного суб'єкта є дебіторською заборгованістю для іншого, то у теорії алгебраїчна сума кредиторської та дебіторської заборгованості у всій економіці могла б дорівнювати нулю. Проте на підприємствах України кредиторська заборгованість перевищує дебіторську, що підкреслює необхідність уважно контролювати та ефективно управляти кредиторською заборгованістю.

Отже, проаналізувавши обліково-аналітичне забезпечення кредиторської заборгованості підприємства, необхідно зосередитися на аналізі заборгованості в системі управління підприємством з метою задоволення інформаційних потреб менеджменту при прийнятті відповідних управлінських рішень щодо формування, сплати або регулювання заборгованості. Лише на основі об'єктивної та своєчасної інформації можна приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо подальшого планування та контролю за рівнем заборгованості.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 17.04.2023).
3. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 19.04.2023).
4. Томчук О. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства □. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького. 2016. Т. 18, № 2. С. 160–164. URL: https://doi.org/file:///C:/Users/vtele/Downloads/ANALITICNE_ZABEZPECENNA_UPRAVLINNA_KREDITORSKOU_ZA.pdf (дата звернення: 19.04.2023).

УДК 657: 336.66

ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Тележинський Володимир, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Шинкаренко О. М., к.е.н., доцент

*ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення Львівського
національного університету імені Івана Франка»*

Ринкові відносини та поширення економічних процесів створюють новий механізм функціонування економіки, що впроваджує зміни виробничих відносин та підвищує відповідальність суб'єктів господарювання за результат своєї діяльності. Важливу роль в цих відносинах відіграє кредиторська заборгованість.

В Україні відсутній окремий регламент для визначення суто кредиторської заборгованості, але використовується близьке за змістом поняття «зобов'язання», яке відповідає визначенню НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Зобов'язання - заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [1, 2].

Кредиторська заборгованість є однією з найважливіших категорій діяльності підприємства, що відіграє ключову роль у формуванні та своєчасному погашенні зобов'язань. Аналіз інформації про кредиторську заборгованість підприємства дозволяє ефективно оцінити результати його роботи. Без виконання такого аналізу на підприємствах виникають проблеми щодо ускладнення вибору економічної політики, неможливістю прийняття важливих управлінських рішень, вибором недостатньо перспективних напрямків розвитку господарської діяльності підприємства. Своєчасне та правильне визначення джерел зобов'язань, їх структури та обсягів дозволяє ефективно вести діяльність підприємства та забезпечувати управлінський персонал якісною інформацією для прийняття рішень. Тому, можна сказати, що саме питання обліку та аналізу кредиторської заборгованості, формування і відображення їх в аналітичних даних є досить актуальними на сьогодні.

Облік за кредиторською заборгованістю здійснюється за даними рахунками згідно Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [3].

Під час здійснення аналізу слід оцінити умови заборгованості, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування. Зазвичай, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це доводить

порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості.

Аналіз кредиторської заборгованості варто проводити за даними бухгалтерської звітності підприємств, а також за даними аналітичного обліку розрахунків із кредиторами. Його потрібно здійснювати в певній послідовності та починати з оцінювання обсягу і динаміки кредиторської заборгованості загалом і за видами. Зазначимо, що визначити кількісний вплив зміни кредиторської заборгованості на фінансовий стан підприємства достатньо складно. Зростання кредиторської заборгованості не можна однозначно оцінювати негативно як збільшення боргів із боку підприємства перед кредиторами, погашення яких спричиняє відтік ресурсів, погіршення фінансового стану підприємства [4].

Для проведення аналізу кредиторської заборгованості використовують показники стану зобов'язань та якості, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Методика розрахунку показників суб'єкта господарювання

Показник	Алгоритм розрахунку	Джерело інформації
Коефіцієнт оборотності Кт заборгованості	Чистий дохід від реалізації продукції	Ф.№2, р. 2000
	Середня Кт заборгованість	Ф.№1 p.1615+p.1620+p.1625+p.1630+p.1635+p.1640+p.1645
Коефіцієнт покриття	Середня Кт заборгованість	Ф.№1 p.1615+p.1620+p.1625+p.1630+p.1635+p.1640+p.1645
	Чистий дохід від реалізації продукції	Ф.№2, р. 2000
Період погашення Кт заборгованості	360 днів	
	Коефіцієнт оборотності Кт заборгованості	
Середній дохід від реалізації продукції на одного працівника	Чистий дохід від реалізації продукції	Ф.№2, р. 2000
	Середня кількість працівників	Річна фінансова звітність (загальна характеристика)
Співвідношення Дт та Кт заборгованості	Дт заборгованість	Ф.№1 p.1125+p.1130+p.1135+p.1140+p.1145+p.1150
	Кт заборгованість	Ф.№1 p.1615+p.1620+p.1625+p.1630+p.1635+p.1640+p.1645

Джерело: складено автором на основі [4]

Кожен з цих показників прямо чи залежно дає оцінку кредиторської заборгованості в діяльності суб'єкта господарювання.

До того ж, необхідно вчасно розкривати проблеми утворення і контролю кредиторської заборгованості на підприємстві. Також потрібно не забувати й про доцільне розподілення відповідальності за формування кредиторської заборгованості та утворення механізму для стимулювання зниження її ризиків та самих зобов'язань.

Задля підвищення ефективності діяльності підприємств транспортної галузі варто постійно здійснювати контроль за кредиторською заборгованістю, вчасно і правильно приймати управлінські рішення, уникати складних і суперечливих ситуацій з кредиторами. Для покращення обліку кредиторської заборгованості доцільно також використовувати спеціальні аналітичні таблиці для оцінки стану кредиторської заборгованості за розрахунками з постачальниками та підрядниками, що дає більш візуальне зображення наявних проблем у частині зобов'язань підприємства та підвищення дієвості системи внутрішнього контролю. Також варто складати платіжний календар, в якому будуть деталізуватись транзакції між підприємствами.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73// База даних «Законодавство України»/ ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення 23.04.2023)
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996. Верховна Рада України // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 23.04.2023)
3. Майборода О.Є. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. / О.Є. Майборода, І.П. Косарева, І.О.Корабейнікова // Економіка і суспільство. – 2018. – №15. – С. 396-402.
4. Шарапа О. Особливості економічного аналізу кредиторської заборгованості підприємства / О. Шарапа. // Міжнародний науковий журнал. – 2016. – №4. – С. 91–101.

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 339.133

НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ

Бойчук Анастасія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Кукса В. М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення Львівського національного університету імені Івана Франка»

В умовах індустріального розвитку та активного господарювання населення екологічна ситуація на планеті перебуває не в найкращому стані. Екологічні організації та волонтери турбуються про стан довкілля, намагаються вирішити екологічні проблеми. Завдяки ним розробляються проекти, програми, які спрямовані на поліпшення стану навколишнього середовища.

Глобальним проблемам присвячено роботи українських та західних вчених: Ю. М. Андрейчук, В. А. Барановський, В. М. Бровдій, Л. Абалкіна, Дж. Мейера. На їх думку, екологічні проблеми з'являються через суперечливість суспільства та природи, а також через зростання у людей наукових та технічних можливостей, які можуть призвести до порушення у світі стабільності.

Серед головних екологічних проблем є такі: забруднення екосистем різноманітними відходами, деградація ґрунту, забруднення атмосфери та інше. Їх вирішенням займаються низка вчених, а також майбутні науковці-винахідники.

Гідний на увагу проект Є. Столярчук – “Переробка майбутнього - від утилізації відходів до створення нового джерела енергії”. Є. Столярчук пропонує рішення переробки відходів, які вважалися неперероблюваними і отруюють довкілля. В її проекті йде мова про переробку полімерних та органічних відходів за допомогою сонячної енергії, яка переробляє відходи у паливо. Полімерні відходи – у дизельне паливо, а органічні - у біопаливо. Основою цієї технології є піроліз, це хімічна реакція, під час якої органічні сполуки за нестачі кисню і при температурі 500-600°C розпадаються і переходять у стан палива чи газу. Головні переваги піролізу є те, що для процесу майже не потрібне сортування і ми можемо переробляти будь-які види сміття і ті відходи, які лежать на смітниках десятки років. Але у кожному проекті є недоліки.

Недоліки цього проекту є те, що коли ми запускаємо проект, у піролізну камеру в яку ми складаємо відходи, разом зі сміттям є і повітря, тобто є також і кисень. І через те, що там є кисень, коли починається підніматися температура,

спочатку буде процес горіння в результаті якого згорить невелика кількість сміття та почне виділятися жахлива кількість шкідливих речовин у повітря, і тільки потім почнеться сам піроліз. Але цю проблему можна вирішити, для цього потрібно прибрати кисень, бо оскільки горіння буде тільки там, де є кисень. Також можна використати пресування, але буде потрібно велика кількість енергії, після цього все рівно буде певна кількість кисню і буде горіння.

Є. Столярчук пропонує перед початком додавати до камери рідкий азот. Додаючи його в саму камеру, він буде розширюватися близько в 500-600 разів і за цього витісняє повітря з киснем. І виходить, що перед початком нашого процесу потрібно в піролізну камеру залишати лише азот та сміття. Азот є інертним газом, і він участь в цій хімічній реакції не буде брати, а буде використовуватися як вакуум. Завдяки цій технології можемо виробити 25% дизельного палива, а газу - 20%. Тобто з 10 кг пластику, можна виробити 2 кг дизельного палива. Цю установку можна використовувати на сміттєвих звалищах, або в невеликих містах та селах.

Другий проект, який заслуговує на увагу, є проект під назвою “Sorting of municipal plastic waste with black components in a newly created competence center for raw materials” автором є GRAF Polymers Ltd, зі Німеччини. В цьому проекті йде мова про те, що пластик є унікальним матеріалом, але яким на жаль, користуються неправильно. У Німеччині лише близько 6 мільйонів тонн пластику щороку потрапляє на смітник, і яку половину спалюють. І кілька років тому компанія Graf у якій був 40-річний досвід у сфері переробки вторинної сировини, відкрила центр компетенції щодо сировини, для того, щоб показати рішення щодо пластика вже можливі. Наприклад, компанія Graf збільшила частку вторинної сировини на своєму виробництві пластику, яка становить 70% до 85%. Це буде захищати нашу планету, а також зменшить викиди, еквівалентних експлуатації 60 000 автомобілів.

І останнім екологічним проектом є “Soil improvement in Ghana for poor smallholder farmers /backyard gardeners” автором є Agric Society Switzerland Ghana зі країни Гана. В цьому проекті йде мова про те, що ситуація дрібних фермерів у Гані є дуже складною, оскільки економічного результату навряд буде вистачати щоб прогодувати їхні сім'ї. А продавати сільгосппродукцію на ринку є неможливим через те, що ще триває робота над відкриттям ринку. Фахівці з Технічного університету в Цюріху займалися проблемою та проаналізували ґрунти в Гані. І вони виявили, що неправильне використання ґрунту призвело до поганого врожаю. І було розроблено біовугільний компост, який складається з відходів деревного вугілля, сільськогосподарських відходів, курячого посліду та органічних відходів із ресторанів. На цей час де буде використаний біовугільний компост на тій же площі можна збільшити врожаю в 3-7 разів без значних додаткових зусиль.

Розглянувши всі напрями можна дійти висновку, найбільш доцільно було б застосовувати такий проект у всьому світі, адже проблеми відходів, ґрунтів, вторинної сировини, забруднення атмосфери, забруднення водойм є не тільки в

одній країні, і використовуючи ці та інші проекти ми зможемо допомогти довкіллю.

Отже, на даний час більшість екологічних проблем лише посилюються. Прикладами цього є: зміна клімату, дефіцит питної води, втрати біорізноманіття, вирубка лісів, забруднення водойм, повітря та екосистем різноманітними відходами. Для покращення нашого довкілля потрібно, щоб кожна людина цього захотіла, бо як ми бачимо від досліджень тільки від нас залежить в якому саме середовищі нам жити. Це дуже прості дії: не смітити, а донести ці відходи до спеціальних для них місць; здавати у пункти переробки: скло, батарейки, макулатуру, поліетилен, пластик і тканину. Завдяки цьому буде усунено забруднення навколишнього середовища від токсичних відходів. Використовувати енергозберігальні лампи, які використовують менше електроенергії ніж звичайні лампи розжарювання; використовувати багаторазову тару і сумки при покупках, відмовлятися від одноразових пакетів;

Відмовитися від надмірний вилову та полювання, через них зникають різні види тварин, риб та рослин які знаходяться на межі зникнення та можуть повністю припинити своє існування. Та багато ще екологічних проблем які існують перед людством, які потрібно розв'язувати, виправляти.

Проаналізувавши багато досліджень і проектів вчених можна дійти висновку, що майбутнє залежить виключно від нас, та наскільки сміливими та рішучими люди будуть у своїх діях. Кожна людина може посприяти розв'язанню перелічених екологічних проблем, адже навіть маленька дія – важлива!

Список використаних джерел:

1. Глобальні екологічні проблеми 2023 року. URL : <https://www.savedniipro.org/globalni-ekologichni-problemi-2023/>
2. 4 проекти українських школярів, які допоможуть щонайменше відтермінувати екологічну катастрофу в Україні. URL : <https://life.pravda.com.ua/society/2020/10/16/242699/>
3. Energy globe нагороджує найкращі світові екологічні проекти: віртуальна церемонія нагородження, 5 червня 2021 року, о 17:00 (сест). Energy globe world award 2022. URL : https://www.advantageaustria.org/ua/news/20210602-Energy_Globe_World_Award_2020.uk.html, <https://www.energyglobe.info/>
4. У Держекоінспекції назвали топ-3 екологічні проблеми в Україні. URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/u-derzhekoinspekciyi-nazvali-top-3-ekologichni-problemi-v-ukrayini>
5. Людина в професії: Людмила Циганок про глобальні проблеми України і наслідки в майбутньому. URL : <https://ecolog-ua.com/news/lyudyna-v-profesiyi-lyudmyla-cyganok-pro-globalni-problemy-ukrayiny-i-naslidky-v-maybutnomu>

УДК 339.133

ЗАБРУДНЕННЯ ОКЕАНІВ, ЯК ОДНА З ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

Пономаренко Вікторія, здобувач вищої освіти

Науковий керівник:

Кукса В. М., к.е.н., доцент

ТВСП «Черкаське навчально-наукове відділення

Львівського національного університету імені Івана Франка»

Води океану займають дві третини поверхні Землі майже чотирьохкілометровим шаром. Величезна маса вод Світового океану формує клімат планети, слугує джерелом атмосферних опадів. Сьогодні найбільшу загрозу океанам становить забруднення відходами людської діяльності або, інакше кажучи, його швидке отруєння.

Задорожній О.В., Хільчевський В.К., Курило С.М. та інші науковці в своїх працях досліджують забруднення океанів, вони говорять, що це є однією з найбільших сучасних екологічних проблем людства.

Відомий норвезький мандрівник Тур Хеєрдал також розповідав про проблеми в океані, він зазначав, що океан за 20 років (1950 – 1970 рр.) перетворився на смітник: «ми обганяли пластикові посудини, вироби з нейлону, пусті бляшанки, пляшки та консервні банки. Проте особливо кидався в очі мазут». Нафта та нафтопродукти є на сьогоднішній день найпоширенішим і найнебезпечнішим джерелом забруднення. Тонна нафти покриває тонкою плівкою 12 км акваторії океану і забруднює майже 1 млн. тонн води. А за рік в моря поступає від 6 до 15 млн. тонн нафти. Щорічно гине третина молодих морських організмів, які в декілька разів більше ніж дорослі особини вразливі до несприятливих факторів [1].

Забруднення океанів – це глобальний процес у Світовому океані, який пов'язаний із надходженням до його акваторії значної кількості антропогенних забруднюючих речовин. Таких як: нафтові вуглеводи, біогенні речовини, пестициди, важкі метали, радіонукліди та ін. Коли науковці в своїх статтях говорять про забруднення океанів вони мають на увазі пряме або побічне надходження речовин чи енергії в морське середовище, що несуть негативні впливи, як завдання шкоди живим ресурсам, небезпека для здоров'я людей, перешкоди морській діяльності, включаючи рибальство, погіршення якості морської води. Цю проблему науковці детально вивчають вже багато років і найбільше занепокоєння в них викликають регіони Близького Сходу, Австралії, Західної Африки й острови Східного Карибського басейну. А ось про стан морів біля Південної Кореї, Японії, Великої Британії та Данії дослідники говорять позитивно, він покращився після зменшення комерційного рибальства[1].

Чи знали ви, що більшість пластику, що забруднює світовий океан, виявилася від замовленої з собою їжі? Про це свідчать результати дослідження

міжнародної групи вчених. Серед сміття у світовому океані переважають пластикові пакети, контейнери для їжі, стакани та столові прибори. І вже трохи менше - пластикові соломинки, які завдають значної шкоди морським тваринам, і через це останнім часом потрапили під заборону у деяких країнах [3]. Науковці кажуть, їхнє дослідження має допомогти зупинити засмічення океанів ще на початку процесу. І просять країни світу зупинити потік пластику. Україна також підтримує боротьбу з пластиком. Верховна Рада ухвалила закон про заборону розповсюдження пластикових пакетів. Крамниці, які будуть продовжувати використання поліетилену будуть штрафувати [5].

19 грудня 2018 року Європейський парламент і Рада Європи уклали політичну угоду про нові заходи з боротьби зі сміттям, які забруднюють морське середовище. Угода ґрунтується на плані дій, ухваленому 2015 року. У Євросоюзі вже заборонили використання одноразових пластикових столових приладів (виделки, ножі, ложки і палички для їжі), одноразових пластикових тарілок, соломінок, ватних паличок із пластику. Німецький Бундестаг заборонив використання пластикових пакетів. Дві третини країн-членів Організації Об'єднаних Націй виступили за створення нового глобального договору, щоб подолати забруднення пластиком. Водночас найбільші виробники таких відходів – США та Велика Британія, поки що не долучилися до роботи [4].

Вчені Державного наукового агентства Австралії (CSIRO) розповідають, що у глибоководних шарах океану лежить щонайменше 14 тонн пластикових відходів довжиною не більше ніж 5 мм (мікропластик). Згідно з дослідженням, кількість мікропластику у глибинних водах удвічі перевищує ймовірний рівень забруднення поверхні океану пластмасовими відходами. Учені виявили у 25 разів більше пластику у глибоководних шарах, ніж усі попередні дослідники. «Наше дослідження дає першу глобальну оцінку того, скільки мікропластику лежить на морському дні. Результати свідчать, що мікропластик дійсно опускається на дно океану. Навіть глибоководні ділянки океану схильні до проблеми забруднення пластмасою», – сказала член дослідницької групи Джастін Барретт. Доктор Деніз Гардесті додала, що більше мікропластику на дні океану знаходили в місцях, де на поверхні плаває більше відходів. Вона закликала уникати використання одноразових пластикових предметів, щоб уникнути попадання відходів в океан. [2]

Шляхи вирішення проблеми забруднення океану та водного простору, на наш погляд, доцільно застосувати наступні проекти:

- **Дороги з пластику.** Нідерландський проект PlasticRoad створив ділянку велодоріжки у місті Зволле з переробленого пластику. Цей стартап показав можливість повторного використання пластикового сміття, на відміну від його спалювання або викидання. Дорожнє покриття більш міцне, ніж звичайне. Воно будується швидше, та вимагає не такого значного обладнання, що призводить до зменшення вуглецевого «сліду».

- **Гриби.** Основна проблема пластику в тому, що він не розпадається. Виявлення речовин, здатних розщеплювати полімери, було б надзвичайно корисним. Мікробіологи з Пакистану з'ясували, що особливий вид грибів

(*Aspergillus tubingensis*) може розчиняти поліуретан. Гриб виділяє ферменти, які руйнують пластик. Цей гриб має потенціал розкласти пластик прямо на сміттєзвалищах.

- **Пакування з морських водоростей.** Водорості – це пакувальний матеріал, вибраний для індонезійського стартапу Evoware. Компанія виробляє пакування для різних товарів на основі морських водоростей. Споживачі можуть розчинити ці обгортки в гарячій воді або навіть з'їсти, щоб зменшити відходи.

- **Пластиковий банк** – це некомерційна організація, яка виплачує компенсацію за пластикове сміття. Збирачі пластику можуть обміняти його на готівку, їжу або послуги, такі як плата за навчання. Проект заохочує людей збирати пластик, перш ніж він потрапить у річки, і разом з тим пом'якшує наслідки бідності, забезпечуючи людям дохід та зменшуючи кількість відходів, що потрапляють у океани [6].

Отже, в даний час перед людством стоїть глобальне завдання - терміново ліквідувати збитки, завдані океану, відновити порушену рівновагу і створити гарантії збереження його в майбутньому. Для цього ООН та інші організації розробляють спеціальні плани стосовно боротьби з забрудненням пластиком. Науковці з усього світу створюють різноманітні проекти з переробки пластику, які допомагають ліквідувати усе це сміття так, щоб воно не потрапляло в океани. Тільки підтримуючи всі ці проекти людство зможе побороти цю екологічну катастрофу.

Список використаних джерел

1. Людство забруднило 60% світового океану, - дослідження. Сайт «iPress». URL: https://ipress.ua/news/lyudstvo_zabrudnylo_60_svitovogo_oceanu__doslidzhennya_299656.html
2. На дні Світового океану знаходиться близько 14 мільнів тонн мікропластику – дослідження. Сайт «Уніан». URL: <https://www.unian.ua/ecology/mikroplastik-na-dni-svitovogo-oceanu-lezhit-blizko-14-milniv-tonn-11174006.html>
3. Їжа із собою стала основною причиною забруднення океану пластиком – науковці. Сайт «ТСН». URL: <https://tsn.ua/exclusive/yizha-iz-soboyu-stala-osnovnoyu-prichinoyu-zabrudnennya-oceanu-plastikom-naukovci-1802848.html>
4. Сміттева екозагроза: дослідники показали катастрофічний рівень забруднення океанів пластиком. Сайт «Ок. Кадровик». URL: <https://kadrovik.isu.net.ua/news/46422-smitteva-ekozagroza-doslidniki-pokazali-katastrofichniy-riven-zabrudnennya-oceaniv>
5. В Україні заборонять продавати пластикові пакети – Верховна Рада ухвалила закон. Сайт «Українська правда». URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/06/1/674481/>

6. Пластик. Проблеми та можливі шляхи їх вирішення. Сайт «Patriot-nrg». URL: <https://patriot-nrg.com/content/plastyk-problemy-ta-mozhlyvi-shlyahy-yih-vyrishennya>

УДК 336.71(477)

ББК 65.262 (4Укр)

Наукове видання

**Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних
і глобалізаційних процесів**

*Матеріали XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції
студентів та аспірантів*

(27 квітня 2023 року)

Відповідальна за випуск
Хуторна М. Е.

Комп'ютерний набір та верстка
Івженко І. В.

Навчально-наукове відділення
Львівського національного університету імені Івана Франка
м. Черкаси, вул. В'ячеслава Чорновола, 16